

yitik**söz**

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yıl: 4, Sayı:24 Ağustos-Eylül 2024

biz ona doğru yürüdükçe,
Gazze de kalkıp bize doğru yürüyecek.

Cahit Koytak

Fotoğraf: Yasin Mertaş

FATİH ERTUGAY
Sanat
ve Politika

KONUŞAN: ÜMİT SAVAŞ TAŞKESEN
İbrahim Demirci ile
Hayata ve Yazıya Dair

HACI AHMET SEVGİLİ
Kar
Bakışlarım

UNESCO YARATICI ŞEHİRLER AĞI DÜNYA EDEBİYAT ŞEHİRLERİ

1. Bağdat, Irak (2015)
2. Barcelona, İspanya (2015)
3. Bucheon, Güney Kore (2017)
4. Dublin, İrlanda (2010)
5. Dunedin, Yeni Zelanda (2014)
6. Durban, Güney Afrika (2017)
- Edinburg, İskoçya (2004)
8. Granada, İspanya (2014)
9. Heidelberg, Almanya (2014)
10. Lova, ABD (2008)
11. Krakow, Polonya (2013)
12. Lillehammer, Norveç (2017)
13. Lubyana, Slovenya (2015)
14. Lviv, Ukrayna (2015)
15. Manchester, İngiltere (2017)
16. Melbourne, Avustralya (2008)
17. Milano, İtalya (2017)
18. Montevideo, Uruguay (2015)
19. Norwich, İngiltere (2015)
20. Nottingham, İngiltere (2015)
21. Obidos, Portekiz (2015)
22. Prag, Çekya (2014)
23. Quebec, Kanada (2017)
24. Seartle, ABD (2017)
25. Reykjavik, İzlanda (2011)
26. Tartu, Estonya (2015)
27. Ulyanovsk, Rusya (2015)
28. Utrecht, Hollanda (2017)

yitik söz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ Yıl: 4, Sayı: 24 Ağustos-Eylül 2024

İçindekiler

CAHİT KOYTAK Ölmenin Biçimleri	4
MUSTAFA KÖNEÇOĞLU Serap	6
SUAVİ KEMAL YAZGIÇ Zerre İçin Kaside	7
YASİN MORTAŞ Emanet	8
ADEM TURAN Hâfız'ın Seyir Günlüğü -19-	9
ALİ SALİ Yasin'le Genişler Arz	10
MUSTAFA GÖK Kısa Ziyaret	11
EKREM ELMAS Beş As	13
DERYA KURTOĞLU Her İhtimale Karşı Yazıyorum	14
ALİ GALİP YENER Batı Medeniyetinin Kültür Krizi Üzerine	15
FATİH ERTUGAY Sanat ve Politika	19
EROL ÇETİN Bir Ahlak Filozofu: Taha Abdurrahman	21
İSMAİL KILLIOĞLU Vaktüzre	25
HÜSEYİN YORULMAZ Kadim Şiir Dünyamızdan: Bu Şehr-i İstanbul ki-1	27
HACI AHMET SEVGİLİ Kar Bakışlarım	29
PEREN BİRSAYGILI MUT Filistin Edebiyatının 100 Yılı	30
YAŞAR ERCAN İnsan Nedir Şimdi Bildim	34
MUSTAFA KARA Adil Teymur ve Zemzem'den Damlalar	37
MAHMUT GİDER Âşık Tavrı Olarak Meryem Orucu	39
MUSTAFA ÖKKEŞ EVREN Asilzade	41
EMEL KARAGEDİK Gülay Abla Hakkında Konuşulanlar	42
AHMET ŞEVKİ ŞAKALAR Başkasının Mevzusu	46
YAVUZ AHMET Bir Hikâye Yazarının Aşırı Gerçek Hatıraları V	49
ESRA KILIÇ TÜREDİ Bin Bir Başlı Şüpheler	53
FIKRİ ÖZÇELİKÇİ Saf	56
GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT Çember	61
SİNEM BOZHÖYÜK Sol Solunumlar	62
ALİ ULVİ TEMEL Onaran Yazıları	63
ABDULLAH HARMANCI İbrahim Demirci Estetiği	65
DURAN BOZ İbrahim Demirci'de Dil ve Düşünce Dikkati	70
BİLAL CAN Bir Edebiyat Adamı: İbrahim Demirci	73
KONUŞAN: ÜMİT SAVAŞ TAŞKESEN İbrahim Demirci ile Hayata ve Yazıya Dair	76
METİN KAPLAN Yaşamının Kucağında Büyüyen Şair	81
ZAFER CEYLAN Dil ve Çeviri Emekçisi İbrahim Demirci	85
ESRA KILIÇ TÜREDİ Bir Bekleyişin, Tırmanışın, İnanışın ve Aydınlığın Öyküsü: Kırk Kalem Dükkânı	87
MUHAMMET ERDEVİR Kırılan Aşında Senin Kalemindir "Kırk Kalem Dükkânı"	89
NESİME CEYHAN AKÇA Yazar İçin Yeniden: Seyahat Yâ Resulallah	92
METİN ÇALI Role Reels Real	94

Kalem ve İnsanın sınanışı

Yazı, insanın kalemle sınanmasıdır. Sorunlarıyla söyleşen yazarın yüreğinden yeryüzüne kelekler uçurmasıdır. Neticesi kestirilemez oyunların sorgusunu başlatmaktır hayatta. Dünyada insani gerçekliğin hakikatle ilişkisine dair göstergeleri çoğaltmaktır. Yazarın ödevi, kişinin kendisiyle barışık bir yaşantı kurmasına katkıda bulunmaktır. İnsani özü devre dışı bırakan şeytansaların salınımı karşısında var oluşu muhafaza yöntemlerini işaret etmektir. İnsana yönelen küresel sığınların yayılışına göğsünü siper etmektir. Zamanı, zikir sesleriyle yumuşatan kuşların donanmasına katılmaktır. Vakti geldiğinde güneşle yârenliğe tutuşanların türküsüne eşlik etmektir. Bedavacılığın ruha hücum eden söylemlerine aldanmaktır. Ekmeğin emekle kavrulmadan yenemeyeceğini bilmektir.

Yazar, yazdıklarıyla yanı başında sahnelenen oyunları yorumlar. Oyunların sıradanlığını hesaba çeker. Emegın oldubittilerle zayı edilmemesi için çırpınır. İnsanın, özgül ağırlığını ortaya çıkaran alın teriyle senlibenli yaşamayı savunur. Kalemın ödevi besmele ile başlanan yolda ilerlemektir. Evveli niyet ve besmele olan yürüyüşte, zorlukların aşılmasını kolaylaştıracak noktaları işaret etmektir. İstikamete girilip yola revan olunmuştur çünkü. İnsan kendi seçimini yaparak var oluşunu şartlamıştır. Düşünce kıvama erdiğinde kalem, yazarın parmakları arasında kımıldanışına başlar. Gelişigüzelikten ıraklaşma edimi çınladıkça kalemın yürürlük saati canlılığını sürdürür. Aşk ile sübhânallah diyen dillerin nihayetinde elhamdülillah demelerine gelir sıra. Böylelikle inşallah dilek cümlesiyle girilen süreç şükür ile hitama erer.

Bundan sonrası ayrıntı avcılarının işi olur. Kalemın kavranmasıyla eylem tonunda fikirler kalbi sarmaya devam eder. Yapılan seçimin peşi sıra rikkat yeniden devreye girer. Bitimsiz ışıkla selama durulur. Hak ile çalışan kalemın haksızlıkları soruşturması konuşlanır kalbe. Kalemine yabancılaşan yazarın, var oluşunu şartladığı düşünceyle bağı kopar. Başka dünyalarda, bambaşka ayrıntılarla oyalanmaya başlar. Başlangıçta sözleştiği ülküyle ilişkisi biter. Neyi yitirdiğini idrak edemez. Şeytansaların albenisine koştukça istikametini kaybeder. Yaratılıştan getirdiği iklimin taşrasında konum alır.

Yitik Söz, sözün gücünü merkeze alan yaklaşımıyla yayını sürdürüyor. Her sayısıyla farklı bir yazarı okur beğenisine sunma kararlılığı içinde olan *Yitik Söz*, 24. sayısında da bu geleneği bozmuyor. Dil dikkatini yaşantı dikkatine dönüştürme arayışında olan şair, yazar, çevirmen İbrahim Demirci'yi gündem konusu yaparak yoluna devam ediyor. Elbette İbrahim Demirci'ye dikkat yazılarının yanı sıra şiirler, öyküler, denemeler de dergi sayfalarında okuyucunun ilgisine sunuluyor. Sözün tükenmeyen açılımlarına yönelen bir tütülikle nice sayılara...

YITIKSÖZ

yitik söz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ | Yıl 4, Sayı 24 Ağustos-Eylül 2024

İKİ AYLIK SANAT, EDEBİYAT VE
DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yıl: 4, SAYI: 24
Ağustos-Eylül 2024
Yayın türü: Yerel Süreli

ISSN: 2718-0670

Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Fırat Görgel

Yazı İşleri Müdürü
Duran Doğan

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Boz

Yayın Koordinatörü
Mesut Serdar

Yayın Kurulu
Mehmet Narlı
Mehmet Özger
Selim Somuncu
Erdoğan Aydoğan
Muştafa Köneçoğlu
İnci Okumuş

Kapak Fotoğrafi
Yasin Mortaş

Tasarım
Ali Şenocak

Son Okuma
Erdoğan Aydoğan

Sosyal Medya
twitter: @yitiksoz
facebook: @yitiksozdergisi
instagram: yitiksozdergisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi
Azerbaycan Bulvarı, No: 25.
Dulkadiroğlu/Kahramanmaraş

e-posta
yitiksoz@gmail.com

Baskı
Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın
Tanıtım Eğitim Danışmanlık ve Anket Hizmetleri
Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No:10/A
Onikişubat / KAHRAMANMARAŞ
Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24
akbabailetisim46@hotmail.com

| CAHİT KOYTAK

Ölmenin Biçimleri

Büyük konuşmak gibi görme, ne olur,
“Küstahlık!” deme, Allah’ım,
“Hasta yatağında ölmektense,
Yollarda ölürüm, yollarda
Daha iyi, daha şairce!”
Diye düşündüğüm için.

Hayatın sofrada bırakıp kalktığı
Kanıksanmış bir yemeğin artığı gibi
Huzurevinde ölmektense,
Yollarda ölsem, çöllerde
Daha iyi, daha güzel olmaz mı,
Daha yakışmaz mı, şair kuluna!

Öyle, *ruh gibi*, ekran başında,
Zekâdan, duygudan, sanattan yoksun
O aptal dizilerden birini
İzlerken sızıp, sızıp da
Kapanacağıma ölümün ayaklarına,
Yollarda ölürüm, yollarda, daha iyi!

*On yedinci katta,
Cehennemın kıyısına konulmuş
O süslü kafeslerden birinde,
“Ah, Huş Ağacı, ah, Pastorize Sevgi,
Ah yüreğimin duvarına çizilen
Nuh’a Gemi Resimleri!” isimli*

Gençlik şarkılarımı mırıldanarak
Ah çeke çeke can vereceğime,
Yollarda ölürüm, yollarda daha iyi!
Yollarda, tozun toprağın içinde,

Başım bir taşın dizinde
Ya da bir başka yolcunun,
Bir gezgin, bir çoban,
bir derviş kılığında,

Gökte ararken yerde bulduğum
İkizlerimden birinin kucığında,
Birinin omuzunda,
Birinin kırk kitaplık ‘masnuat’ında.

19 Aralık 2015
‘Acı Otlar’ Kitabı

| MUSTAFA KÖNEÇOĞLU

Serap

Yanlış bir karar gibi geri çekseler seni
her sokak başında eksilir mi harflerin
hesapla dünyadan geçmenin bedelini
teki kaybolmuş bir ayakkabı değilsin

Darası alınmış rüyadır gördüğün her mısra
beklersin bir köşeden çıkıp da gelmesini
senden daha güzel kim bakacak dünyaya
kalbindeki ağırlar bile yatırım tavsiyesi

Bir ırmak diye eğildiğin şu serap
doldurur mu kuyudan çekemediğin suyu
kavuşmak öldürmenin bir çeşidi değilse
kim anlayacak senin tersten okuduğunu

| SUAVİ KEMAL YAZGIÇ

Zerre İçin Kaside

eskiyen bakışları kırpıp kırpıp
çıkamaz sokaklara bıraktılar
çık çık çıkırklar döndü
dönülmez akşamların çıkamaz sokaklarında
oysa bir serinlik bekledik
mesela bir z
raporu vardır şimdi z'nin
çünkü yeminlerimizden başka
içecek zehrimiz kalmamış
oysa kapalı göz kapakları
ve kesilmiş tırnaklar biriktirdim
kendimi görmemek için
yeminlerimi içtiğim kabın
dibini sıyırdım seninle göz gözeyken
hiç z bırakmadım kapta

eskiyen bakışlarımı kırpıp kırpıp
elbiselerimle saklıyorum çıplaklığımı
kelimelere gömüyorum yalanlarımı
bu kadar elbise ve bu kadar kelime yetmiyor
kendimi çıplak ve yalancı hissetmeme
yetmiyor adımlarım
ne sana ulaşmaya
ne de senden kaçmaya
ah o şeddeli r'lerin yok mu
bana onlar düştü
kurdeşenler ve ürtikerler
o kesif siste
düştüm z kulesinden
bin parça oldum bin z
eskiyen bakışlarımı kırpıp kırpıp
soğudum kendim sandığım bir şeylerden

| YASİN MORTAŞ

Emanet

biz
ödünç aldıksa aldık
sarsılan dağ emanetini

hezeyanla kıvrılsak da
aşkı sakladık
yağmalanan içimizde

ipliğini kırdık ikiliğin
amenna ve amin çözdük
üstümüzde denenen
o acının kirli dikişlerini

| ADEM TURAN

Hâfız'ın Seyir Günlüğü -19-

19. Veda Urbası

*Senin şüirinden daha iyisini görmedim Hâfız
Göğsünde taşıdığın o Kur'an'a yemin olsun
-Hâfız*

a.

*Topladığın her şeyi olduğu gibi bırak Hâce; saçında ölü kelekler
Kapat öyleyse kapıları da Sevgilinin eşliğinde geçirelim bu son geceyi, seninle.*

b.

*Kapımızdaki bu bayrak yol işaretimiz olsun Hâce, hazırla kendini de gidelim
Yol sadakasıyla çıkalım; ve bir de duaları annelerimizin, ardımız sıra hüznle gelen!*

c.

*Bu taş kalemler yeter bize Hâce, mürekkebi de yağmur sularıyla öpelim
Sonra da çıkıp oturalım Sevgilinin yoluna ve bekleyelim orada bir ömür, yâne yâne*

d.

*İnsan acı bir sessizliktir çeşmeler kadar Hâce, upuzun bir yalnızlıktır
Giyelim artık veda urbasını, diz çöküp Hû diyerek, karışmadan yüreğimizin kanı
Roknabad sularına.*

Bir insandan geriye ne kalır Hâfız, bir yanma hissi ve sürekli gitmekten başka

| ALİ SALİ

yasin'le genişler arz

şarkıları susturmak kimin mahareti
siper niyetine savunmak için

sustur şarkıları gözlerini tut yerine
yoktur başka sığınağım
ağlamak madem dağlar
dağlasın kalbimiz nasılsa
tutunur duvarına
sabahı bekleriz bağışlasın diye adını

güzdür lisanımda göndere çektiğim hüznün
bana bağışlanmıyor madem yüzün
kimse koşmasın alnındaki secde izine

hafızana küsemezsin yoksa
sadrıma yaslanır toparlanır gelir
gözlerine sinen puslu
bir yasin'le arzı genişletir

denizdir taşar içindeki rahmet
tanyerinin üstüne asılmış kadar sade
geceyi kalbinle karşılırsın
tezyin eden bir sebep vardır mutlaka

yenilmekle büyüdük kaldık kederiyle

| MUSTAFA GÖK

kısa ziyaret

evet zor sökülen bir lisanı var deliliğin
atlı karıncada nasıl da döner kelimeleri
ama telaffuzu bir o kadar kolay
dileğince çıkartabilirsin her sesi

*demek sana ihtiyacı var insanlığın
demek son umudusun mazlumların
seni kuru dalların çatığı seni...*

mesul hekim,
surlara tırmanan bir yeniçeriydi
şimdi paydos etmiş, yuvasına dönüyor
sırtına saplanmış oklarla

parkelere uyumlu şık bir geometriyle
atıyorum adımlarımı
boş şişeleri özenle diziyorum raflara
gerçekle hesabımı kapattım
artık büyük dersler çıkarabilirim
kurgu-evrenimin derinliklerinden

her şey birbiriyle nasıl da ilişkili,
cama yapıştırılan sararmış gazetelere
abone olunca
gıcırdayan iskemleni onardın,
karanlık koridorlarda emeklediğinde
bir soru buldun kendine,
yazdı mı sana hiç

rastgele biri yem attı boş akvaryuma
bayat ilaç kokuyordu soluğu
aç kalmış dedi alaylı; saydam balıklar...
hemen notumu düştüm Ece'ye
"ayrık otlarını temizlemeli insanlar arasından"

sen de açsan yanıma gel
mutfakta sakınılmaz hüznü var akşamın
koğuşun duvarına çizdiğin güneş
neden gri
kalın giyin üşürsün mahzun
o kadar zayıf
o kadar cansız ki gölgen

yazık boş bulundum ve hatırladım;
ayrılırken boynuna sarılıp
yanaklarından öpmüştüm
tuz tadı hala dudaklarımda
unutma beni dedi unutmam dedim

| EKREM ELMAS

Beş As

Biraz zaman verdiler bana
İki el bir baş bir gönül
Ne yüzlerini gördüm ne bir ses
Ağaçtan konuştular konuşunca
Gökten, yerden, Kitap'tan ve içimden

Bir süre kısa pantolon
Bir süre en güzel dünyalar
Bir süre aklım bir karış havada
Peşi sıra yeni fırtınalar, bir kız için kavga, arabesk şarkılar
Ardından ekmeğin anlamı
Bol mesaili, haksızlık dolu
Derken felsefe, ontoloji, epistemoloji
Ve böylece elveda ey çocukluğum

Biraz zaman verdiler ondan bir adam yaptım
Bir oğul, bir dost, bir koca, bir baba
Ve bir Türk, bir Müslüman, biraz da şair
Neysem gözümden anlaşılır işte, elimden, sözümden
Tarihler var diyorum kafamda
Altı tane şubatlar yedi tane ekimler
Bilmiyorum bilmiyorum kırk kere bilmiyorum
Ne desem ölüm kare asıdır hayatın sevgilim
Hamd olsun hiç ilişmedi adıma
Ne üç kâğıtlar ne de bir kumarbaz

| DERYA KURTOĞLU

Her İhtimale Karşı Yazıyorum

İhanetin
Çocukluğu besleyen sevmeler yetiştiriyor
Kahramanlıkları ve âşıkları ortaya çıkaran şair
Bilinmezliğin çekiminde ve çocuksu şiirler yazıyor
Af dilemesen de
Varsayım da aşırıya kaçıyorum
Acılar geçmiyor özür dileyince de
Artık biliyorum
Geziliyor izi aramızda
Hatta tüm erkeklerle aramda
Bense her ihtimale karşı
Çokça af dilemeni yazıyorum
Kendim için ve
Gerçek sevgi öğrenilsin diye
Özre tek bir yüzün olmayışına
Hatta umursamayışına rastlaşıyorum
Zihnimin en aydınlık odalarında
Öylece bırakıp uzaklaşıyorum
Müstakil ve korunaklı bir yürekle yaşıyorum
Yağmur getirmez bulutların gölgeleri gidiyor şehirlerimden
Yaşamının yeni farkına varıyorum
Canlılara ben de karışıyorum
Tenha gözlerin tertemiz mevsimlerini bekliyorum
Pencereleri açabiliriz artık
Havayla beraber kuş dolabilir

| ALİ GALİP YENER

Batı Medeniyetinin Kültür Krizi Üzerine

Batı medeniyetinin kültür krizi içinde olduğu bilinir. Bu bilgi, Batı’da yapılan çok sayıda inceleme ve araştırma metninin, akademik çalışmanın konusudur. Kültürün endüstri hâline geldiği, dijitalleşmenin hayatın her aşamasında varlığını gösterdiği toplumlarda beşerî tecrübenin kaybı ve insanın yapıp ettiği her şeyin maneviyatla ilişkisinin zayıflaması esas meseleler hâline gelir. Kültür krizi çerçevesinde, maneviyatla ilişkisini kurarak kültürün yeniden yorumlanması ihtiyacından bahsetmeye çalışacağım bu kısa denemede, kültür krizi konusunda yazılanların özetlenmiş bir dökümüne yer vermek bile mümkün değildir. Batı medeniyetindeki kültür krizi, hiç şüphesiz ekonomik, sosyal, tarihi, politik boyutları içerir. Bu sahalardan bağımsız olarak ele alınamaz. Çok sayıda disiplinin verilerinden faydalanmayı gerektirir. Okuduğunuz yazıda kültürün yeniden yorumlanması ihtiyacı Batı’dan birkaç önemli yazarın değerlendirmeleri çerçevesinde ele alınacak ve Türkiye gibi “Batılılaştırılmış” bir toplumun bu krizin neresinde durduğu üzerinde düşünülecektir.

Kültür kavramının tarifi ve “tin”-kültür ilişkisi denince neyin kast edildiği konusunu felsefeci Doğan Özlem’in *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi* isimli eserinden takip edelim. (Remzi Kitabevi, İstanbul:1986) “Geist” Almanca’da ruh (tin) anlamına gelir ancak felsefede geniş bir anlam sahasını içine alır. Özlem, tin (geist) kavramının Alman ide-

alist felsefesinin spekülatif tarih ve kültür anlayışında kaynağını bulduğunu ve pozitivistlerin kavrama şüphe ile yaklaştığını vurgular. Manevî bilim ayrımını yerleştiren W. Dilthey’den sonra Rothacker, Weber ve Cassirer gibi düşünürlerin elinde bu kavramın kültür kelimesiyle anlatılan içeriğe kavuştuğunu söyler. Rothacker, “tin” veya kültürü, -bu iki kelime birbirinin yerine kullanılır- “bir insan topluluğunun tarihî olarak oluşan ve dönüşebilen hayat stili” olarak tarif eder. Cassirer ise kültür kavramını ancak sosyalleşme hâlinde ortaya çıkan ve tarih içinde devamlı değişme gösteren bir işaret ve semboller toplamı olarak görür. (Ayrıca bkz.: Ernst Cassirer, *Kültür Bilimlerinin Mantığı Üzerine*, Hece Yay. İkinci baskı: 2017)

Özlem, “pozitivist” ve “tarihselci” felsefi yaklaşımların tin (kültür) kavramına yaklaşma farklılıklarını misallerle izah eder. “Tarihselcilik” için esas hedefin soyut bir kültür kavramı inşa etmekten çok, her tarihî süreç içinde insan ve toplumların ördükleri hayat örgülerini, kendi teklikleri içinde bireyleştiren bir tutumla ele almak olduğunu belirtir. Kültür hayatına pozitivist bakışın karşısında duran tarihe dayalı yaklaşımla insanın, tarihî olmayı yani tabiatı bilmek için kendi tarihiliğini suni bir indirgemeye tabi tuttuğunu, algıyı ve algı hakkındaki bilgiyi kendi tarihiliğinden ayırt etmeye gayret ettiğini tespit eder. Tarihe dayalı yaklaşımın pozitivistliği dışlayan değil, içine alan bir bilgi tutumuna sahip olduğunu özellikle vurgular.

Böylece tarihe dayalı tutum sayesinde kültür gerçekliğine pozitivist refleksiyonla yönelmenin sakıncaları ortaya konur ve kültürün ne olduğunun yorumlayıcı bir refleksiyona muhtaç olduğu gösterilir. Burada pozitivist tutumun kültür kavramına yaklaşırken ne gibi hatalı tutumlar barındırdığı hususuna girmeyeceğim. Ancak Türkiye'nin zorla Batılılaştırılmasında pozitivistimin esaslı bir rol oynadığını aklımızda tutalım. Yazının sonunda konuya döneceğim. Tarihe dayalı yaklaşımın kültürel çalışmalarda pozitivistimin indirgeyici fonksiyonunu sınırlaması elbette çok önemlidir. Burada tarihe dayalı yaklaşımın gelenek ile kültür arasındaki yapıcı ilişkiyi muhafaza ettiğini hatırlatalım. Bu yaklaşma yaklaşım tarzı ile, -izm'lerin tarih bilgisini teleolojik (hedefe yönelik) olarak topluma dayatan, (mesela Marksizmin aydınlanmacı ve pozitivist bir tutumla toplumu sınıf mücadelesinin ihtilâlle sonuçlanması hedefine kilitleyen) zorbalığından kurtulmanın mümkün olduğunu unutmayalım.

Paul Valéry, 1918-1919 yılları arasında kaleme aldığı iki mektubu bulunan *Tinsel Kriz* (Afa Yay. İstanbul:1996) isimli kısa eserinde emperyalistler arasındaki Birinci Paylaşım Savaşı'nın Avrupa'nın çöküşünü ortaya koyduğunu ve süreci çabuklaştırdığını ifade eder. Ona göre Avrupa bu savaşta bütün düşünen hücreleriyle kendini tanıyamaz hâle gelmiştir. Avrupa toplumlarının üretmekten yorulduğunu, bilgedeki muazzam çeşitliliği kötüye kullandığını da yazar. Valéry, böylece Batı'nın manevî krizine bir teşhis koyar. Bilindiği gibi, Batı medeniyeti sonraki büyük savaşta bir ölüm makinesi hâline dönüştürdüğü toplumlarla manevî krizini kuvvetlendirir, iki savaş sonrası nispi barış döneminde ise kapitalist pazarın bir parçası hâline getirdiği kültür hayatını meta seviyesine indirerek içini boşaltır.

Yukarıda bahsedilen kültürdeki maneviyat kaybının, kültürün endüstrileşmesinin ne olduğuna kısaca değinelim. Kapitalist üretim ilişkilerinden kurtulmuş olan üretim güçlerinin insanlığı mutlaka hür bir topluma götüreceği yolundaki teleolojik Marksist inancın tamamen bir yanılgı olduğunu haklı olarak söyleyen T. W. Adorno'nun kültür endüstrisi kavramına bir bakalım. J. M. Bernstein Adorno'nun *Kültür Endüstrisi- Kültür Yönetimi* (İletişim Yay. İstanbul: 2007) isimli eserini Sunuş'ta şöyle yazar:

“Eserleri çoğaltmak ve kitlesel olarak tüketilmek üzere üreten kültür endüstrisi, ‘serbest zamanı’, yani sermayenin sultanı altında elde kalan özgürlük alanını, boş zamanın dışındaki üretim alanında hüküm süren mübadele ve eşdeğerlik ilkeleriyle uyumlu olarak örgütler; kültürü, herkesin arzularını tatmin etme hakkını gerçekleştirmesi olarak sunarken, gerçekte toplumun negatif bütünleşmesini devam ettirir.”

Burada kapitalizmin bütün üretimi piyasa ve kârlılık hedefi için yaptığını, bundan kültür ürünlerinin muaf olmadığını, yine kapitalist ekonomide bir vasıtaya indirgenmiş aklın, insanın vicdanî duruşunu, etik tutumunu ve maneviyatını tamamen ortadan kaldırmaya yönelik bir şekilde geliştirildiğini unutmayalım. Adorno'ya göre, kültür ele aldığı her şeye benzerlik ve bir örneklik bulaştırır. Kültürün üretilme sahalarının her biri kendi içinde ve hep beraber bir söz birliği hâlinindedir. Adorno'ya göre: “Kültür artık, bugünün kurtarılmış bir gelecek tasavvuru çerçevesinde kavranmasına dayanan bir kaynak değildir; kültür endüstrisi, bugünün bozulmuş ütopyası uğruna mutluluk vaadinden vazgeçer. Bu, bugünün ironik temsilidir.” (2007:19) Bazı yazarların pek sevdiği, edebiyatın imkân-

ları dâhilinde sisteme muhalif olma, derinlemesine sistem eleştirisi yapma imkânı da bu çerçevede tamamen ortadan kalkar. Zira kültür endüstrisi kavramı esasen, J. M. Bernstein'a göre tikellik ve bireysellik denen şeyin hakikatte öyle olmadığı, sistemin her şeyi kuşatan birliğine karşı bir mukavemet noktası olarak beliren şeyin ânında mevcut kapitalist sistemle bütünleşip bastırıldığı fikri üzerinde geliştirilir.

Kültürün endüstrileşmediği, kapitalizmin dünyadaki üretim sahalarının her birine henüz nüfuz edemediği dönemlerde, “eski dünyada” veya bir diğer deyişle prekapitalist toplumda ise Süleyman Seyfi Ögün’e göre “dirençli metafizikler ve aşkın değerler” karşımıza çıkar. Ögün, “Sanatlar Üzerinden Bir Tuhafiye Tarih Hikâyesi” isimli kıymetli ve arşivlik yazıda (Bkz: haksözhaber.net, 20.01.2011) eski dünyada kültürün, sıradan ve seçkin insanlar arasındaki muhtemel gerilimleri yumuşatan bir iklimde varlığını sürdürdüğünü ifade eder. Bu dönemde, seçkinleşmenin dinamikleri bilgi ve hünerler zanaat dünyasının içinde organize olur ve geleneğe ilâve edilir. Yenilikler veya bireyci tutumlar, meydan okuma veya inkâr etme tavrı üzerinde değil, geleneğin içinde tezahür eder ve manifestolara ihtiyaç duyulmaz. Kapitalist burjuva entelektüellerinin eski dünyanın sanatı şekillendirdiği hâllerin özgürlük kaybına yol açtığı şeklindeki fikrine itiraz eden Ögün, metafiziklerin, ilhamı sınırlandırmak bir yana derin bir şekilde beslediğine işaret eder:

“Meselâ bütün zamanların en büyük beslekârlarından birisi olan J. S. Bach’ın, müziğini Tanrı ile ilişkilendirdiğini ve ‘Tanrı bu dünyayı uyum içinde yarattı. O halde O’nun kulu olan Bach da müziğini aynı

esasa göre şekillendirecekti.’ dediğini biliyoruz. Dolayısıyla, Bach’ın müziği metafizik ile sınırlandırıldı; eğer öyle olmasaydı Bach daha özgür kalır, kim bilir hangi güzelliklere imza atardı? Demek çok tuhaf bir düşünce olurdu. İlham kaynaklarının metafizikten temellendirilmesinin bir kısırlık değil; tam tersine büyük bir zenginlik olduğunu söyleyebiliriz.”

Peki, esas mesele nerededir? Prekapitalist dönemden çıkışta burjuvazinin getirdiği yeniliklerin sanatın gelişmesine hiç katkısı olmamış mıdır? Ögün, aynı yazıda esas meselenin “kurumsallaşmış” din ve onunla sıkı bir alışverişi olan “kurumsallaşmış” siyaset ile “sanat” arasında olduğunu tespit etmekte haklıdır. Dinin kurumsallaşmasının getirdiği kısıtlılıklarla sanatın yorumları arasında doğan meseleleri tarihî bir davanın konusu hâline getirmesi itibarıyla burjuvazinin konuya müdahalesini yerinde bulur. Ancak bu itirazın da bir noktadan sonra problemli olduğunu kaydeder. Kurumsallaşmış dinin temsilcisi olarak Kilise’ye karşı çıkışın kendi içinde aşırılaştırıldığını ve burjuva estetin toptancı bir şekilde metafizik kaynak ve geleneklerle bağ kurmayı reddetmesine dönüştüğünü söyler. Ögün’e göre, bu dönüşümün izlerini sanatın yabancılaştırmada esaslı bir öneme sahip olan süreçlerde takip edebiliriz.

İşte kültürün yeniden yorumlanması ihtiyacı bu zeminde ortaya çıkar. Bu ihtiyacı Batı’da hissedenden en önemli teorisyenlerden biri olan George Steiner’e kulak verelim. Steiner, 1971’de yayımladığı *Mavi Sakalın Şatosu*’nda, (İş Bankası Kültür Yay. İstanbul: 2009) T. S. Eliot’ın onuruna verdiği konferanslarda kültürü yeniden tanımlama yönünde bir entelek-

tüel girişimde bulunur. Burjuva “yüksek kültürü”nü, Batı’nın sanatlardaki kültürel zirvesini eleştirici bir okumaya tabi tutar. Her yüksek medeniyetin kendini imha etmeye götürecektir, patlamaya hazır gerilimleri geliştireceğini, buna mecbur olduğunu varsaymanın rasyonel bir fikir olup olmadığını kendine sorar. İki büyük savaşı ve savaş sonrasında nispi sakin ortamını kültürü yeniden tarif etme yolunda analiz eder. Kültürel hümanizmin siyasî canavarlık karşısındaki mutlak aczini tespit ederken, hümanist Batı kültürünün içinde otoriter yönetimin ve merhametsizliğin açıkça arzu edilir olduğunu iddia eder. Politik canavarlık, savaşlar ve terörü göz önüne almayan bir kültür teorisinin içinin boş olacağını ifade eder. Böylece kültürü yeniden tanımlama gayretiyle kat ettiği entelektüel yol esasen Batı medeniyetinin manevî krizinin duvarına gelip dayanır. Steiner’in, çözüm ararken hangi argümanlara yaslandığı konusunda bir ipucu sunalım. O, Eliot’ın sahici medeniyetin dinî bir vasfının olması gerekliliği üzerinde ısrarla durmasını önemser. Eliot’ın her bir terimin doğru bağlamda ele alınması hâlinde kültür ve dinin aynı şeyin farklı yönleri olarak görülmesi gerektiği şeklindeki tespitini onaylar. Bu kayda değer tespit ve onay, hakikatte dinin temsil ettiği her şeyin kültürün yeniden yorumlanmasında nasıl hayatî bir rol oynayabileceğine işaret etmesi bakımından çok önemlidir.

Yazının sonunda detayına girmeden medeniyet meselesine yeniden değinmek istiyorum. Önce pozitivistizm ile ilgili bir tespite yer vereyim. Doğan Özlem yazıda bahsettiğim incelemede pozitivist yöntemin bilim kavramının içeriğini, bilme olayını tabiat ilmi ile ilişkili bir uğraşından türetil-

miş kavramlara göre şekillendirdiğini ve böylece hangi entelektüel gayretlerin bilim ismine layık olacağına karar verdiğini belirtir. Böyle bir yaklaşımın totaliter bir tarafı vardır. Pozitivizmin bakış açısı her şeyi kontrol altına almaya ve toplumların kültür hayatını bilimsel yöntemin uygulanması ismi altında baskılamaya imkân tanır. Özlem, tam Batılılaşmamış, “az gelişmiş” ülkelerin kendi tarihlerini, maneviyatlarını, kültürlerini anlama gayretlerinin önünde, bu ülkelerde yaygın olan “total kültür sistemi” inşasının engelleyici bir işlevi olduğunu söylerken çok haklıdır. Özlem Batı medeniyetinin değer anlayışından baktığı için bu tespiti mahcup bir ifade ile ve Türkiye’ye hiç değinmeden dile getirir. Kısaca söylemek gerekirse, Batı medeniyetinin paradigması çerçevesinde pozitivist akla dayalı olarak Batı’nın total kültür sisteminin dayatıldığı, zorla Batılılaştırılmış Türkiye’de toplumun maneviyatının ve kültürünün cebirle yeniden inşası söz konusu olmuştur. Nuri Pakdil’in *Batı Notları*’ndaki (Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara: 2010) kıymetli tespitini aktarayım: “Cumhuriyet yönetimi, ‘Batılılaşma’yı amaç edinmişti. Ne var ki, bu yöneliş, ulusumuzun uygarlık değerleriyle çelişiyordu. Bundan olacak, ulusal bileşime de varılamadı.” Pakdil’in ve Özlem’in tespitlerini birleştirdiğimizde, Türkiye’de kültürü yeniden yorumlarken, Batı medeniyetinin kültürel ölçülerini manevî gelişmenin mecburî şartı olmaktan çıkartmanın gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak Cemil Meriç’in *Kırk Ambar*’da (İletişim Yay. İstanbul:2022) yer alan bir sözünü hatırlatalım: “İnsan mukaddesi olandır.” Kültürün yeniden yorumlanmasında bu sözü akılda tutmak şarttır diyebiliriz.

| FATİH ERTUGAY

Sanat ve Politika

“Sanatın bağı kaldığı nomos, yerleşik gerçeklik ilkesi değil onun olumsuzlanmasıdır. Ama salt olumsuzlama soyut olur, ‘kötü’ ütopya olur. Büyük sanat eserlerindeki ütopya, gerçeklik ilkesinin basitçe olumsuzlanması değil, bu ilkenin aşularak muhafaza edilmesidir.” (Herbert Marcuse)

“Siyasal, devlet kavramından önce gelir” der Carl Schmitt. *Siyasal olan*, devlet ve onunla beraber var olan siyasal süreçlere önceldir. O hâlde siyasal olan nedir? Siyasal olan en genel hatları ile bir *ayırma/sınır* tekabül eder. İnsanın kendisini, “ben kimim” sorusu çerçevesinde şekillendirdiği bir kimliğe göre sınırları esnek ya da keskin bir alana konumlandırmasıdır. İnsan kendisi ile *diğerleri* arasında bir sınır çizer ve artık bundan sonra *taraf* tutmaya başlar. İşte politika bu taraf olmanın teorik ve pratik tezahürüdür.

Bu bağlamda insan kendi *iyisinin* tarafı, *kötüsünün* de karşıtıdır. Konumunu, rotasını ve tavırlarını bu taraf olma ve karşıtlık belirler. Politik eylemleri de Leo Strauss’un ifadesiyle söz konusu iyi-kötü algılayışı çerçevesinde, korumak ya da değiştirmek amaçlarına yönelik olarak gerçekleşir. Yani ya daha iyiyi gerçekleştirmeye dönük değişimci bir eylem ya da daha kötüyü önlemek amacıyla engelleyici bir eylem ortaya çıkar.

Dolayısıyla tüm politik eylemler daha iyi ve daha kötünün rehberliğinde belirir. Nihayetinde bu bir arayıştır. İyi yaşamın ve iyi toplumun aranması ya da var olduğuna inanılıyorsa onun korunmasına dönük bir çabadır politika. Bu nedenle politika hayatın hemen her alanına içkindir.

İnsanlar muğlak da olsa bir iyi ve kötü ölçüsü çerçevesinde tarihi, güncel olayları, kültürü, toplum vs. hemen her şeyi bir tartıya koyarlar. Bunları kategorize ederler. Tam da bu noktada her bir sıradan insan siyasal bir özneye dönüşür. Düşünen ve eyleyen bir özne. Son kertede politika bir tartıya koyma, bir tavır takınma ve taraf tutma olarak karşımıza çıkar. Siyaset ve siyasalın ayrıştığı sınır çizgisi de burasıdır.

Buradan hareketle bir kıyafet, bir tını, bir melodi, bir söz, bir cümle, bir taş, bir iz kısaca pek çok imge, pek çok beşerî çıktı politik bir öze sahip şekilde ortaya çıkar. Bir göndermeye sahiptir. Bir iyi anlayışından ya da bir kötü fikrinden haber verdiği için politiktir. Veya haber verdiği, böyle bir şeye işaret ettiği nispette politiktir.

Sanat ise ileri bir kavrama-idrak düzeyidir. İnsan, öncelikli olarak kendisini tanıma çabası içerisinde. Bu da ilk olarak bir *ben* idraki ile başlar. Ben’in konumlanması ise akabinde Sen’i-öteki’ni ortaya çıkarır. Bu ikisinin ilişkisini var eden ya da mümkün kılan kavramlar ve olgular belirir: Adalet, hak, ahlak vs. gibi. “Ben ve Ben” ile “Ben ve Sen” ilişkisi farklı biçimlerde görünür olur. Örneğin salt zevk ve acının kavranmasının ötesine geçme çabası olarak tragedya.

Bundan ötürü sanat tüm bunlara ilişkin bir gösterimdir. Bir açıklama ve yorumdur. Bir iyi ya da kötü fikrini mündemiçtir. Böyle olduğu için de yetkin sanat politiktir.

Bir eserin politik olması için açık bir gönderime sahip olması gerekmez. Mesela Guarnica sanat tarihinin en politik eserlerinden birisidir. Ancak Jean François Millet'in "Başak Toplayan Kadınlar" tablosu da en az Guernica kadar politik bir eserdir. Bu durumu söze ve müziğe uyarlamak da mümkündür. Nihayetinde bir anlatım ve gösterim olarak sanat, iyi ve kötü idesinden yola çıkması ölçüsünde politik olanın sınırlarında dolaşır her daim.

Bu ifade ve iddialar şüphesiz ki, "politikanın sanatı işgal etmesi" ya da "politik olmayan sanatın varlığı" gibi çeşitli karşı tezlerle tartışmaya açılabilir. Elbette ki bu tezler geçerlidir. Dolayısıyla yetkin sanatın politik olduğunu iddia ederken, politik olanın bir şal gibi topyekûn sanatın ve sanatsal ürünlerin üzerine örtülmesi gerektiğini iddia etmiyorum. Salt estetik bir haz kaygısı ya da dürtüsü ile üretilmiş, bir iyi, güzel, doğru temsiline yaslanmayan ve bu açıdan hiçbir politik kaygı taşımayan bir sanatsal ürünler yelpazesi söz konusudur. Ancak belirtmek gerekir ki, buradaki çizgi çok incedir. Örneğin Marcel Duchamp'ın bir pisuvarı temel malzeme olarak kullandığı *Fountain* (Çeşme) eseri, estetik açıdan tartışmalı bir sanat eseri olsa da ve ilk bakışta politik herhangi bir anlamı göze çarpmasa da esasında son derece politik bir sanat eseridir. Bu ve Duchamp'ın diğer eserleri dönemin cari sanat anlayışını sorgulamakla kalmamış aynı zamanda sanatın politik içeriğini bir kez daha göz önüne sermiştir. Zira *Fountain*'deki pisuvar, meta üretiminden estetik zevk ve *retinal* sanat anlayışına kadar pek çok şeyi tartışmaya açmıştır. Bu anlamda yeni bir *iyi, güzel, doğru* algısının-kabulünün diyalektik döngüye gir-

mesine ve böylece yeni bir kamusal tartışma başlamasına aracılık etmiştir. Gerek biçimi ve içeriği gerek akla getirdiği ve tartışmaya açtığı konular ve gerekse de sanatçının niyeti, beklentileri ve anlatmak/göstermek istediği *fikri* nazarı dikkate alındığında *Fountain*, tam da "yetkin sanat politiktir" sözünü karşılayan bir sanat eserine dönüşmektedir.

Yine Duchamp'tan hareket edersek ona göre sanat, sanatçının tanımladığı şeydir; eserde içkin hâle getirdiği fikirdir. Kullandığı malzeme, sanatın olduğu ortam, fırça darbeleri vb.'nin bununla doğrudan bir ilgisi yoktur. Bu açıdan çok basit ve sade görülebilecek bir eser, çağın estetik ve politik idrakine fırlattığı fikir oranında sanatsal bir değere sahip olacaktır. Tıpkı "Hanzala"da olduğu gibi. Basit kalem hareketleri ile üretilmiş olan bu eser, anlattığı ve hissettirdiği onca çarpıcı ve sarsıcı şeyle çağın idrakine saplanan bir hançere dönüşür. İyi sorgular, güzeli sorgular, doğruyu sorgular. Estetik olduğu kadar ve hatta ondan daha fazla politik bir manifestodur.

Son tahlilde Platon'dan beri var olagelen sanat-siyaset ilişkisinin nasıl olması gerektiği ve sanatın özerkliği tartışması, esasında pratik siyaset ile sanat arasındaki ilişkiye ve mesafeye işaret eder. Malum olduğu üzere Platon, ideal devletinde sanata yer vermez. Zira ona göre sanat aklın askıya alınmasına, insanı duygularının yönetmesine neden olur. Bu da ideal devletin ideal düzenine *halel getirir*. Sanatın politik özü burada mündemiçtir: "Halel getirmesi". O; sorguladığı, insanı ve düşünceyi yeni bir anlama düzeyine ittiği oranda da politikleşir. Politik olan, diğer düzeylerden farklı olarak bunu yaparken sanat bunu aynı zamanda hissettirerek yapar. Sonuç olarak sanat eserinin politik olması için hayata, duyguya, estetiğe vb. dair "doğru eğilime" sahip olması gerekmez, "bir eğilime" sahip olması yeterlidir.

| EROL ÇETİN

Bir Ahlak Filozofu: Taha Abdurrahman

Taha Abdurrahman, hayatını İslam medeniyetinin ihyasına adanmış olan Faslı dil, mantık ve ahlak filozofudur. İslami gelenek ve dil konusundaki kapsamlı bilgisinin yanı sıra, Batı felsefesi alanında da derin bir birikim sahibidir. Entelektüel bütünlük içerisinde kayda değer bir külliyyat meydana getirmiş olan düşünür; bu bağlamda 1970’li yıllardan günümüze dil, felsefe, mantık, ahlak, gelenek, modernlik, evrensellik, krizler, felsefi yaratıcılık başta olmak üzere hayati derecede öneme sahip konuları etraflıca ele alır. O, tartışmanın ve eleştirinin hem değerini takdir eden hem de hakkını verenlerdendir (Abdurrahman, 2021a: 13). Taha Abdurrahman’ın metinlerindeki sıkı mantıki örgü, yol gösterici yapı ve ifade güzelliğiyle insana neşe veren şairane ruh okuru hayrete düşürür. (Abdurrahman, 2020: 20). Onun temel gayesi, İslam dünyasındaki son iki yüzyıllık tartışmalar içinde gündeme gelen yeni ve eski sorunları cevaplayan bütünlüklü bir felsefi sistem kurmaktır (Abdurrahman, 2021a: 13). Zira ona göre felsefe, sadece saf aklın üretimi olmayıp hayal ve his gibi insanın farklı algılama biçimlerini de içine alan bütüncül bir etkinliktir (Abdurrahman, 2020: 106). Buradan hareketle felsefenin geleneksel düşünce bağlamında soyut bir bakış açısıyla ele alınmasına karşı çıkan filozof, felsefenin herhangi bir eylemi gerektirmeyen bir bilgi olarak görülmesinin bilgiyi ahlaktan ayırma sonucunu doğurduğunu iddia eder. Taha Abdurrahman’a göre fel-

sefe, ahlaki yücelik ve güzelliklere ulaştıran amel ve hikmet için bir çerçeve sunmalıdır. Çünkü soyut bakış açısıyla yapılan inceleme ve değerlendirme, yaşama biçimiyle ilgili hususları, varoluşun anlam ve derinliğini göz ardı eder. Oysa felsefeye eylemin eşlik etmesi gerekir. Bu yüzden İslam dünyası felsefe ile ilk karşılaştığında ona “hikmet” adını verir. Çünkü hikmet esasen eylemle şartlandırılmıştır (Abdurrahman, 2020: 51-53). Düşünsel bir boşluk ya da güçsüzlükten ziyade düşünce şaşkınlığı içerisinde olduğumuzu öne süren Abdurrahman’a göre bu durumdan kurtulmak için tutarlı ve yararlı hedeflere, etkili vesilelere yönelmek şarttır (Abdurrahman, 2020: 14-15). Bu çerçevede *“kendimi vatanım ve milletim için daha yararlı hâle getirmem gerektiğine karar verdim. Bu ancak akıl ve delile dayalı sağlam bir bilgi yapısı kurmakla mümkündür!”* (Abdurrahman, 2020: 21) diyen filozof, Müslümanların, taklidin boyunduruğundan kurtularak yeni ufuklara açılmaları gerektiğini vurgular. Ona göre, kendi birikimlerimizi özgün bir bakış açısıyla yeniden ele alıp dirilişimizi sağlayacak metodolojik bir sistematığe ulaşmaktan başka çaremiz yoktur (Abdurrahman, 2021b: 33). Taha Abdurrahman’ın felsefesini özgün kılan önemli yönlerinden biri, yeni bir ahlak felsefesi inşa etme çabasıdır. Bu uğurda bütün benliğiyle mücadele eden filozof, ahlaki merkeze alan yeni bir İslam ahlak felsefesinin inşasını imkân dâhilinde görür (Abdurrahman, 2021b: 17).

Taha Abdurrahman, eserlerinde çok farklı konuları ele alsada da onun düşüncelerinin bütününde öne çıkan temel fikir ahlaktır (Abdurrahman, 2021a: 16-17). Bu bağlamda insanın insanlığını belirleyen temel unsurun akıl değil; ahlak olduğunu iddia eder (Abdurrahman, 2021b: 17). Amelin düşünceden daha etkili olduğunu öne süren (Abdurrahman, 2021a: 123) düşünüre göre insana kimliğini, insanlığını kazandıran temel ölçü ahlaki fiillerdir. *“Ahlak insanı insan eden ve diğer canlılardan ayrıcalıklı kılan yegâne unsurdur”* (Abdurrahman, 2020: 112) diyen filozofa göre hayatının tümünü ahlakla kuşatan birey, bütün insanlık şartlarını tamamlamış demektir (Abdurrahman, 2020: 100). Zira bakış açısı ve eylemleri ahlakla şekillenen insan, yaratılan her şeye alçakgönüllülükle saygı duyar (Abdurrahman, 2021a: 16). Taha Abdurrahman, kişinin ahlaklaşma fiili-ne bütün varlığıyla yöneldiğini vurgular. Böylelikle ahlaklaşma fiili, bireyin bütün nefeslerine ve anlarına, bütün hareketlerine ve durmalarına hâkim hâle gelir. Diğer bir ifadeyle ahlaki hayat, insanın bedeninin bütün zerrelere ve ruhunun bütün manalarına yayılır (Abdurrahman, 2021a: 124). Bu çerçevede ona göre insanın ahlak hayatı birbirinden kopuk anlardan ibaret olmayıp aksine sahibine özgü bir tarih oluşturan eylemler birliğidir. İnsanın kimliği de doğumundan ölümüne kadar bu tarihin tamamında yer alır (Abdurrahman, 2021a: 223). Sonuç olarak ifade etmek gerekirse ahlak, insanın bütün eylemlerini kapsar (Abdurrahman, 2020: 55).

Taha Abdurrahman, aklın soyutlamacı ve dar bakış açısıyla ele alınmasına karşı çıkar. Bu noktada soyutlamacı aklı; düşünceyi amelin önüne aldığı ve eşyanın

iç yüzüne ulaşmaya çalışmadığı için eleştirir (Abdurrahman, 2021a: 255). Ona göre ahlaki meseleleri işgal altına alan soyut akılcılık bazı zamanlarda insanın insanlığına zarar vermiş, güç kazandığı dönemde ise modern insanın benliğinde yıkıcı bir unsur hâline gelmiştir (Abdurrahman, 2020: 56-57). 20. yüzyılda büyük yıkımlara neden olan hâkim araçsal akıl ciddi bir şekilde eleştiren Taha Abdurrahman, ahlaken temellendirilmiş aklın inşa ettiği bir dünya görüşünü savunur. Bu noktada ise ahlaki tecrübe ile güçlü akıl yöntemi bir araya getiren kapsamlı bir düşünce inşasını öne çıkarır (Abdurrahman, 2021a: 17). Ona göre yaşadığımız gerçeklikler, bizi “akıl” kavramını genişletmeye davet etmektedir (Abdurrahman, 2020: 85). Bu bağlamda akıl-duyu ve akıl-kalp arasında ayrım yapan Yunan felsefesini eleştirir. Aklın epistemolojiye, kalbin duyguya indirgenmesini kabul etmez (Abdurrahman, 2021a: 217). Yunan geleneğindeki anlamıyla aklın, bir öz olmayıp kalpte kaım fiillerden bir fiil veya niteliklerden bir nitelik olduğunu vurgular (Abdurrahman, 2021c: 31). *“Kur’an’a göre aklın kaynağı kalptir”* diyen düşünüre göre akıl, kalpten sadır olan hareketleri ve ilişkileri yakalayan bir eylemdir (Abdurrahman, 2020baa: 41-42).

Taha Abdurrahman, özgün bir hakikat algısına sahiptir. Hakikatin tek bir boyuta indirgenmesini reddeden düşünür; hakikati öncelikle varoluşsal bakış açısıyla ele alır. Ona göre hiç kimse; insanın, varoluşla ilgili bazı problemlerinin ve meselelerinin olduğunu inkâr edemez. İnsanın, bu dünyada rasyonel gerçekliğini ortaya koyabilmesi ve hayatta meşruiyet kazanabilmesi için bu sorulara cevap vermesi elzemdir. Zira insan, varoluşunun ne manaya geldiği-

ni ancak bu şekilde öğrenebilir (Abdurrahman, 2021b: 136). Taha Abdurrahman, insanın hakikatinin tek bir dünyaya ait olmadığını vurgular. Ona göre insan çift yönlü bir tabiata sahiptir. Bu bağlamda insan, birbirini gerektiren ya da birbirinin içine geçerek bütünleşmiş olan iki hayatı andıran geniş perspektifli bir hayatı, tek bir hayat içinde yaşamaktadır. Bu hayatlardan biri, görünen fiziki âlemden oluşurken diğeri metafizik unsurlardan meydana gelir (Abdurrahman, 2021b: 70-71). Düşünür bu noktada modern dönemin insanlarını, iki âlemi birbirinden ayırdıkları (Abdurrahman, 2021b: 46) gerekçesiyle eleştirir. Modern akıl ve çağdaş epistemolojinin insanın bâtını yönünü ve iç dünyasını göz ardı ederek gerçekliği dar bir kalıba mahkûm ettiği kanaatinde. Ona göre bu darlığın giderilmesi için çok büyük bir çaba sarf edilmelidir. (Abdurrahman, 2021b: 837-839).

Taha Abdurrahman, aşına olduğumuz realizmin sadece bu dünyaya ait fiziki bir gerçeklikten ibaret olduğunu savunur. Ona göre realizm, kendisine fiziki dünyadaki varoluş ilkesini referans almıştır. Bu varlık düzeyinin ise zaman ve mekânda hacimli ve yer kaplayan bir varlık sahasının ötesine geçmesi imkânsızdır (Abdurrahman, 2021b: 839). Oysa var olmanın hakikati, tek bir âleme özgü olmayıp metafizik âleme kadar uzanır (Abdurrahman, 2021b: 66). Zira insan, görünen şahadet âlemi ile kuşatılmasının çok daha ötesinde gayb âlemi ile de kuşatılmıştır (Abdurrahman, 2021b: 45). *“Nihayetinde, fiziki âlem, dokuma tezgâhındaki bir kilim misali yatay ilmekler hâlindeki argaçlara benzerken, metafizik âlem, dikey ilmekler şeklindeki çözümler gibidir. Böylece her iki âlem*

birbirine kenetlenmiştir.” (Abdurrahman, 2021b: 840) diyen düşünür, hakikatin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğini vurgular. Kısaca ifade etmek gerekirse Taha Abdurrahman’a göre insanın varlığı bu dünyanın dışına, göremediğimiz âlemlere kadar uzanır (Abdurrahman, 2021b: 57).

Taha Abdurrahman’ın Batı medeniyeti ve küreselleşmeye yönelik eleştirileri de dikkate değerdir. Ona göre modern Batı medeniyeti; akıl medeniyeti olmak bakımından eksik, söz medeniyeti cihetinden de zalim bir medeniyettir (Abdurrahman, 2021a: 86). Zira modern medeniyet haksız bir şekilde sözü fiile tercih ederek ona fiilin işlevlerini yüklemiştir (Abdurrahman, 2021a: 112). Bu bağlamda modern epistemoloji, sahiplerini ahlak arayışına götürmediği ve ahlakla süslenmek diye bir derdi olmadığı için insanlığa bir doğruluk krizi miras bırakmıştır. Benzer şekilde bu modelin akli yöntemleri, sahiplerini gayba vakıf olmaya götüremediği için insanlığa bir amaç krizi bırakmıştır (Abdurrahman, 2021a: 137). Taha Abdurrahman’a göre Batı medeniyetinin akli yönü, insanın ahlaken yükselme yollarını ortadan kaldırmakta, sözel yönü ise ahlakın alanını daraltmaktadır. Benzer şekilde Batı medeniyetinin epistemolojik yönü, ahlakı bilimsel uygulamadan çıkartarak onu manevi anlamlardan koparmaktadır. Teknolojik yönüyle ahlakı giderme ya da başka bir şeyi onun yerine koyma çabasındadır. Bu medeniyet, Taha Abdurrahman için aklen eksik, sözel açıdan zalim, epistemolojik olarak krizde ve teknolojik bakımdan otoriterdir (Abdurrahman, 2021a: 207). Ona göre modernitenin olgu, fenomen ve değerleri de ciddi anlamda sıkıntılıdır

(Abdurrahman, 2021a: 39). Bu yönüyle bilimsel bilgi, incelediği konuların varoluşsal yoğunluğuna değil, sırf işlemsel inceliğine odaklanmaktadır (Abdurrahman, 2021a: 164). Taha Abdurrahman'a göre dile getirilen sıkıntıların çözümü noktasında modernitenin durduğu yüzeyden uzaklaşan, hayatın ve insanın derinliklerine dalan bir ahlak arayışında olmak gerekir (Abdurrahman, 2021a: 39).

Taha Abdurrahman'a göre küreselleşme, görülür dünyada kazanılmış değerlerle hareket eden ve insanı tamamen bu dünyaya yönelten metalaştırıcı bir yayılmadır. Bu kazanılmış değerler ise yeryüzünde büyük bir bozulmaya sebebiyet veren; başıboş özgürlük, yırtıcı rekabet, vahşi kâr, otoriter ve bencil güç ile sistematik maddecilikten başka bir şey değildir (Abdurrahman, 2021ç: 271). Mutlak gayesi sadece kesintisiz kâr etmek ve kazanç yığmak olan metalaştırıcı yayılma insanı araç hâline getirir. Bununla da yetinmeyip değerlerin ve ilkelerin kalbine yönelir. İnsanların gözünde gaye olan şeyi araçsallaştırdığı gibi insanlar nezdinde araç sayılan şeyi gayeleştirir (Abdurrahman, 2021ç: 269). Görüldüğü üzere küreselleşme insani değerleri ciddi anlamda tehdit etmektedir. Taha Abdurrahman'a göre küreselleşmenin bozukluklarını gidermenin yolu ise güçlü bir ahlaki inşadan geçmektedir (Abdurrahman, 2021ç: 281).

Taha Abdurrahman, bütün düşünsel faaliyetlerinde İslami kültür havzasının canlılığından hareket etmeyi temele alan çok önemli bir düşünürdür (Abdurrahman, 2020: 60). Bu bağlamda o Batılı metotları başarıyla kullanabildiği gibi aynı şekilde Batı modernliğine de

önemli eleştiriler getirmiştir. Ona göre Müslüman bir düşünür, kendi manevî ve medeni yapısını savunabilme kudretine sahip olmak zorundadır (Abdurrahman, 2020: 152). Zira dirilmemiz ve kendi özümüze dönebilmemiz için yaratıcılık alanına girmekten başka çıkar yol yoktur (Abdurrahman, 2020: 64). Bu noktada yeniden dirilmesi ve ihyası gereken şey ise İslam geleneğinin ruhudur. Zira bu ruh sonsuza dek var olacak insani değerlerden oluşmaktadır (Abdurrahman, 2020: 146). Görüldüğü üzere Taha Abdurrahman, okuruna özgün bir ahlak felsefesinin nasıl inşa edilebileceğini en ince detaylarına kadar anlatır. Ele aldığı konuları hem ahlaki hem de varoluşsal bakış açısıyla değerlendirir. Bu noktada sadece problemleri ele almakla kalmaz aynı zamanda ilgili sorunların çözümü konusunda da özgün fikirler ileri sürer. Abdurrahman'ın içtenlikli ve hasbi tavrı, bütün kelimelerine sirayet eder. Sonuç olarak ifade etmek gerekirse Taha Abdurrahman; insanları okumaya, yazmaya, öğrenmeye, nitelikli eserler kaleme almaya, kapitalizmin her şeyi araçsallaştırmasına tepki göstermeye, Batı'yı taklitten kurtulmaya, İslam medeniyetine diriltici bir soluk olmaya, asil bir düşünsel duruş sergilemeye, samimiye- te, güzel yaşamaya, anlamlı ve derinlikli bir varoluşa, hakikati bütüncül bir bakış açısıyla kavramaya, ilim yolculuğunda kalıcı izler bırakmaya, ahlaki değerleri her zerresiyle içselleştirmeye davet eder.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman, T. *Bilgi Ahlakten Ayrıldığında*. Çeviren: Abdi Keskinsoy, İstanbul, Pınar Yayınları, 2020.
- Abdurrahman, T. *Ahlak Sorunsalı Batı Modernitesinin Ahlakî Eleştirisine Bir Katkı*. Çeviren: Tahir Uluç, İstanbul, Pınar Yayınları, 2021a.
- Abdurrahman, T. *Dinin Ruhu Sekülerizmin Sağlığından İlahî Sözleşme ve Emanet Paradigmasının Enginliğine*. Çeviren: Soner Gündüzöz, İstanbul, Pınar Yayınları, 2021b.
- Abdurrahman, T. *Dini Âmel ve Akıl Yenilenmesi*. Çeviren: Mehmet Emin Gülecüüz, İstanbul, Pınar Yayınları, 2021c.
- Abdurrahman, T. *Âmel Sorunsalı Bilim ve Düşüncenin Pratik Temelleri Üzerine Bir Araştırma*. Çeviren: Tahir Uluç, İstanbul, Pınar Yayınları, 2021ç.

| İSMAİL KILLIOĞLU

Vaktüzre

-21 Temmuz '82/Maraş

Uykusuz olduğum için öğleye kadar yatıyorum. Kalktığımda ilk yaptığım şey, Erkam'ı, yandaki apartmanda komşumuz olan İnşaat Mühendisi Hakkı Debgici'nin Hükümet Caddesi (sanırım adı buydu, Trabzon Caddesi'ne çıkar, Valiliğin karşısında) üzerindeki bürosuna gönderiyorum. Hilal'in görünmesine göre oruca ve bayrama başlamada arkadaş ve belli bir çevre farklı bir yaklaşım içindeydiler. Biraz da 12 Eylül yönetiminin, onun yönlendirdiği Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaklaşımlarını benimsememe eğilimi bunda etkiliydi. İşte Hakkı'dan bugün bayram yapıp yapmadıklarını öğrenmesini istiyorum. Erkam kimden bilgi almışsa, bugün bayram edilmediği haberini getirdi. Elbette oruca devam edeceğim, ama sahur yapmadığım gibi, yol yorgunluğu ve sıcak iyiden iyiye bunaltıyor beni. Fakat öğleden sonra saat üç buçukta Hakkı'dan bugün bayram olduğunu öğreniyorum. Orucu GİMKO (kurulmasına fikrî ve fiili olarak katkı sağladığım Genel İhtiyaç Madde-leri Kooperatifi)'da açıyorum. Dostlarla, arkadaşlarla, karşılaştıklarımızla bayramlaşıyoruz. Doğal olarak, merak, ilgi, heyecan ve üzüntü içinde askerlik sorununu soruyorlar, gelişmeleri anlatıyorum.

İkindiye doğru Murat Bayazıt geliyor ve birkaç kişiyle birlikte, Pınarbaşı'nın ilerisinde Ahır Dağı'nın etekle-

rinde bulunan vadideki Güzlek denilen bağ evine götürüyor. Şehir merkeziyle kıyaslanamayacak derecede burada hava serin, dinlendiricidir. Bağdaki büyük ve bol yemiş tutmuş erik ağacından doyasıya yiyoruz. Konuşuyor ve şakalaşıyoruz. Biraz sonra Erdem Bayazıt çıka geliyor. Çaylar içildikten, kesilen karpuzlar yenildikten, vakti gelen namazlar eda edildikten sonra, gecenin bir vaktinde şehre dönüyoruz.

22 Temmuz '82/Maraş

Önceden belirtildiği gibi, bizim için bugün bayramın ikinci günü, ama halk açısından bugün bayram. Bahçelievler Camii'nde Bayram Namazı'ndan sonra dışarı çıktığımda Coğrafya Öğretmeni Haydar İncimez ile Ziraat Mühendisi Hacı Çiftçi'yi avluda bekler buldum. Şeyh Adil Mezarlığı'na gideceklerini söylediler. Ben ise, önce Malik Ejder'e gitmemizi önerdim ve hemen kabul ettiler. Hacı'nın "Tosbağa" (VW)'sıyla, Aksu Köprüsü'ne, Malik Ejder'e doğru yola koyulduk. Humaşır Gölü üzerinden tırmanan yolu izleyerek Malik Ejder'in mezarına, yani türbesine vardık. Aşr-i şerifler okuyup dualar ederken çevreyi de tarassutta bulunuyoruz.

Doğuda Aksu Nehri döne kıvrıla, ovaya yayılarak, bulunduğumuz tepenin eteğinden geçerek, yeşillikler denizi ortasında akıyor. Küçükken, yazın sıcak

günlerinde Aksu'nun serin sularında yüzmeye ve en lezzetlisinin yetiştiği alabalık tutmaya gittiğimiz günleri hatırlıyorum. O hızlı ve coşkulu akışında yüzebilmek cesaret isterdi. Yatağındaki taş ve çakıllar sanki hiçbir başka nehirde yoktu, sadece Aksu'ya özgüydü.

Batı tarafında, tepenin eteğindeki Humaşır Gölü'yle başlayan ovada ekili pamuk ve biber tarlaları eteklerine kadar uzandığı Kemalın Dağı'yla ufuk çizgisine bitişiyor. Kuzeyde, iri bir kaya yüzeyine birtakım kuşların renk renk kabartılarla oydukları yuvaları çağrıştıran binalarla Maraş, Ahır Dağı'na sırtını dayamış dinleniyor sanki. Çıplak, ağaçsız Ahır Dağı, tam da bu görünüşüyle ulu, engin, görkemli, gizemli ve güzeldir.

Malik Ejder'in, nerdeyse iki insan boy ve enindeki mezarının etrafı, oradaki kaya parça ve taşlarının toplanmasıyla örülmüş. Sadece tek bir ağaç var ve esen rüzgârla sanki bir orman gibi uğulduyor. Eğilerek tazim ve huşuyla kapısından giriyoruz. Diz çöküp okumaya ve dualar etmeye başlıyoruz. Halk arasındaki bilgiye göre, sahabeden olan Malik Ejder, Maraş'a karşı yapılan bir kuşatmada şehit düşmüş, korumak maksadıyla bu tepeye defnedilmiş ve daha sonra mezarı ziyaret edilmeye başlanmıştır.

Gerçekten Hz. Ömer döneminde, Anadolu'nun güney bölgesinde bazı şehirler, Halit bin Velit'in kumandasında fethedilmeye başlanır, Maraş da ilk fethedilen şehirlerden biridir. Malik Ejder, bir bakıma bu fethin simge kişisi olarak halkın bilincinde kabul görüp yerleşmiştir. Adıyaman'ın simgesi olarak benimsenen

Ebu Zer, bir başka sahabedir. Halkın bilincinde bu sahabeler, bazı şahsiyetler, şehirlerin manevi bekçi ya da koruyucuları olarak sahiplenilmiştir. Menkıbe düzeyine çıkarılan bu türden olaylar ve kişiler hakkındaki tarihî bilgiler farklılık gösterebilir, hatta tarihî bakımdan örtüşmeyebilir. Sözelimi İslam Tarihi kaynakları, Malik Ejder değil, Malik bin Eşber olduğunu ve Mısır'ın fethi savaşında şehit düştüğünü bildirirler. Çünkü "Ejder" ismindeki "j" harfi Arapça'da yoktur, belki de Farsça'dan galat olarak böyle söylenegelmiştir. Yine "Ebu Zer", bu fetih savaşlarına katılmıştır, ama Hz. Osman zamanında, birtakım uygulamalara karşı çıktığı için Medine dışında Rebeze denilen yerde bir süre yalnız yaşayıp vefat etmiştir. Böyle tarihi bilgilerin gerçekliği ve doğruluğu saklı tutularak halkın toplumsal bilincindeki kültürel oluşumu dikkate almamak doğru bir yaklaşım sayılmamalıdır. Malik Ejder, Maraş'ın manevi koruyucusudur ve onun ruhaniyeti burada yaşamakta ve yaşatılmaktadır. Önemli ve değerli olan da budur.

Malik Ejder ile bayramlaştıktan sonra Maraş'a döndük ve Şeyh Adil Mezarlığı'nı da ziyaret ettik. Neredeyse bütün bir şehir çoluk çocuğuyla, kadını erkeğiyle, yaşlısı genciyle, sağlamı sakatıyla Şeyh Adil'e taşınmış gibiydi. İnsanlar yakınlarının mezarları başında sesli, sessiz okuyor ve dualar ediyorlardı. Âdeta mezarlardakiler ile ilk bayramlaşmalarını yapıyorlardı. Muhakkak hayat ve ölüm bu anlarda iç içe geçmiş, birbirini hatırlatıp değerlerini duyumsatıyorlardı sanki.

| HÜSEYİN YORULMAZ

Kadim Şiir Dünyamızdan: Bu Şehr-i Stanbul ki-1

Coğrafi güzelliği ve tabiat zenginliği bakımından İstanbul, yüzyıllardır görenlerini büyülemiş ve bu özelliğiyle dünyanın cazibe merkezi hâline gelmiş bir şehrimizdir. İstanbul’u gördükten ve içinde bir süre yaşadıkten sonra taşrada hayatını sürdürmeye çalışan bir kişinin zamanla bu şehre karşı duyduğu istek, âdeta tutku derecesinde bir özleme dönüşür. Ve fırsatını bulduğu ilk anda buraya gitmenin ve yerleşmenin yollarını arar. Ülkemizin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartların insanları büyük kentlerde yaşamaya zorladığı gerçeğini bir nebze görmezlikten gelirsek, ülke nüfusunun neredeyse dörtte birinin bu şehirde toplanması bu şehrin cazibesinden kaynaklanmış olmasın?!..

İstanbul’u görmek ve bu şehirde yaşamak sadece günümüz insanları için değil, Osmanlı insanı için de vazgeçilmez bir tutku idi. Bu tutku hiç şüphesiz İstanbul’un güzelliğinden, coğrafi ve kültürel zenginliğinden ve dahi herkesin aradığını bulduğu bir yer olmasından kaynaklanmaktadır.

Evliya Çelebi, İstanbul’un yüzüsuyu hürmetine Edirne ve Bursa’nın da zikredildiği, şairini bilmediğimiz:

*Sanasın bâğ-ı cennettir Edirne, Bursa, İstanbul
Güzellerle müzeyyendir Edirne, Bursa, İstanbul*

beytini naklettikten sonra, İstanbul’un emsâlleri arasındaki eşsiz güzelliğine dair Dördüncü Murad’ın muhasiplerinden birinin padişaha söylediklerini aktarır: “Padişahım! Arap ve Acem tarihlerini gözden geçirdik. Yetmiş sekiz sene seyahat ederek birçok kale ve şehir gördük. Yüz yirmi, yüz elli sene yaşayıp, seyahat yolunda ölen canlarla görüştük. Onlar da yeryüzünde İstanbul gibi maimur, adalet ve âmân diyarı, suyu, havası hoş bir liman görmedik dediler.” (*Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Zuhuri Danışman), c. II, s. 204, İstanbul 1969)

Taşlıcalı Yahya Bey’in bir mesnevisinde:

*İki bahr eylemiş o şehri penâh
Biri Bahr-ı Sefîd ü biri Siyâh*

diyerek Akdeniz’le Karadeniz arasında yer alan İstanbul’un coğrafi konumuna dikkat çektiği ender beytinden başka; Sünbülzâde Vehbî de:

*Stanbul cümle âlemden ibâret başka âlemdir
Acem nısf-ı cihân ta’bîr eder gerçi Sıfahân’e*

beytinde, Acem’in elinde bulunan İsfahan dünyanın yarısı ise, İstanbul da bütün bir âlemden ibarettir diyerek, hiç de haksız karşılanmaması gereken mübalağalı bir dil kullanır. Bilindiği gibi “nısf-ı cihân” tamlaması, Farsça bir

terkip olup “dünyanın yarısı” anlamına gelmektedir. Bugün İran’ın içerisinde bulunan bir şehre güzelliğinden dolayı “nısf-ı cihân” (İsfahan) denmektedir.

İstanbul üzerine yazılmış şiirlerde Nedim’in hiç şüphesiz ayrıcalıklı bir yeri var. Nihad Sami Banarlı onun için “İstanbul şairi” derken bu farklı yönüne işaret eder. Nedim’in öteden beri okul kitaplarında da yer alan Nevşehirli Damad İbrahim Paşa için yazdığı kasidesinin giriş kısmı konumuz bakımından zikredilmeden geçilemeyecek örnekler arasındadır:

*Bu şehr-i Stanbul ki bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedâdır*

*Bir geher-i yek-pâre iki bahr arasında
Hûrşîd-i cihân-tâb ile tartulsa sezâdır*

*Altında mı üstünde midir cennet-i âlâ
Elhak bu ne hâlet bu ne hoş âb u havâdır*

*İnsâf değildir anı dünyâyâ değışmek
Gülzârların cennete teşbih hatâdır*

Şair burada, İstanbul’un eşsiz ve paha biçilmez güzelliğini anlattıktan sonra, bütün Acem ülkesini onun sadece bir taşına feda eder. Ayrıca kasidede, İstanbul’un iki deniz arasında yekpâre bir mücevher gibi durduğu söylenir ve şehrin kıymeti ancak cihanı aydınlatan güneşle denk tutulur. İstanbul’un havasıyla, suyuyla güzelliğini cennetle bile kıyaslama cimrilğine düşen “Lâle Devri” şairi, gül bahçelerini cennete benzetmenin hata olduğunu ifade eder.

Nâbî’nin İstanbul’a bakışı hakîmânedir. Nâbî yıllarca İstanbul’da yaşadıkten sonra, kendi isteğiyle merkezden yüzlerce

menzil uzaktaki Halep şehrinde ikamet eder. Şair bu şehrin güzelliğini, havasını daha önce hacca giderken görmüş ve yıllar sonra İstanbul’da siyasî ve sosyal çalkantılar arasında bunalnca dinlenmek için burayı tercih etmiştir. Nâbî, işte Halep’te İstanbul özlemi ile sözlerinin “bî-nemek” (tatsız tuzsuz) olsa bile, bunun tuhaf karşılanmaması gerektiğini, çünkü yıllar var ki İstanbul’dan uzakta kaldığını belirtir. Ayrıca İstanbul’un ay yüzlü güzellerinin de gözünde uçtuğunu söylemekten kendini alamaz:

*Nâbî acep mi sözlerimiz olsa bî-nemek
İstanbul’un lisânın unuttuk kenârda*

*Olduk girifte bî-nemekân-ı kenârdan
İstanbul’un gözümde uçar mâh-rûları*

Nâbî’nin bu mısralarında içten ve samimi bir İstanbul özlemini duyarken, aynı zamanda Rum(eli)’nin güzelleri de şairimizin gözünde tüter:

*Dilber-i harfî nedân Arabistân göreli
Çeşm-i şevkimde uçar Rûm elinin hûblar*

Şu hasret dolu beytini ise Nâbî, kim bilir, belki de Halep’ten Akdeniz sahillerine şöyle bir çıkarak, kendi gönlü ile beraber Kıbrıs ceziresine doğru İstanbul’a hareket eden bir geminin arkasından söylemiştir:

*İstanbul’a akarsa gönül cûy-veş n’ola
El salmada sefînelerin bâdbânları*

Ayrıca Nâbî, payitahtta konuşulan dilin güzelliğine de hayran bir şairimizdir. İstanbul’da saray çevresinde ve devlet adamları ile içli dışlı olduktan sonra yıllarca hükümet

merkezinden, yani İstanbul'dan ayrı kalınca, bilhassa “elfâz-ı sükkerîn-i Stanbûliyâna” (İstanbululların şeker gibi konuşmalarına) hasreti artmıştır. Taşrada hem bu dilin en güzel örnekleri arasında sayılabilecek şiirler yazmış hem de konuşulan Türkçe'nin özlemini çekmiştir. Şairin, yazdığı bir mesnevide, duyduğu İstanbul sevgisi ve konuşulan Türkçe'ye hayranlığı doğrusu üzerinde durulmağa değer:

*Elfâz-ı sükkerîn-i Stanbûliyândan
Sem'in kenârlarda kalır dilde hasreti*

Nâbî, taşrada İstanbululların şeker gibi telaffuzlarından kulağın gönlünde bir hasret kaldığını, eda güzelliği, vefa güzelliği ve akla hayâle gelmeyen her güzelliğin en son haddini, en güzel derecesini ancak İstanbul'da bulduğunu söyler. Şairin aynı mesnevinin devamında yer alan ve “ba'dî leke” (benden sonra sana, senin için) gibi hitaplarda, “a canım, ây efendim” gibi söyleyiş inceliklerindeki tatlılığı bulabilir misin? anlamına gelen:

*“Ba'dî leke” hitâblarından gelir mi hiç
Lafz-ı “a canım, ây efendim” letâfeti*

beytinden başka, gazellerinin sonlarında yer alan:

*Kâ'iliz nağme-şinâsânına İstanbul'un
Çiğner ağzında Yahûdîleri Çingâneleri*

beytinden de anlıyoruz ki ince ruhlu şairimiz İstanbullu hânendelerin şivelerine ne kadar tutkun ise, aynı şehirde yaşayan Yahudi ve Çingene hânendelerin bozuk şivelerinden de o derece şikâyetle bulunur.

| HACI AHMET SEVGİLİ

Kar Bakışlarım

Köprünün diğer ucunda
dileklerimiz yatıyor biliyorum

Altımızda var olacak
berrak bir deniz biliyorum

(y ü r ü y e l i m)

Rüya beklemek ve görebilmek
kovalar insanı aşka

Aklım bir karşıda havada
Aklım bir karşıda karada

Vuslat
Yüzüne baktığımda
Ayda
Kar
Olduğunda

Filistin Edebiyatının 100 Yılı

Filistin halkının onurlu direnişinde edebiyatın nasıl bir rolü var? Filistin edebiyatı nasıl ortaya çıktı? Gelişim süreçleri ve önemli şair ve yazarları kimlerdir?

Bunları yazmamız ve konuşmamız, Filistin halkının davasını daha iyi anlamamıza yol açacak zira bir halkı ve bu halkın mücadelesini anlamak için üzerinde durmamız gereken en önemli noktalardan birisi, o halkın edebiyatı ve sanatı. Filistin toplumu, düşmanlarının varlığını dahi inkâr ettiği bir toplum. Filistin toprakları oradaki halkın varlığı hiçe sayılarak işgal edildi. Ancak sadece toprakları işgal edilmedi elbette. Filistin'in kültürü, edebiyatı, sanatı inkâr edildi. O hâlde, inkâr edilenin üzerine gitmemiz, Filistin'i daha iyi tanımak için fevkalade bir öneme sahip. Ancak bu şekilde Filistin toplumunun yaşadıklarını gerçek anlamda anlayabilir, hayatlarına nüfuz edebiliriz.

Çünkü roman, şiir, hikâye gibi çok yönlü alanlarıyla Filistin edebiyatı, Filistin ulusal kimliğini muhafaza etmede temel bir katkı sağlıyor. Düşmanlarının varlığını dahi inkâr ettikleri bir toplumu vurguluyor ve bu toplumun yaşadıklarını dünyaya haykırıyor. Ve iki önemli özelliğe sahip.

Bunlardan ilki; hafızayı sürekli canlı tutmak, ki Siyonist siyasi ve kültürel uygulamaların en önemli hedefi unutturmayı başarabilmektir. Filistin'de edebiyatın en büyük kavgalarından birisi bu cephede yaşanır o nedenle. Edebiyatı, Filistin ulusal

kimliğine ait zengin tarih ve kültür alanlarıyla ilişkilendirerek toplumun hafızasını sürekli taze tutmak isterler. Hafızayı canlı tutmak... Yani kimlik ve toprağa bağlılık. Bu da Filistin edebiyatının “savaşçı” bir edebiyat olmasına yol açmıştır.

İkincisi de, Filistin'de yaşanan zulmü bütün dünyaya duyurabilmektir. Çünkü edebiyat kadar gönüllere dokunan, kalpleri ısıtan başka bir şey yoktur. Üstelik etkisi çok uzun nesiller devam eder. Bombaların yarattığı tahribatı zamanla silebilirsiniz ancak kelimelerin gücünü asla. Bir şiirin bir mısrası ya da bir hikâyede geçen birkaç cümle, gelişmiş silahların yarattığı tahribattan çok daha büyük bir etki bırakır. Siyonist işgalciler bunu çok iyi bildikleri için, bu kadar korkmuşlardır Filistinli edebiyatçılarından.

Balfour Deklarasyonu'nun ardından başlayan kültürel direniş

Filistin'deki direnişin 1948 senesinden yani Nekbe'den itibaren başladığı düşünülür genelde. Ancak aslında her şey 30 sene öncesinde yani 1917 senesinde, Osmanlı'nın bölgeden çekilişiyle ve Balfour Deklarasyonu'nun imzalanmasıyla başlar. Ve Filistin ulusal kimliğinin gelişimi ve direniş edebiyatının başlangıcını da bu dönemden itibaren ele almak gerekir. Zira Filistin'deki İngiliz işgaline ve Siyonist göçüne karşı sesini ilk yükseltenler, yazarlar, şairler ve kültür insanları olmuştur. Ve Nekbe öncesinde, Filistin direniş tarihi açısından çok kritik olan bütün önemli dönemlere dair yazdıkları bir eser mutlaka vardır.

1920 senesinde yaşanan Nebi Musa İsyanı, İngiliz Sömürgeler Bakanı Winston Churchill'in 1921 yılının Mart ayında Kudüs'e gelmesi, 1921 senesinde Yafa'da çıkan ve 2 hafta boyunca süren isyan, 1929 senesinde gerçekleşen ve 3 Filistinli gencin İngilizler tarafından idam edildiği Burak Duvarı İsyanı, 1933 senesinde bütün Filistin'e yayılan genel grevler, 1936-1939 yılları arasında gerçekleşen ve bazı tarihçiler tarafından 1.İntifada olarak kabul edilen Büyük Filistin İsyanı...

Filistin direniş edebiyatının ortaya çıkışı, tamamen yaşanan bu olayların etrafında gelişir. Ve her gelişmeye şahitlik eden onlarca şiir, öykü ve tiyatro eseri ortaya çıkar. Bunların tamamının teması İngiliz işgali, artan Yahudi göçü ve direniştir. Direniş edebiyatının en güzel örnekleri birer birer ortaya çıkmaya başlamıştır artık.

Bu dönemin en önemli şairlerinden İbrahim Tukân, Burak Duvarı İsyanı'nın ardından idam edilen üç genci "Onlar ölüme koşan üç adamdı" diye tarif eder ve şöyle seslenir arkalarından;

*Üç kahraman. Bedenleri vatan toprağında.
Ruhlarıysa Rıdvan Cenneti'ndedir artık.*

Es-Sulesâu'l-Hamra yani Kızıl Salı. Şiirin adı budur. Ve mısralar öylesine güçlüdür ki, ilk andan itibaren, dinleyen herkesi etkisi altına alır.

Ardından şair Nuh İbrahim unutulmaz ağdını kaleme alır. Nuh İbrahim, henüz çocuk yaşta şiir yazmaya başlamış ve İstiklal Camii'nde Şehid İzzeddin el Kassam'la tanışmasının ardından onun birliklerine katılmıştır. Gündüzleri şiir yazar, geceleri ise İngilizlerin ve Siyonistlerin bulunduğu yerlere baskınlara gider. Ve kısa sürede, ilk Kassam birliklerinin çekirdeğini oluşturan mücahitlerin liderlerinden birisi hâline gelir. Babası gibi gördüğü ve büyük bir sevgi ve saygı ile bağlı olduğu komutanı İzzeddin el Kassam, 1935 senesinde şehit edildiği zaman, gözyaşlarını içine akıtarak şu satırları kaleme alır.

*Beden ölür fakat ilkeler kalır diri
Bu kanlarımız heder olmadı, olmayacak da
Allah'a söz verelim kardeşler
İzzeddin'in ölümü gibi bir ölümler
Haydi, okuyun kardeşlerim bir Fatiha
Vatan şehitlerimizin ruhuna
Ve sen de kayıtlı düş ey zaman!
Hepimiz İzzeddin'iz o zaman...*

Hepimiz İzzeddin'iz o zaman... Bir Osmanlı vatandaşı olarak dünyaya gelen ve dönemin en büyük iki sömürgeci gücü olan Fransızlara ve İngilizlere karşı mücadele ederek, ümmeti için gözünü kırpmadan kendini feda eden büyük kumandanın ardından yazılan bu şiir, Filistin edebiyatının en müstesna örneklerinden birisi olur.

Fevkalade büyük bir öneme sahip bir başka isim de Muhammed İzzet Derveze'dir. Ülkemizde genellikle tefsiri ile bilinen Derveze'nin Filistin davasının dinî, tarihî ve siyasi yönüne dikkat çeken devasa eserlerinin yanı sıra, çok önemli erken dönem edebî çalışmaları da vardır. Nekbe öncesi yazdığı Melek ve Simsar isimli romanı, Yahudileri ve Yahudilerin toprak ele geçirme çabasını konu eden ilk kitaplardan biridir.

1909 senesinde Tulkarim'de doğan ve gerçek adı Abdul-Karim al-Karmi olan Ebu Salma da, 1936-1939 İsyanı ve sonrasında devam eden Filistin direnişinin en önemli edebiyatçılarından. Ünlü alim Şeyh Sa'id el-Karmi'nin oğlu şair Ebu Salma, küçük yaşlardan itibaren işgal karşıtı direniş şiirleri yazmaya başlar ve Filistin davasını dünyaya duyurmada muazzam bir rol oynar. Kalem Birliği'nin (Usbat al-qalam) kuruluşunda yer alan Ebu Salma, Arap kralları, Ekim 1936'da Filistinlileri, İngilizlerin Siyonizm yanlısı politikalarına karşı sürdürdükleri genel grevi durdurmaya çağıran bir bildiri yayınladıklarında, bu krallara ve prenslere saldıran "Şiirin Alevi" başlıklı başka bir kaside yazar. Bu kaside büyük yankı uyandırır ve Nekbe öncesi edebiyatın en önemli parçalarından olur.

Öte yandan erken dönemde Filistin'de çıkarılan Al-Nafees Al-Asriyah, El-Asma'i, el-Karmel ya da Filistin gibi dergiler ve gaze-

teler, Arap dünyasının birçok önemli şehrine ulaşır. Ve İngiliz mandası karşıtı oldukları için zaman zaman uzun süreli cezalar alsalar da, kimi zaman el altından dağıtılarak, Filistin direniş edebiyatının önemli kalemlerine ev sahipliği yapmaya devam ederler.

Ve Abdürrahim Mahmud, Halil Beydes ve Halil es-Sekâkinî gibi daha onlarcasını sayabileceğimiz önemli Nekbe öncesi edebiyatçılar, sadece İngiliz mandası ve Siyonizme karşı mücadele etmekle kalmamışlar, Nekbe sonrası yetişecek yazarlara ve şairlere de çok büyük bir miras bırakmışlardır.

Nekbe sonrası Filistinli kalemlerin gücü

Nekbe sırasında, Filistin toplumu sadece nüfus bakımından radikal bir değişim geçirmez. Nekbe aynı zamanda toplumsal bileşimde temel bir sarsıntıya da neden olur ve kültürel manzaranın bütün çağrışımlarını etkiler. Kalanların dörtte üçünden fazlasının kırsal kesimden olduğu bilinmektedir. Kent sakinlerinin büyük çoğunluğu Nekbe sırasında veya kısa bir süre sonra Filistin'deki yerlerinden edilir. Ve Filistin halkı, Siyonist hareket tarafından büyük kültürel bir ablukaya da maruz bırakılır.

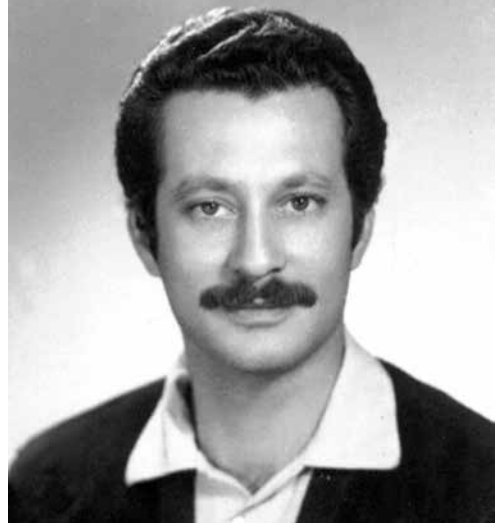
Ancak Siyonistlerin istediği olmaz. Zira Filistin edebiyatı, öncesinden gelen büyük miras ile 1948 sonrası tam anlamıyla direnişçi bir kimlik kazanır. Ve şiir, hikâye ve roman gibi çok yönlü anlatılarla Filistin ulusal kimliğini muhafaza etmede büyük bir katkı sağlamaya devam eder.

Mahmud Derviş Filistin direniş edebiyatının sahip olduğu zengin geleneği vurgulamak için şöyle der: "Şiir ve edebiyatımızın bir hiçten ortaya çıktığını düşünen varsa eğer bizler, bizden önce adım atan neslin evlatlarıyız. Ebu Salma, İbrahim Tukan ve Abdürrahim Mahmud'un şiirinin bir uzantısı olmaktan başka bir şey hissetmedik."

Artık İsrail'in karşısında, Filistin'de yaşanan zulmü bütün dünyaya duyurabilmek için bütün engellemelere rağmen durmaksızın çalışan ve yazan onlarca isim vardır. Filistinli yazarlar; edebiyatı, Filistin ulusal kimliğine ait zengin tarih ve kültür alanlarıyla ilişkilendirerek, güçlü birer savaşı hâline gelirler.

Bu edebiyatçıların en önemlilerinden birisi olan Fadva Tukan, aynı zamanda Nekbe öncesinin büyük şairlerinden İbrahim Tukan'ın kızkardeşidir. Yazdıklarıyla Filistinli kadının gücünü dünyaya duyuran en önemli sembollerden birisi olur. Ünü Arap dünyasının dışına taşar, şiirleri önce İngilizceye, ardından başka dillere çevrilir ve böylelikle dünya, Filistin'de yaşanan zulmü bir kadının mısralarından okumaya başlar.

Bir diğer önemli isim de, ilk kez 12 yaşında yazdığı bir şiir yüzünden gözaltına alınan Mahmud Derviş'dir. Henüz 22 yaşındayken kaleme aldığı "Kimlik Kartı" şiiri, Filistin kimliğini ortadan kaldırmaya yönelik tüm bu girişimlere karşı yükseltilmiş büyük bir isyan çığlığıdır; *"Kayda geçir!/ Ben Arabım/ Kimlik numaram elli bin/ Çocuklarım sekiz/ Dokuzuncusu yolda bu yaz sonunda/ Kızıyor musun?"*

Filistin edebiyatının savaşı bir kimlik kazanmasında öncü rol oynayan isimlerden birisi de Gassan Kenefani'dir. Beyrut'ta evinin önünde uğradığı bombalı saldırı sonucu şehit edilen Kenefani, 36 senelik kısa ömrüne 18 kitap ve yüzlerce makale sığdırır. Kült hâline gelen kitapları, 20 dile çevrilir ve Latin Amerika'dan, Çin'e, Avrupa'dan Rusya'ya ya da Afrika'ya kadar dünya halkları Filistin'de yaşanan büyük dramı ondan öğrenir.

Eserleriyle Filistin direnişine katkı sağlayan pek çok şair ve yazardan bahsedebiliriz daha. Jabra İbrahim Jabra, Tevfik Zeyyad, İbrahim Nasrallah, Hüseyin Barguti, Selma Jeyyusi, Seher Halife, Muin Bseiso, Züheyr Ebu Şeyb... Öyle çok isim var ki. Onlara baktıkça, sadece en ağır bedeller karşısında kalemini satmayan onurlu insanlar görmüyoruz. Onlara baktıkça 100 seneyi aşkın bir süredir büyük bir zulme maruz bırakılan bir halkı görüyoruz karşımızda. İşgalcilerin karşısına korkusuzca dikilen küçücük çocukları, fedakâr anaları ve yıkılan evini tekrar tekrar onarmaya çalışan babaları görüyoruz. Zeytin ağaçlarının ve portakal bahçelerinin yurdu, güzeller güzeli Filistin'i görüyoruz.

İnsan Nedir Şimdi Bildim

*“Kendisinde buldu bulan
Bulmadı taşrada kalan
Canların kalbinde olan
İnanç nedir şimdi bildim”*

Muhyiddin Abdal

Bir canlının, bir nesnenin, bir yaratılmışın doğumundan başlayıp ölümüne kadar geçirdiği süreye ömür diyoruz. Ömrün kısıklı, inişli çıkışlı, baştan sona tecrübe edilerek doldurulduğunu ölümle burun buruna gelince fark edenlerden değilim. Kendimi bildim bileli vaktin paha biçilemez değerinde olduğunu sayıklar dururum. Vaktimi değerli kılacak, her ânımı bana bir şeyler katacak eylemlere ayırmaya özen gösterir; dünya hayatının, yaşamak sanatında tutunacak bir dal arayan serçelerin kanat seslerinden fark-sız olduğunu düşünürüm. Çünkü serçenin kanatlarını açıp kapadığı o küçücük ân gibi bir anda gelip geçiyormuş hissi veriyor ömür. Şairin “ortasındayız ömrün” diye tarif ettiği yaştayım. Fakat bazı yılları takvim yılı olarak değerlendirmemek lazım. Zira insanın yaşadığı ânın yoğunluğu günlere bölünürse bir takvim yılının aslında birden çok ömür yılına tekabül ettiğini de fark ederiz. Tıpkı 6 Şubat’ta Kahramanmaraş’ta derin bir uykuya dalmışken yer kürenin beni yataktan atarak yerden yere vurmasıyla başlayan o feci gecenin sabaha kavuşması gibi.

Yer kürenin yumrukları evimizi sağlı sollu döverken tutunmakta zorluk çektiğim kanepenin de benimle birlikte sürüklendi-

ğini gördüğümde artık büyük depremin memleketimizi yerle bir edecek olduğunun ayırdına varmam fazla zamanımı almadı. Eşim ve oğlumun çığlıkları, bir anda derin sersemlikten uyanarak yanlarına gitmem gerektiğini haykırdı. Düşe kalka salondan yatak odasına attım kendimi, tabii henüz depremin asıl yıkıcılığı başlamamıştı, sanki “önce biraz korkutayım sonra nasıl olsa başlarına yıkarım bu evi” der gibi korkunç seslerle tüm binayı var gücüyle sallıyordu. Beton çatırtılarını insan çığlıkları bastırıyordu. Eşim ve oğlumun üstüne kapanarak sakin kalmayı telkin etsem de depremin bilinirliğinden uzun sürmesiyle ben de ölüm korkusunu iliklerime kadar yaşamaya başladım. Benim bildiğim büyük depremler bir dakika sürmüyordu. Gölcük’te, Van’da, Elazığ’da yaşanan depremler akıllara böyle kazınmıştı. Daha önceki deprem felaketlerinde de bu süre pek aşılmamıştı. Ben de içimden hem dua ediyor hem de sayıyordum. Ben saydıkça sallantı da şiddetleniyordu, en son altmış iki, altmış üç dedim ve büyük bir çaresizlikle kelime-i şهادet getirerek varlığımızın asıl sahibine kendimi, eşimi ve oğlumu emanet ettim. O ân, ölmek için henüz çok erken olduğunu, aslında insanın hiç ölmek istemediğini de idrak ettim.

Yaşamak güzeldi. Yaşama arzusu, ölümle el ele vererek ömrün haybeye geçirilemeyecek kadar değerli bir hazine olduğunu bir çivi gibi çakıyordu beynime. Nitekim içimdeki korkunun yükselişini yerinden fırlamak üzere olan kalbimin vuruşları perçinliyordu. Bu esnada sallantının şiddeti azaldı, azaldı ve çok şükür evimiz yıkılmadı.

Karanlıkta ne olup bittiğini anlayamadan kendimizi evden dışarı atmanın telaşı sardı. Eşimin ayak bileği kırıldığı için yakın zamanda ameliyat edilmişti, koltuk değnekleri olmadan bırakın yürümeyi yerinden kalkamazdı. Üstüne üstlük hamileydi de. Hemen kapıya koştum. Kapı biraz zorlamayla açıldı. Merdivenleri ayaklarımın kontrol ettim, şükür o da yerindeydi. Alt komşumuza oğlumu alması için seslendim. Oğlum en azından bir ân önce bu karanlık boşluktan kurtulsun, gerisine Allah kerim dedim. Eşime omuz vererek üç kat aşağı indik. Üstümüzün başımızın hava muhalefetine uygun olmadığını da yağın karın rüzgârla güçlenerek bizi sarmasıyla anladık. Aynı zamanda ne kadar şanslı olduğumuzu, henüz vademizin dolmadığını da. Çünkü çevremizde bulunan birçok ev ve iş yeri yerle bir olmuştu. İnsanlar korkuyla şaşkınlık arası bir ifadeyle birbirine sarılıyordu. Yıkılan evlerden çığlıklar yükseliyordu. Enkazın başında komşularımızı kurtaracak girişimlerin yetersiz ve yetersiz kalmasının çaresizliğini yaşıyorduk. Bir yandan da telefonlara sarılıp yakınlarımıza ulaşmaya çalışıyorduk.

Uzun zaman yakınlarımıza ulaşmaya çalıştıktan sonra hava aydınlandı. Güvenli bölgelere ulaşmaya çalışırken koca şehrin yerle bir olduğuna da şahitlik ediyor; mümkün olduğunca dağ eteklerine, geniş ve yıkımın az olduğu yerlere

doğru yol alıyorduk. Öğle saatlerinde bir büyük deprem daha olunca kaçacak yerimizin kalmadığı inancı sardı içimi. Zira bu kıyamet değilse bile bir nevi provasıydı. İnsanlar o günü soğuktan korunacak güvenli bir yer arayarak geçirdiler. Biz de bir bağ evine sığındık. En azından birkaç gün burada kalabilirsek depremin ilk şokunu atlatıp daha sağlıklı hareket edebileceğimizi düşündüm. Tabii bu kez de açlık ve susuzluk gibi farklı sıkıntılar ortaya çıktı. Elektrik kesik, telefonlar kapsama alanı dışındaydı. İki gün sonra telefonuma çağrılar düşmeye başladı. Arayıp ulaşamayanlar, mesaj bırakanlar... Bize ulaştıkları için mutluluk gözyaşları döken de vardı, sevinçten konuşamayan da. Biz yalnızca yıkımın Kahramanmaraş'ta olduğunu düşünüyorduk, oysa on bir ilde yıkımlar olmuş. Kimsenin tahmin etmediği denli büyük bir yıkımla karşı karşıya kalmışız. Bu durum acımızı daha da katladı. Hem kendimize hem de hiç tanımadığımız insanlara üzülerken dualar eşliğinde gelecek yardımları bekledik.

Depremi dördüncü günü şehrin doğusunda ekmek dağıtıldığını öğrendim. Yedi, sekiz kilometre yürüdükten sonra Düzce plakalı, beyaz bir kamyonetten ekmek dağıtıldığını gördüm. Hem mahcup hem de mecbur hissedererek kamyonete yanaşım. Ekmek sırasına girdim. Kamyonetten ekmekleri uzatan adama minnetle bakıp depremden sonra yiyeceğimiz ilk ekmeğin bu olduğunu söyleyerek teşekkür ettim. *"Sizi en iyi ben anlarım, ben de 99 depreminde enkazda kaldım. Fırınım yıkıldı. Sonra yeniden başladık. Hayata yeniden tutunduk. Deprem haberini alır almaz var gücümle ekmek yapıp kamyoneti doldurdum. İnanır mısın eşimle vedalaşmadan yola çıktım. Şimdi buradayım, yanınızdayım."* dedi.

Gözyaşlarım benden bağımsız hareket ederek gözlerimin pınarı kuruyana kadar aktılar. Kendime ne kadar hâkim olmaya, sakın kalmaya çalışsam da başaramadım. O ekmekten o gün bir lokma dahi alamadım. Hiç tanımadığımız insanlar Bitlis'ten, Kocaeli'nden, Karaman'dan, Konya'dan bulabildikleri ne varsa araçlarına doldurup gelmişler.

Bu can pazarında görevli ekipler iş makineleri ve insan gücüyle enkazdan insanları kurtarmaya çalışırken sivil gönüllüler de depremzedelerin günlük ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyordu. Çeşitli bölgelerde kazanlar kaynıyor, sıcak yemekler ikram ediliyordu. Bir yandan sevdiklerimizin acı haberini alıyor, bir yandan da yaşama tutunmaya çalışıyorduk. Hava şartları çok zorluyordu. Enkazın altında kalanları bir de soğuk vuruyordu. Ekipler zamana karşı yarışıyor, bütün Türkiye dualarla onlara destek oluyordu. Bizim içinse tehlike çanları çalmaya başlamış, eşimin erken doğum riski artmıştı. Zira sancıları sıklaşmıştı ve ne yapacağımızı şaşırmıştık. Ankara'da yaşayan bir arkadaşımı durumdan haberdar ettim. Israrla Ankara'ya gelmemizi, doğumun orada olması gerektiğini anlatıyordu. Hızlıca karar verip Ankara'ya gitmek için gönüllü ekiplerden ulaşım desteği istedik. Birkaç saat içinde onlarca yabancı numaradan gelen çağrılarla uygun bir araç bulup yola koyulduk. Araçta öğretmen olduklarını ve Ankara'dan Kahramanmaraş'a gönüllü olarak geldiklerini öğrendiğim iki güzel insan vardı. Topladıkları yardım malzemelerini günübirlik şehrimize bırakıp memleketlerine dönerken bizden haberdar olup özellikle yollarını uzatarak bizi Ankara'ya götürmek istemişlerdi. Sağ olsunlar, istediğimiz yere kadar bıraktılar.

Ankara'da da benzer bir seferberlik vardı. Arkadaşımızın ailesi evi bizim için hazırlayıp anahtarı bize teslim ederek evden ayrılmışlardı. Artık gelişmeleri televizyondan takip ediyorduk.

Depremın onuncu gününde mucize kurtuluş haberleri sevinç gözyaşlarına boğulmamıza neden oluyordu. Ülkemizin dört bir yanından gönüllü olarak arama kurtarma çalışmalarına katılan vatandaşlarımızın yanı sıra çoluğunu çocuğunu geride bırakarak Azerbaycan'dan, Almanya'dan, Fransa'dan yardım getiren soydaşlarımız içimde uzundur suskun duran inancı alevlendirmiş, işte biz böyle aziz bir milletiz, işte Çanakkale'de aynı siperde şehit düşen ve bu toprakları bizlere vatan yapan nice şehidimizin yaptığı gibi yine fedakârlık yapan bir millet var, diyerek deprem bölgesine dönme arzumu en üst seviyeye çıkaran bir dayanışma örneği gördüm. Eşimi ve oğlumu Ankara'da bırakarak Kahramanmaraş'a, henüz yardımın yeterince ulaşmadığını düşündüğüm bölgelere yardım etmek üzere yola koyulduk.

Yardım ekiplerine birkaç gün köy yollarında yardım ettim. Birkaç gün de merkezde gıda kolisi ve su dağıttım. Dinlenmeyi hak etmek için daha çok insana yardım ulaştırmalı, daha çok insanın yanında olmalıydım. Zira depremin yaralarını sarmak için elini değil tüm benliğini taşın altına koyan bu ülkenin evlatlarının gösterdiği dayanışma tarihe adını yazdırırken onlara şükranlarımı ancak böyle gösterebilirdim. Yıkıldık dediğimiz yerde ayağa kaldıran, korkunun yerini umuda bıraktıran, bize evlerini, gönüllerini açan bu milleti görünce asrın felaketinin dayanışmanın tarihine döndüğüne tanıklık ettim. *İnsan insan derler idi / insan nedir şimdi bildim / can can deyu söylerlerdi / ben can nedir şimdi bildim.*

| MUSTAFA KARA

Adil Teymur ve Zemzem'den Damlalar*

1964-70 yılları arasında talebesi olduğum İstanbul İmam Hatip Okulunda ruhuma dokunan hocalarımdan biri Adil Teymur oldu. 1931 yılında Gaziantep'te doğan ilk orta tahsilini bu şehirde, üniversite tahsilini ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Bölümünde tamamlayan Adil Teymur farklı okullarda öğretmenlik yaptıktan sonra Üsküdar İmam Hatip Lisesinden emekli olmuş, 24 Temmuz 2009 tarihinde de âlem-i cemâle intikal etmiş, Çengelköy Mezarlığı'nda defnedilmiştir.

Bilindiği gibi tüzükler, talimatnameler, yönetmelikler aynı ise de her insanın meşrebi ve görev ifa etme üslubu farklıdır. Onun için her öğretmenin öğretmenlik çizgisi, bilgi aktarma metodu farklı olmaktadır. Altmış sene sonra o yılları düşündüğümde otuzlu yıllarını yaşayan Adil Teymur Hoca'yı, sınıftaki zamanı çok iyi değerlendiren, yeri geldiğinde parantez açarak mütebessim edasıyla önemli tecrübelerini aktaran, ufuk açıcı cümleler nakleden, jest-mimikleriyle konuşan, heyecanlanan, bazan sinirlenen, bazan gözleri dolan bir kişi olarak hatırlıyorum.

Doğal olarak hocalarımızın medenî durumlarını bilmez çocuklarını tanımazdık. Fakat onun evli ve çocukları olduğunu biliyorduk. Çünkü evi yatılı okulumu-

zun hemen yanı başında idi. Bir detayın daha canlı şahidi idik: Eşi, Alanur Teymur yazardı, kitapları vardı. (çocuklarının yedi tane olduğunu çok sonra öğrendim. Kitaplarımdan yedi tane imzalayıp oğlu Osman Teymur'a gönderdim.)

O yıllarda okulumuz son sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerin rehberliğinde İstanbul'da veya Edirne gibi yakın şehirlerde geziler yapma geleneği vardı. 1970 mezunlarının ziyaret ettiği mekânlardan ikisini hatırlıyorum: biri Hahambaşılık diğeri Heybeliada Ruhban Okulu idi. Beyoğlu'nda bulunan Hahambaşılık ziyaretinde rehber öğretmenimiz Adil Teymur idi. Randevu alındıktan sonra ziyaret öncesi bilgiler verdi, ziyaret sonrası birlikte değerlendirme yaptık. Hahambaşı ile olan sohbetin bir bölümünde bütün din mensuplarının hızla yayılmakta olan dinsizliğe/ateizme karşı ortak bir tavır göstermelerinin gereği üzerinde durulmuştu. Gezi sonrası değerlendirmesinde hocamız bu ortak düşmana karşı birlik atmosferini şöyle değerlendirmişti: "Bu tip toplantılar insanları, farklılıkları en aza indirerek değişik bir noktaya taşır. Ocakta kızan demir parçasının çok farklı bir hâl alması gibi..."

*Bursa, 10 Zilhicce 1445.

O yıllarda Emin Işık ile hocamın ikili ilişkileri nasıldı, tam bilemiyorum. Ama benim gönül telime dokunanlardan biri de Emin Işık idi. Şu anda birkaç bin tane imzalı kitabım var. Bu koleksiyonun birinci kitabı Adil Teymur’a, ikincisi Emin Işık’a aittir. Yıllar sonra 1993’te kaleme aldığım *Nîyâzî-i Mısrî* kitabımı Teymur Hoca’ma, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler* isimli eserimin ikinci cildini Işık Hoca’ma ithaf etmiştim.

Üçleyelim ve bir kitap hatırası da Ahmet Kahraman Hoca’mle ilgili olsun... Son sınıfta okuduğumuz *Dinler Tarihi* kitabımızın yazarı kendisi idi. Bu kitabın Cağaloğlu’nda bulunan Yaylacık Matbaası’ndaki basım aşamasında kendisine getir-götür işlerinde yardımcı olmuşum. Yıllar sonra 1989 da doçentlik sözlü sınavı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde olmuştu. Kendileri o yıllarda Fakülte sekreteri idi. Bütün jürilerde olumsuz oy kullanmakla meşhur olan kelimacı Mehmet Dağ Hoca benim jürimde de vardı. Kahraman Hoca’nın o gün imtihanı kazanmam için, yazışmaları takip eden bir bürokrat olarak nasıl çabaladığını gözlerinden okuyordum. Neticede Dağ Hoca’nın da “evet”iyle imtihan tamamlandı. Ben de *Tekkeler ve Zaviyeler* isimli eserimin yeni baskısını -o günden bahsetmeden-ona ithaf ettim. O daha güzel bir misilleme ile *Dinler Tarihi* isimli kitabının yeni baskısını bendenize ithaf etti. Bir öğrencinin alabileceği en büyük ödül!

Teymur Hoca’mız Merv doğumlu bir Türk olan Abdullah İbn Mübarek ile ilgili doktora tezini tamamlayamadıysa

da onun meşhur eseri *Kıtabu’z-Zühud ve’r-Rekâik* isimli eserini Türkçeye aktarmıştır.

Eşi Alanur Teymur ve beş çocuğuyla Bağdat’tan Kutsal topraklara yaptığı hac yolculuğu ile ilgili derin duygu ve düşüncelerine de sahibiz. Çünkü 1970 tarihli *Zemzemden Damlalar* isimli broşür elimizdedir. Secili nesre örnek olabilecek metnin son satırları/mısraları şöyle:

...

*Ufuklara dikilen yaşlı gözlerimize
Hayaller arasından Ravza görünüyordu*

...

*Bu yeni bir ayrılış ikinci bir kopuştu
Bir Allah’ı sevenler Kutsal evde buluştu
Her varlık bu arada varlığını atmıştı
İlahi muhabbeti bir nebzecek tatmıştı
İnsanlar seyyareler Kâbe ilahî merkez
Sen de oraya kavuş tat bu sevgiyi bir kez
Dağlanmış bir ümmetken tek ümmet olacaksın
Birliğin davasından sorumlu olacaksın
İşte artık son gaye Lâilâheillellah
Buna ulaşmak için cihat emretmiş Allah
Bu cihada malınla camınla koşacaksın
Bunun için dünyanın hursım atacaksın
Ondan başka her sevgi her arzu sahte ilâh
Senin için tek Varlık tek sevgili bir Allah
İşte seni sevince sen razı olacaksın
En büyük saadeti emrinde bulacaksın
Kul tam bir kul olunca Efendi ise Allah
Her şey dile gelecek Lâilâheillellah
Her hücren bir şahittir, hareketin bir örnek
Hayatınla bir şehit her sözün bir şahadet*

...

| MAHMUT GİDER

Âşık Tavrı Olarak Meryem Orucu

Bireyi farklı kılan özelliklerden biri olaylar karşısında takındığı tavrıdır. Tavır, sıradan bir davranış olarak algılanabileceği gibi anlamlı bir duruş veya oluşturduğu etkiye göre varoluş biçimi olarak da anlaşılabilir. Varoluşsal tavır, genellikle özgün olur, bireysel ve sosyal ilişkilerde karşılık bulduğu takdirde mevcut hâli veya farklı formlarıyla yaşamaya devam eder. Bu bağlamda dinler tarihinde bir ibadet biçimi olarak kabul edilen “susma orucu” zamanla dinî bir ritüel, anlamlı/özgün bir duruş veya varoluşsal bir tavra dönüşmüştür.

“Susma orucu”nun doğru anlaşılabilmesi için orucun mahiyetinin bilinmesi gerekir. Bir ibadet çeşidi olan oruç, yalnızca yeme içmeden mahrum bırakılma şeklinde anlaşılmamalıdır. Böyle bir yaklaşımda oruç ibadeti, maddi açıdan arınma ameliyesi (perhiz) olarak algılanır. Oruç, nefsi bütün yönleriyle terbiye etme hususunda eşik/mihver ibadet özelliği taşıdığı için dil, göz, kulak, kalp, bellek gibi vücut aksamalarını da manevi arınmaya tabi tutar. Oruç, kulun tekâmülüne önemli katkılar sağlar: “aciz bir varlık olduğunu anlama, ahlâkını güzelleştirme, iradesini kontrol etme, yoksulluk içinde yaşayanlarla empati kurabilme, zengin de olsa iradesini pervasızca kullanamayacağını anlama, nefsinin terbiye etme, sorumluluk bilinci kazanma, ruh ve beden sağlığına katkı sağlama, İlahî rızayı kazanma gibi.”¹

İlahî dinlerde oruç ibadetinin uygulanma şekli genellikle benzer olsa da farklı formları vardır. Bunlardan biri “susma orucu”dur. İslam’da bulunmayan bu ibadet biçimi, “Yahudilerde ibadet olarak kabul edilmiş ve “sabahtan akşama kadar lakırdı etmeden imsak etme” şeklinde tutulmuştur. Hristiyanlıkta susma orucu nev’inden kabul edilen “Meryem orucu”, belirli bir süre kimseyle konuşmamak suretiyle ifa edilmiştir. Bu süre içinde işaret ve imâ caiz görülmüştür.”² “Hz. Musa, Hz. Meryem ve Hz. Zekeriya tarafından tutulan susma orucu, Yahudilikte kurumsallaşmış bir ibadet biçimi olarak kabul edilirken, Hristiyanlık ve İslam’da aynı karşılığı bulmamıştır. Hristiyanlıkta manastır yaşantısının, İslam’da ise inzivaya çekilme veya itikâfa girme süreçlerinin ritüellerinden biri olarak kabul görmüştür.”³

Susma orucu ile özdeşleşen kişilerden biri Hz. Meryem’dir. Hz. Meryem, İsa Peygamber’i babasız olarak dünyaya getirdiğinde, anlamlandırma konusunda zorlandığı bu mucizevi olaydan ötürü büyük bir çaresizlik içinde kalır. Rabb’in kulunu kaderine/kederine terk etmeyeceği düşüncesinden aldığı manevi güçle beklemeye başlar. Korku-ümit gelgitinde

¹İbrahim Kâfi Dönmez, “İslâm’da Oruç”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 33, s. 418, İstanbul: TDV Yay., 2007.

²Ahmet Talât Onay, *Açıklamalı Dîvan Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, s. 407, İstanbul: H Yay., 2009.

³Rahim Ay, “İlahi Dinlerde Oruç: Kaynağı, Amacı ve Uygulanışı Bakımından Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *Journal of Analytic Divinity*, S.5, s. 221, 231, 2021.

devam eden bu bekleyiş, “Ey Hârûn’un kız kardeşi! Senin baban kötü bir insan değildi, annen de iffetsiz değildi.” (Meryem, 19/28)⁴ suçlamasına maruz kalmasıyla başka bir boyut kazanır. “Ben çok merhametli olan Allah’a oruç adadım, artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım” (Meryem, 19/26)⁵ hitabına daha önce mazhar olan Meryem, bu İlahî emir ile anlamlı çıkış yolu bulur.

Hiz. Meryem’in ötekileştirilip cezalandırılmasını kaçınılmaz kılacak mahiyette olan “babasız çocuk” dünyaya getirme olayını hâlden anlamayanlara kâl dili ile anlatmak zordur. Başka bir ifade ile kişinin faili olmadığı bir işte masumiyetini ispatlama mecburiyetinde kalması, yaşayabileceği büyük çıkmazlardan biridir. İslam inancında kişiye kader olarak reva görülen hâller, sabır ve şükür gerektirir. Bu iki mazhariyet de aslı sevgiliyi (Allah) odak hâline getirdiği ve kişinin tekâmülüne katkı sağladığı için kıymetlidir. Bu bağlamda susma orucu sabır eylemi olarak değerlendirilebilir.

“Meryem orucu”, klasik şiirde işlenen özgün imgelerden biridir. Bu imgenin anlam katmanlarını besleyen tali kavram “oruç”, asıl kavram ise “Meryem”dir. Oruç, gerek nefsi terbiye etme gerekse bireysel ve sosyal ilişkilerde ölçüyü sağlama konusunda kalkan işlevi görür. Kul ile masiva arasındaki koruyucu perdedir. Hiz. Peygamber’in Müslümanların yaşaması ihtimal dâhilinde olan bir olay karşısında “Ben oruçluyum desin.”⁶ sözü, orucun, vebale sebep olabilecek tavrıların dönüştürmesi konusundaki gücünün anlaşılması açısından önemlidir.

Günlerinin çoğunu oruçlu olarak geçiren ve susma orucunun öznesi olan Meryem, Kurân’da övülen kadınların başında gelir. “Bedenî ve ruhî saflığı, kendini Allah’a ibadete adanması, iffet ve namusunu koruması sebebiyle “Betûl” olarak isimlendirilmiştir.⁷ Klasik şiirde “ana olarak telakki edilmesi, Hiz. İsa’yı kucaklamış haldeki resimleri, ismet sıfatına sahip olması, özgün mazmun kuran şair, şiirin anlam boyutu” gibi birçok hususta teşbih ve tasavvurlara konu edilmiştir.

Hiz. Meryem’in duçar kaldığı melamet/ötekileştirme hasebiyle ortaya koyduğu “susma davranışı” *Karamanlı Nizâmî Divanı*’nda âşık tavrı olarak işlenmiştir. Nizâmî’nin dil içi çevirisi “Sen İsa nefeslinin kavuşma bayramına ereyim diye gönlüm yıllardır Meryem orucu tutar.” şeklinde olan;

Vuslatun ‘idine irem diyü sen ‘İsî-demün

Yıllar olmuştur ki gönlüm rûze-i Meryem tutar⁸ beytinde, Meryem orucu bir ibadet biçiminden çok âşıkâne bir tavır olarak ele alınmıştır. Sevgili, İsa nefesli olarak tasvir edilmiştir. Hiz. İsa, “Cebrâil’in Meryem’e üflediği ruh ile vücut bulduğundan hangi varlıkla etkileşim içinde olsa ona can kaynağı olur.⁹ Dolayısıyla ayrılık sürecinde âşık, İsa nefesli sevgiliye muhtaç bir ölü

⁴ *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, (Haz. Hayrettin Karaman vd.) Ankara: TDV Yay., 2012.

⁵ *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, (Haz. Hayrettin Karaman vd.) Ankara: TDV Yay., 2012.

⁶ *Mütefekken Aleyh Hadisler*, “Oruç”, (Haz. Abdullah Fezî Kocacı), s. 298, Konya: 2004.

⁷ Ömer Faruk Harman, “Meryem”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 29, s. 241, İstanbul: TDV Yay., 2004.

⁸ Karamanlı Nizâmî, Karamanlı Nizâmî Divanı, (Haz. Haluk İpekten), s. 123, Ankara: KTB Yayınları, 2020.

⁹ İskender Pala (1995), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yay., s. 285, 1995.

olarak düşünülebilir. Âşığın dirilişine yaşam iksiri olarak katkı sunacak olan “nefes” ise ilgi bağlamında değerlendirilebilecek herhangi bir tavır (naz, eziyet) olabilir.

“Vuslat”, kurbiyete vesile olduğu için âşığın bayramıdır. Bayram, oruçlu geçirilen süre neticesinde kula şayeste görülen ilahî ikramdır. Farz olan oruç, yılda bir ay tutulurken oruç bayramı (Ramazan) yılda bir kez yaşanır. Bu oruç, belli bir süreliğine yeme ve içmeden uzak kalma şeklinde tezahür ederken âşığın orucu vuslat gerçekleşene kadar devam eder. Vuslatın gerçekleşmesi konusunda belirleyici olan varlık sevgili olduğu için âşığın kavuşma vaktini tayin etme konusunda irade ortaya koyması mümkün değildir.

Susma orucunu tutmak durumunda kalan hasse “gönül”dür. Gönül, aşk ve ayrılığın tahassüs mekânıdır. Ah u zâr etme yerine meramını susmak suretiyle ifade eder. Susma, kâl diline bakan bir edim olsa da âşık gönlünü susturmak suretiyle hâl diline pranga vurur. Hz. Meryem’in maruz kaldığı melametten ötürü susmak suretiyle kendisine bir masumiyet alanı açması, Mevlana’nın “hâmûş”luğu bir hâl olarak benimseyerek sözünü güçlü biçimde yükseltmesi gibi klasik âşık da susma orucunu ideal bir tavır olarak benimseyerek duçar kaldığı kader karşısındaki çaresizliğine çıkar yol bulmaya çalışmıştır. Âşığın “Meryem orucu” her ne kadar pasif bir direniş hâli gibi görünse de aslında güçlü mesajlar içeren özgün bir tavidir. “Sessizliğin sesi” uygun zemin ve zamanda çılgılık etkisi oluşturduğu için sosyal ve siyasal hayatta bir protesto biçimi veya sivil itaatsizlik yöntemi olarak algılanabilecek alt mesajlar içerir.

| MUSTAFA ÖKKEŞ EVREN

Asilzade

Güneşten
Süzülmüş
Gök mavisine
Ve uçsuz bucaksız
Bir ovaya bakar gibi
Baktım kedinin gözlerine

Hiç
Kedim
Olmadı oysa
Olsun
Edremit Van’a bakadursun
Hisli ve bir o kadar da mağrur
Şiiri yazılmamış
Bir asilzadenin
Şairi olmayı
Yakıştırabilirim
Kendime

Gülay Abla Hakkında Konuşulanlar

Bir sürüklenişin öznesi, babasının gülü, komşumuzun kızıydı Gülay abla. İlk görüşte güzel denilecek kadar güzel! Çok az karşılaştık. Bir yerlere gider bir yerlerden gelirdi. Nereye gider nereden gelirdi, bilmiyorum.

Sokağımızda yükselen bir apartman var, işçiler ikinci katta çalışıyorlar. Biz oranın kırık kiremitlerinden düzgün olanlarını seçiyoruz ve arkadaşlarımızla yedi kiremit oynuyoruz. İşçiler öğle yemeği yemeye oturuyor, o sırada Gülay abla geçiyor, durup ona bakıyorlar sonra kendi aralarında bir şeyler konuşup gülüşüyorlar. Ben çok rahatsız oluyorum. Ne konuşuyorlar, niye gülüyorlar bilmiyorum. Gülay abla onların bu hâlini fark etmiyor iyi ki de fark etmiyor canı sıkılırdı muhakkak.

“Anne Gülay abla nereye gidiyor, okuyor mu bir yerde?” “Aman ne okuması çalışıyor herhâlde.” Annem tuzlu suya yatırdığı alaca soyulmuş kemer patlıcanlarının suyunu sıkıyor ve mutfak beziyle kurulayıp kızgın yağın içine atıyor. Annem en güzel yaptığı yemeği yapıyor: karnıyarık. Kıyma alınmış ne güzel! Bana kavurduğu içten verecek. İşte en sevdiğim an! Sıcaklığı gitmiş, ağzımı yakmayacak hâle gelmiş soğan, biber, domates ve salçayla kavrulmuş kıymadan ekmeğimin içine bir iki kaşık

koyup bana uzatınca her şeyi unutacağım hemen geliyorum diyerek oyundan çıktığım arkadaşlarımı bile. Merdivenin ilk basamağına oturup gözlerimi yuma yuma ekmeğimi bir güzel yiyorum. Koşa koşa aşağıya iniyorum. Ağzımın kenarında bir şeyler kalmasin, arkadaşlarım öğrenince canları çekmesin diye ağzımın kenarını yoklayıp elimin tersiyle siliyorum. Bizimkiler macun bulmuşlar onunla oynuyorlar. Nerden bulduklarını soruyorum. Sizin apartman kapısının camından birazcık söktük, diyorlar. Hemen bakmaya gidiyorum, parmağımın ucuyla macuna dokunuyorum hâlâ yumuşak ama ben koparmaya kıyamıyorum çünkü kapı bizim kapımız, zarar vermek istemiyorum.

Gülay ablanın dedikodusunu yapıyor konu komşu. Konuşulanlara her yerde denk geliyorum. Bir veterinerle görüşüyormuş, veteriner evliymiş. Veterineri tanıyorlarmış bizim üst caddedeymiş dükkânı. Züppe, diyorlar komşular veterinerlere. Düşünüyorum, veterineri daha evvel gördüm mü acaba diye? Anneme soruyorum, annem kızıyor. Büyüklerin lafını çok dinliyormuşum, bana nesiymiş, ben daha çocukmuşum hem derslerime bakmalıymışım. Ben, Gülay ablaya üzülüyorum. O çok güzel, onun hakkında çirkin sözler söylenmesi zoruma gidiyor

çünkü. O gün kaldırımda oturup Gülay ablayı bekliyorum dört gözle. Sokağın başında görünüyor nihayet. Üstünde yakası büyük, ütülü beyaz bir gömlek, lacivert kloş bir etek var. Çok yakışmış. Dağınık topuz yapmış saçlarını. Kâkül-leri şakaklarına doğru kıvrılarak iniyor. Boynuna bir fular takmış, fularında lacivert ve kırmızı renkler var. Fuların zemini beyaz. Ne güzel giyinmiş, diyor-um. Ayakkabısına bakıyorum; rahat, beyaz bir sandalet var ayağında. Bilerek topumu önüne doğru yuvarlıyorum. Eği-lip alıyor yerden ve gülümseyerek bana bakıyor. Voleybol pozisyonu alıyor. Kar-şısına geçiyorum. Ona kadar, diyor. Üçte düşürüyorum. Bir daha başlıyoruz. İkide düşürüyorum. Boyuma göre aşağıdan atması gerektiğini anlıyor. Ritmik bir şe-kilde ona kadar düşürmeden oynuyoruz. Çok eğlenceli! O gülüyor, ben gülüyö-rüm. Bugünlük bu kadar olsun, deyip yanağımı okşuyor ve kaldırıma bıraktığı çantasını alıp gidiyor. Ardından buruk bakıyorum, onun hakkında konuşulanlar geliyor aklıma. Söylenilenlerden haberi var mı acaba diye aklımdan geçiriyorum. Niçin onun hakkında böyle konuşuyorlar anlamıyorum. Gülay ablanın kimseye zararı yokken insanlar ona neden zarar vermek istiyor, çözemiyorum.

Gülay abla aile apartmanında ya-şıyor. Üç katlı bir apartmanın zemin ka-tında dedesiyle babaannesi, orta katta kendileri, üst katta da amcası oturuyor. Annesi Feride teyze çok tatlı kadın! Kom-şuları onu çok seviyor. Yengesi Hayriye teyze niyeysen o kadar sevilmiyor. Komşu-

lar nazar değmiş çocuğuna ya da yakını-na dua okuması için annemi çağırıyorlar bazen. Hayriye teyzeyle Feride teyze de hep çağırıyorlar. Hayriye teyze genellikle kendisine okutup üfletiyor. Demir nazarı keser diye annem en küçük bozuk parayı istiyor okuduğu kişilerden. O paraları bana veriyor ama onun dışında da elinde bazen yazma, bazen mekik oya, bazen de havlu oluyor. Annem utana sıkıla ısı-rar üzerine alıyor bu hediyeleri. Kızının çeyizine koyarsın, diyorlar verirken.

Evde sırt üstü yatarken tavandan sarkan örümceği fark ediyorum bir kuş-luk vakti. Annem halı fırçasının ucuna nemli bir bez dolayıp tavanın kenarın-da gezdiriyor. Bezi yıkıyor, suyunu iyice sıkıp tekrar dolandırıyor tavanda. Ben örümceklerin o görünmez ipin ucun-da düşmeden nasıl sarktuklarını düşü-nüyorum. Örümcekler öldürülmez, diyor annem. Peygamber Efendimiz müşriklerden kaçıp mağaraya sığındı-ğında mağaranın kapısına gelip ağını örmüş çünkü. Ağını örmüş ki oraya uzun zamandır kimse girmemiş görün-tüsü verilmiş olsun. O yüzden örümcek mübarek hayvandır, diyor. Örümceği bezin arasına alıp bezi camdan aşağıya silkeliyor. Silkelemeden önce hayvanın yaşayıp yaşamadığını anlamak için bezin içine bakıp kontrol ediyor. İçim pırl pırl oluyor örümceğin yaşadığını görünce. Müşrik ne demek? diyorum anneme. Sözlükten bak, diyor. Sözlük kullanma-yı yeni öğreniyoruz okulda. M harfini buluyorum ama sonrası yok. Ablama soruyorum. İkinci harfi ü, diyor. “Mü he-

cesine bakmalısın!” Küçük sözlüğümün sayfaları küçük ellerimin arasında birbirine karışıyor. Zor buluyorum. Sevinerek anlamını okuyorum. “Müşrik, Tanrı’ya ortak koşan demekmiş.” Annem, anlamı bu muymuş ben peygamberimizin düşmanları olarak biliyordum, diyor. Ablam da aynı şey işte anne! Peygamberimize düşman olan İslam düşmanı oluyor yani Tanrı’ya da ortak koşmuş oluyor, diyor. Tam olarak anlamıyorum. Kapı çalıyor. Üst kat komşumuz geliyor. Ablama namazlık etek diktirmek istiyor. Ablam belinin, boyunun ölçüsünü alıyor mezurayla. Annem boy aynasını parlatıyor o sırada. Asiye teyze kumaşı beline sarıyor bizimkilere soruyor: “Nasıl kız güzel mi deseni filan?” “Güzelmış nerden aldın?” “Petrolü geçince hemen ilk kumaşçı var ya oradan.” “Önce bir yıkadın mı kumaşı Asiye abla?” “Yıkamadım amanın unuttum.” “Çekme payı koyayım o zaman dikerken.” “Dur seni uğraştırmayayım, elimde hemen yıkayıvereyim.” Asiye teyzeye annem deterjan getiriyor. Lavaboda bir iki çitiliyor kumaşı, ablam elinden alıyor, çırpıp çamaşır teline asıyor. Kumaş kururken onlara konuşacak zaman kalıyor. Konu yine dönüp dolaşıp Gülay ablaya geliyor. Mahalleli konuşup duruyormuş. Gülay abla evli bir adamla görüşüyormuş. Veterinermiş. Dükkânından çıkarken görmüşler. Ne işi varmış o züppeyle? O adam zaten tekin birine benzemiyormuş. Gülay çok güzel kızmış, peşinde koşanı olurmuş hep. Yaşı da küçük değilmiş. O adamın niyetini anlamalıymış. Adam adam değilmiş. Keşke mahalleden defo-

lup gitseymiş. Çoluk çocuğu da varmış herifin. Feride teyze içten içe çok üzölüyormuş. Gülay’ı isteyenler çokmuş ama bir türlü sonuçlanmıyormuş. Kismetini açmış. Feride şunu telli duvaklı bir gelin etseymiş, yazıkmiş kadına. Benim onları dinlemediğimi sanıyorlar ama duyabildiğimi unutuyorlar. Gülay abla bu konuşmaları hak etmiyor, diyorum içimden. Önümde Türkçe defterim var. Ödevimi yapacağım. Düşünürken kalemin arkasını ağzımda geveliyorum diye annem bana dönüp kızıyor. Aslında onları dinlediğimi fark ediyor ve kızacak sebep arıyor. Defterime zıt anlamlı kelimeleri yazıyorum o sırada: iyi-kötü, güzel-çirkin, acı-tatlı, doğru-yanlış. Suçlunun zıt anlamlısını hatırlayamıyorum, anneme soruyorum. Annem kızarak: “Ne bileyim ben.” diyor. Asiye teyze annem daha fazla kızmasın diye hemen devreye giriyor ve “Suçlunun zıddı suçsuz olur çocuğum.” diyor. Ama öğretmenimiz öyle demiyor bir kelimenin olumsuzluğu o kelimenin zıddı olmazmış, diyorum. Öyle miymiş seni çokbilmiş, diyerek koca bir kahkaha patlatıyor Asiye teyze. Suçlunun karşısını boş bırakıyorum, kalemi bastırmadan noktalar koyuyorum yan yana. Defterimi, kitabımı çantama koyuyorum, anneme söyleyip aşağıya iniyorum. Apartman kapısında Gülay ablanın annesiyle karşılaşıyoruz. Annen evde mi? diyor elinde bir deste kartla. Şaşırarak evde, diyorum. Elindeki desteyi merak edip arkasından ben de eve damlıyorum. Annem içeriye buyur ediyor ama Feride teyze: “Girmeyeyim daha davetiye vereceğim yerler var, oralara

gideceğim.” diyor. Kapıda konuşuyorlar. Yine kulak kesiliyorum. “Hayırlı olsun, kızı ne zaman verdin, hiç duymadık.” Hızlı oldu biraz, diyor Feride teyze. “Oğlan evi çok uzatmayalım hemen olsun bitsin bu iş dedi de ondan davetiyeleri dağıtmaya çıktım.” Kimlere verdiğini, nereli olduklarını soruyor bizimkiler. Yabancı, diyor Feride teyze. Damat serbest meslekle uğraşiyor. Bu soruların sorulacağı hesabıyla önceden alıştırma yapmış gibi davranıyor sanki. Bir eli merdiven korkuluğunda bir an önce gitmeye yelteniyor ama ayıp olmasın diye de cevap veriyor bizimkilere. Gözleri nereye bakıyor karanlıkta seçilmiyor. Sürekli sönen apartman lambasını ben yakıyorum. Elindeki davetiyeleri gösterip şunları dağıtıvereyim, deyip hızla iniyor merdivenden. Annem hemen davetiyeyi okumaya koyuluyor. Alelade seçilmiş davetiyede şunlar yazıyor: “Gülay ile Metin. Bu mutlu günümüzde sizleri de aramızda görmekten kıvanç duyarız.” Ailelerin adları, nikâh salonunun adresi ve nikâh tarihi. Nasıl olur, nikâh hemen iki hafta sonrasına görünüyor. Şaşıyor bizimkiler. Ne nişanını duyduk ne verildiğini bu ne acele? Düğün niye yok? Gülay sanki dul! Yeni dedikodu malzemesi yükleniyor belleklere. O veteriner züppesi değildir herhâlde, diyorlar. Veteriner değildir hem o evli adı da başka bir şeydi immm sen söyle neydi?

Gülay ablanın evlendiği adamın iyi biri olması ve onu hak etmesi için her gece dua ederken buluyorum kendimi. Nikâh günü çabucak geliyor. Ben onu

nikâhında görmeyi arzularken biz nikâha katılamıyoruz. Dedemin vefat haberi geldiği için apar topar annemin köyüne gidiyoruz. Ben yolda hem dedeme hem Gülay ablaya ağlıyorum. Gülay ablanın kocasını göremediğim için canım sıkılıyor. Eğer onu çirkin ya da yaşlı ya da kaba birine vermişlerse çok üzüleceğimi biliyorum. Mahalleye döndüğümüzde gözüm hep Gülay ablaların evinde oluyor. Kardeşi Şevket’i görüyorum, bakıyorum gayet normal davranıyor. Oyun oynuyor, ortalığa küfrediyor. Gülay ablayı soruyorum. “Ablan gelmiyor mu?” Ablanın evi çok uzak, ara sıra geliyor, diyor. Kocasını soramıyorum. Suçlunun zıt anlamlısı geliyor birden aklıma. Masum evet masum! Koşa koşa eve çıkıyorum. Türkçe defterimi açıyorum. Suçlunun karşısındaki noktaları silip “masum” yazıyorum. Unutmamak için de şöyle diyorum kendi kendime. “Suçlu: mahalledeki herkes; masum: Gülay abla!” Gülay ablayı özlüyorum. Onu sonsuza kadar mutlu görmek istiyorum. Vitrin camına sıkıştırılmış davetiyeyi yerinden çıkarıyorum. Açıp tekrar bakıyorum. Gülay-Metin. Gülay abla-veteriner adam, masum-suçlu. Kalbim acıyor. Gülay abla bir tren gibi gözümün önünden geçiyor. Kaybolana kadar bakıyorum. Son vagonun penceresinden sanki bana bakıp el sallıyor. Güzel yüzünü görüyorum. Gülay ablaların evi karanlık bir gecenin ıssızlığını taşıyor. Mavi gözlerim yaşla doluyor.

Başkasının Mevzusu

Muharrem Kaplan'a...

“Bir bozkırlı dilbere zebun etti beni fellek” dizesi günlerdir dilimde... Nereden dolandı dilime bu mısra? Yavuz’un mısrası mıydı yoksa? Galiba değil. O şöyleydi: “Beni bir gözleri ahuya zebun etti fellek” Normalde düpedüz intihal bu ama kör âşıklar için azıcık bir hırsızlık mazur görülebilir. Koca Yavuz, aşk odunun yanında çaresiz, iki büklüm kaldıysa ben kim oluyordum ki. Kör âşık ben miydim, bilmiyordum. Üzgündüm ve çocukluğumun şehrine atıştım kendimi. İnsan, kalbinin göğüs kafesine dar geldiği ve cevapsız sorularının çoğaldığı zamanlarda neden memleketine -çocukluğuna- gitmek ister? Neden çocukluğunun geçtiği, rüyalarının saçıldığı sokaklarda yürüyüp cebinden düşürdüğü kırıntıları arar durur? İnsanın şehri çocukluğudur. Çocukluksa yıllar sonra istemesek de önümüze çıkıveren kör bıçak izleridir.

Paşa Cami avlusunda -şimdi meydan diyorlar- insanlardan kaçmayan, etrafa saçılan yemlerle ayak diplerine kadar yanaşan sırnaşık kumrular geziniyor ve büyük ardıc ağaçları etrafında dizilmiş banklarda oturan birkaç ihtiyar, minareden gelecek daveti bekliyordu. Etrafta kümelenmiş, lokum, helva, kolonya ve hoşmerimciler daha çok şehir dışından gelenlerle dolup boşalıyordu. Kanaat

Lokantası’nın servis açılan, örtüsünün altına aforizma serpiştirilmiş masaları, meydanın sakinliğine inat şehrin hengâmesine eşlik ediyor, garsonların çevik manevralarıyla silinip temizleniyordu. Efendi Çayevi, -şimdi kafe olsa da- şehrin az sayıda okuyan, yazan, düşünen, münevverlik seyr-i sülukunun başlangıç evrelerini yaşayanların, en çok da çay eşliğinde demlenip sohbet özlemi çeken insanların hâlâ buluşabildiği bir mekândı.

Buradaydım işte. Kimsenin benden haberi yoktu. Olsun da istemiyordum. Ne lokantanın çığırtkan arsız garsonu, ne kâğıt mendil satan küçük kız çocukları ne de Efendi’de müşterileri ve garsonları göz ucuyla idare eden ocakçı Âdem’in haberi vardı. Kaburgalarının kalbini sıkı sıkı ufalttığı bu biçareyi kimsecikler fark etmiyor, kumrulardan bile merhamet dylenecek bu aşk vurgununu görmezden geliyorlardı sanki. Aşk vurgunu mu dedim? Önce kör âşık sonra aşk vurgunu. Ödünç aldığım her kelimenin altında ezilmekten korkuyordum. Halt ettim belki de. Aşkın manasına erdim mi de vurgununa kapıttım kendimi? ‘Aşk vurgunu’ tamlamasını aba eyleyip şehrin sokaklarında adam pozlarında dolaşmak gibi hadsiz bir eyleme giriştim yahut. Aklımı başıma toplayıp büyük laflar etmemeliydim. Meydanda

bir o tarafa bir bu tarafa yürüyordum. Yönünü bulamayan göçmen bir kuş gibi, orduların ortasında kararsız kalıp tarafını seçemeyen acemi bir piyade şaşkınlığıyla dönüp duruyordum. Kuşlarla bakıştığımız bir anda Hasan Abi karşımda belirdi. Hasan Aycın. Evet evet bildiğimiz Hasan Aycın. Kaleminin ucunda dünyanın başka bir dünyaya, insanın başka bir varlığa dönüştüğü adam: Hasan Aycın. Efendi'ye gidiyor belli. Beni de oradan tanıyor. Lise yıllarımda birkaç okuyan yazan adama denk gelip üç beş faydalı söz duymak niyetiyle yolumu düşürdüğüm ve üniversite yıllarımda da memlekete her gelişimde uğramaya çalıştığım bir yerdi Efendi Çayevi. Üniversiteden hocalar, bürokratlar, şairler, yazarlar, esnaf ve öğrencilerin birleştirilmiş masalar etrafında buluşabildiği ne kıymetli zamanlardı. Şimdi mekân eskiye çevirebilir, insanları da aynı yere toplayabilirdik fakat zamanı getirebilir miydik? Ya zamanın ruhunu?

Hasan Abi, yavaş bir ses tonuyla, nasılsın delikanlı, dedi. Ben, hayatta mısın, anladım. Bir yaramazlık yok inşallah, dedi. Ben, yarandan memnun musun anladım. Başka şeyler de sordu. Ne sorsa yanlış anladım. Her şeyi yanlış anlıyorum galiba bugünlerde. O, sevgili der, ben dilber anlarım; o, gül der, ben çiçek anlarım; o kalp der, ben yürek anlarım; o kafes der, benim gözümde Karesi Karakolu canlanır. Hayatı düz yaşayıp mecazı anlamamak ne acı. Bu yanlışlar sadece doğrularımı götürmekle kalmayacak, ağacı içeriden kurtlar misali beni mahvedecekti. Olsun, *'aşklar, bazı şeylerden istisna'* kaidesinden hareketle idare ediyorum vaziyeti. Tamam da Hasan Abi'ye de her

şey pat diye söylenmez, ayaküstü anlatılmaz bazı konular, değil mi? Bir doktora gitsem mesela: Bir arkadaşımın şöyle bir şikayeti var, uzun zamandır aşk acısı çekiyor, pardon derdine derman bulamıyor, deseydim olurdu? Yüksek ihtimalle beni dikkatlice dinler, bazı tedavi yöntemleri ve reçeteler sunardı. Bir ihtimal tez zamanda aile hekimine başvurur, derdi. Ben de onu gider arkadaşına söyledim güya. Ne diyeceğim ben şimdi? Nereden başlasam, nasıl girsem konuya? Anlat, dedi. Anlattım: Bir arkadaşımın bir yeri ağrıtmıyor hatta bütün arkadaşlarım turp gibiler. Pazarda müşterinin dikkatini ta uzaklardan çekmiş, yıkanmış, ilk sökümler gibi. Kanlılar ve canlılar. Ben de böyleyim. Dünyanın dönüp dönmediği de pek umurumda değil. Güneşe kaç milyon kilometre uzaklıktayız falanı da düşünmüyorum. Ben yangın, körlük ve boşluk üçgeninde dolanıp duruyorum. Gece ve gündüzü ayırt edebilecek zihni aydınlığa sahibim şimdilik. Ben Hasan Abi... Hasan Abi aslında ben... Hasan Abi, ben sevdiğimden ayrıldım. Öylece uzaklaştım okuduğum şehirden. Şehrime döndüm, rüyalarım döndüm, çocukluğuma döndüm. Sen Yavuz'un satırlarını aklına getir, zebun etti felek falan de, bozkırlı dilber de. Can de, kafes de, kuş de, dünya ağrısı de, insan hâlleri de, kalpteki sızı de. Ne dersen de. Elini ayağını öpeyim, iyi değilim ben. Ben, sevdiğimden ayrıldım Hasan Abi!

Söyledim ve eğdim başımı. Haddi aşmadığıma kanaat getirerek sustum ve bekledim. Bankların altından iki kumru havalandı. Efendi'de çay tablaları askıcının tepsisinden dökülüyordu.

Duruldu ocaktaki kaynayan su. Âdem yerine geçip oturdu. Bir sigara daha yaktı orta masalarda oturan Mehmet Narlı. Utandım Hasan Abi'den. Hasan Abi, yüzüme baktı, bir taraftan da gözlerime çizgi külliyyatını yeniden nakşetti. Kirpiklerimin arasında kâinat, dünya ve insanlık...

Hasan Abi, sustu bir süre ve ağarmış sakallarının arasında elleri dolaştı. Şadırvana karşılıklı oturduk. Ilık bir tebessümle döküldü cümleler:

“Evlilik çağına gelmiş bir peygamber kızı: Fatıma. Peygamberin gözbebeği. Hz. Fatıma'yı önce peygamberimizin en yakın arkadaşı Hz. Ebubekir istedi. Peygamber, Ya Ebubekir, Allah'tan bir işaret bekliyorum, dedi. Vermedi ona Fatıma'yı. Küsmedi peygambere Hz. Ebubekir. Sıdıklar küser mi peygambere? Sonra Fatıma'yı Hz. Ömer istedi. Aynı sebeple ona da vermedi Fatıma'yı peygamber. Bu arada Hz. Ali, evlenme çağında bir delikanlı. Yoksul, edepli, fazlasıyla utangaç. Anası diyor Ali'ye: Fatıma'yı almaz mısın? Ali, utangaç, terliyor konuşurken. Kalbi iki dağ arasında sıkışmış gibi. Hayâ ediyor konuşmaya. Üsteliyor anası: Fatıma'yı almaz mısın? Ali, diyor ki: Vermedi Fatıma'yı peygamber, Sıddık Ebubekir'e, Faruk Ömer'e, nasıl versin ki Ali gibi toy, aciz ve fakire? Ebubekir, Ömer'e verilmeyen Fatıma, nasıl verilsin Ali'ye? Sonra işaret geliyor Allah'tan peygambere. Kızını Ali'ye ver diye. Ali, utangaç. Yürürken ağaçlar, gıpta ediyor iffetine. Nasıl gidebilsin kız istemeye. Peygamber, bir yaşlı kadın vesilesiyle çağırıyor Ali'yi evine. Ali'nin dizlerine dizlerini koyup oturuyor.

Gözleri havada birleşiyor. Benden bir şey mi istiyorsun Ya Ali? Ne mi oldu, ne mi istedi Hz. Ali? Hz. Ali sustu, ev sustu, Mekke sustu, dünya sustu. Peygamber, Allah, bana Fatıma'yı sana vermemi emretti, dedi. Anam babam sana feda olsun Ya Muhammed! Dedi Ali. Ali konuştu, ev vahaya dönüştü, Mekke'nin çölü yeşerdi, hurmalar meyveye durdu. Dünya zindanının penceresi açıldı. Açıldı kapılar ve gökyüzüne bir tebessüm yayıldı.”

Hasan Abi, yürüdü. Çizgileri uzadı yüzümde. İnsanın ve coğrafyanın türlü türlü. Burnumda hafif bir mürekkep kokusu. Öylece kaldım ortada. Öylece yeryüzünde. Meydanın tam ortasında. Ellerimde bir Ali utangaçlığı. Kuşlar havalandı birden. Yavuz'un atının kumlara saplanan ayakları yavaş yavaş hareket etmeye başladı. Paşa Camii'nin ezanı şehrin dört bir yanında yankılandı. Kafesteki kuşun muradı azaldı. Efendi'nin masaları kalabalıklaştı. İhlamur ağaçlarını esir almış sarmaşıklar canlandı. Gövdeleri aşk ateşi sardı.

Sonra yaklaştım meydandaki şadırvanın yuvarlak mermer oturağına. Karşımda kırık, çerçevesiz bir ayna. Anlattım kendime derdimi. Yüzümün her yerinde Hasan Abi'nin çizgileri. Yavuz nerede, çöl nerede, ahu ceylan nerede, ten, kafes, can nerede, alın yazım nerede?

| YAVUZ AHMET

Bir Hikâye Yazarının Aşırı Gerçek Hatıraları V

Bir İntihar Öyküsü

Daha gençliğinin başında bir yazar adayı. Onca ısrarın sonunda, adına kafe denilen şu fazla teklifli mekânlardan birinde buluşmak zorunda kalmışım. Çay kahve bahane. Asıl mesele, hanfendinin kahverengiyle siyah arası bakışlarında gizli: Acaba hikâyemi nasıl buldu?

O merakı bekletmek olmaz.

“Hikâyenizi okudum.” diyorum.

Heyecanlanıyor.

“Okumanıza çok sevindim hocam.

İnanın, sizin eleştirileriniz benim için çok değerli.”

Şayet öylesine bir heveskâr olsa “Yazdıklarınız çok güzel.” deyip geçiştireceğim. Ama bunda belli ki maya var. O yüzden biraz hırpalamam gerek.

“Hayır, sizin için değerli olan benim eleştirilerim değil; yazdıklarınız. Şayet eleştirilerim önemli olsaydı, başkalarının öyküleri için önceden yaptığım eleştirileri de dikkate alır, böyle bir öyküyü hiç yazmazdınız.”

Yüzü hemen de düşüyor.

“Ya! Beğenmediniz demek.”

“Bu göreceli bir değerlendirme. Yüz elli yıl önce yazmış olsaydınız şüphesiz çok beğenecektim. Hikâyenizi iki bin yirmi dörtte okuduğuma göre, yargılarım da bugüne göre olacak. Hikâyenizde, kumarda bütün varımı

kaybettiği için şakağına silahı dayayıp intihar eden birisini anlatıyorsunuz. Hiç kumar oynadınız mı acaba?”

“Oynamadım elbette. Bir yazar, yazdıklarını muhakkak yaşamak zorunda mıdır ki? Mesela bir kadını anlatan erkek yazarlar var. Ya da tam tersi...”

Evet, sanırım bir romanımda ben de yetmiş yaşındaki bir kadını anlatmıştım.

“Yaşanabilir şekilde anlatabildikten sonra neden olmasın.”

Şöyle bir düşündü.

“Artık her şeyini kaybetmiş bir kumarbazın intiharı neden yaşanabilir olmasın ki?”

“İntiharı elbette yaşanabilir. Silahla değil ama.”

“Çok mu önemlidir sanki? Nihayetinde eyleminin sonucunda ölecek.”

Haklı gibi. Ölümün mutlak gerçekliği karşısında sebepler, diriler açısından önemlidir.

“Bir kumarbazı Dostoyevski yazmıştı. Oradaki kahraman, asla intiharı düşünmez mesela. Çünkü kumarbaz, yazarın ta kendisidir. Ve kurşuna dizilme cezası aldığı anda ölümle burun buruna gelen Dostoyevski, en karamsar anlarında ve kumar yüzünden maddi zorluk yaşadığı dönemlerde bile intiharı düşünmemişti. Dolayısıyla karakterinde de bu yönde bir niyet olmaması olağandı. Sonra Zweig, *Bir Kadının Yirmi Dört Saati*’nde bir kumarbazın silahla intihar edebileceğini yazdı. Orada da sıkıntı yoktu. İntiharı arayan

zaten Zweig'in kendisiydi. Galiba siz de Zweig'den ödünç aldınız bu fikri. Oysa en başta Dostoyevski, bir kumarbazın daima umudu olduğunu söylüyordu bize.”

Esefle iç çekti.

“Benim kahramanımın yok ne yazık ki.”

“Senin kahramanının umudu, elinde tuttuğu silahtı. İyi bir kumarbaz, tuttuğu silahı kafasına dayamaz. Gider, satar o silahı, aldığı parayı yine kumar masasına yatırır.”

“Anladım hocam. Yani benden yazar olmaz diyorsunuz.”

Hayda! Ben ne ara öyle bir iddiada bulundum ki?

“Ben asla öyle bir şey demedim. Üstelik yazarlığınızı değil bana gönderdiğiniz öykünüzü eleştirdim. Aşk yazın mesela. Gayet de iyi bir yazar olabilirsiniz.”

Başını kararlılıkla doğrulttu.

“Kan ve şiddetin bu denli kutsandığı bir dünyaya aşk öyküleri gündeme getirmek istemiyorum. Yazdıklarımız da evlatlarımızdır. Onların yapayalnız birer mutsuzdan ibaret kalmalarına gönlüm razı olmaz.”

“Dünyayı kana ve şiddete boğan zaten dünyaya annelerin getirdiği evlatlar değil midir? Daha çok aşk öyküsü yazılıydı, daha az kan akacaktı. Siz insanlığı kurtuluşa çağırmanız. Vazgeçişe, pes etmeye, ölüme değil.”

Böyle dedim ama söylediklerime kendim inandım mı; bundan hala emin değilim.

İde

Kız çok güzel. Orası muhakkak. Kesane kızılı, bukleli saçlar. Hafif çilli yüz. Biçimli bir burun ve ela bakışlar. Daha ne olsun! İsmi de öyleymiş. Görevli kadın, internetten alınan biletin çıktısını uzatırken “Ne güzel bir isminiz var.” dedi az önce.

Kızın ismi İde. Hakan'ın kelimelerin anlamıyla arası yoktur. İde'nin ne anlama geldiğini bilmemesi doğal. Aslında kadınlarla da öyle aman aman geçmişinin olduğu söylenemez. Tabi tecrübesizliği, İde'nin güzelliğini fark edemeyecek kadar da değildir.

Biletlerinin aynı firmadan olması sevinilecek bir tesadüf. Diğer yandan koca bir firma bu. Yığınla yere yığınla otobüsü vardır. İde, Kütahya yolcusuymuş. Hakan, Ankara. Ne yapsa acaba?

Samsun'dan Ankara'ya giden otobüs Ankara'dan geçecektir. Aynı otobüsle yolculuk yapmaları ihtimal dâhilinde. İyi de Ankara, Türkiye'nin göbeği. Antalya arabaları da aynı güzergâhı kullanıyor mesela. Hareket saatini bekleyen yan yana sıralanmış otobüslerden birinin sol önünde A-N-T-A-L-Y-A harflerinin geçiyor olmasını hesaba katmak gerekir.

Hakan, şöyle bir kendini yokluyor. Bakalım, kendisini ilk kez görececek bir kızla konuşma cesareti var mı damarlarında? Heyhat! Maalesef bu tür durumlarda muhtaç olduğu kudret orada bulunmaz. Ama aynı otobüste üç dört saat yolculuk yapsalar, tüm o sıra Hakan kendi kendini yiyip bitirse, Sungurlu'daki dinlenme tesislerinden birinde mola verildiğinde “Ne olacaksa olsun.” deyip İde'nin karşısına dikilebilir.

Nihayet -gerekirse- bileti yakmaya karar veriyor. İde'nin otobüse binmesini bekleyecek. Aynı otobüstelerse ne ala. Değilse yanaşır muavinin yanına, “Ben bilet almamıştım ama...” der. Muavinin canına minnet. Kesilen biletlerde yazıhanelerin de payı var. Muavin belki de sırf o paydan kurtulmak için, sessizce “Arka koltuktan birine geçin şimdilik.” der. Varsın kendi otobüsü boş bir koltuğu da taşısın İç Anadolu bozkırlarında.

Kararını verdi ya, İde'nin güzelliğini -yine kaçamak bakışlarla da olsa- içi daha rahat seyretmeye koyuldu. İlahi ya rabbelâlemin! Ne güzellikler yaratmaya kadir di böyle. Bir yandan da aklına, ideal sözcüğü takıldı. Herhalde idealle İde'nin bir akrabalığı olmalıydı. Gülümsedi. Elbette akrabaydılar. İde, "Al!" beni diyordu işte.

Tam o sıra on yedi on sekiz yaşlarında bir delikanlı yanaştı. Saçları dağınık, ince uzun yüzlü. Burnu da biraz uzunca sayılır. Ama durun bir dakika. Siz şimdi, delikanlının Hakan'ın karşısına dikildiğini sandınız. Yok, benim karşıma dikildi. Önce işin aslını anlatayım.

Ankara otobüsünden yeni inmiş, Samsun Otogarı'ndan beni alacak servisin şoförünü beklerken sigara yakmıştım. Başka bir otobüsün önünde, yukarıda üstün körü tasvirini yaptığım kıızı gördüm ve nedense ona İde ismini yakıştırdım. Benim daha önce yazdığım Baş Dönmesi adında bir hikâyem vardır. O hikâyenin ana karakteri Hakan, sevdiği kıza bir türlü açılmaz. İşte o Hakan ara sıra aklıma gelir. Üzülürüm çocuğa. Sanki benim yüzümden sevdiğine kavuşamamış suçluluğu hissederim. Sigaramı içerken İde'yi görünce -ismi belki gerçekten İde'dir- dedim şu peri sureti bizim Hakan'a ayarlayayım da çocukla ödeşmiş olalım. Niyetim, ikisini aynı otobüse bindirmek ve Hakan'a saatlerce iç kavgalar yaptırmaktı. Ama Sungurlu'ya vardıklarında, en azından konuşmalarını sağlayacaktım. Gerisi bizim Hakan'ın yeteneğine kalacaktı.

Bu arada bazı okurlar, başka bir hikâyedeki hikâyenin konuyla ne alakası olduğunu sorabilir. Ne yaparsınız kıymetli okurlar; yazarlık varsa işin içinde, insan bazen karakterinin hatırına çöpçatanlık bile yapmak zorunda kalıyor.

Neyse... Tekrar delikanlıya dönelim.

Delikanlı, bir şeyler anlatmaya koyuldu. Konuşma çat pat ilerliyor. Ya konuşma engelli ya Gürcü. Son kararım Gürcü olduğu yönünde. Biraz onun gayreti, biraz benim iyi niyetim sayesinde o pat çat konuşma meramını anlatmaya yetti. Meğerse bu delikanlı da Ankara'dan geliyormuş, ikimiz aynı otobüsteymişiz. Delikanlı Artvin'e gidiyormuş. Otobüs Samsun Otogarı'nda durunca lavaboya gitmiş. Otobüs de bunu almadan hareket etmiş. "Eee!"si, yardım etmemi istiyor.

Bir hâlâ otobüsün önünde duran İde'ye baktım, bir hayalde bile mahzun görünen Hakan'ın muhayyel suretine. Şimdi ne yapmalıydım? Mesele, kurgu bir karakterin baş göz edilmesinden ibaret değildi elbet. Başka bir hikâyede pekâlâ ikisini bir araya getirebilirdim. Gelgelim, şayet delikanlıya yardım etmeye kalkarsam, İde'yle Hakan'ın yolculuğunu ve muhtemel tanışmasını konu edinen o hikâyeyi yazamayacaktım. Acaba bir yazarın, yazamadıkları için de okur nezdinde sorumluluğu var mıydı? Beni ikilemde bırakan mesele buydu.

Bir kez daha baktım delikanlıya. Ve o an, şu dünyada insanlıktan daha güzel hiçbir şeyin olamayacağını anladım. Buna güzel hikâyeler de dâhildi. Delikanlıya "Beni takip et!" deyip otomatik kapıya koştururken son bir kez baktım İde'den tarafa: Evet, kız gerçekten çok güzeldi.

Derin Kalabalık

Ben bazen fazla kalabalık oluruz. Bazen demeyeyim, 'genellikle' daha doğru bir tanımlama olacak. Bilirsiniz. Kalabalıklar kuru gürültüden ibarettir. Farklı kafalardan çıkan seslerin oluşturduğu o ahenksiz koro, baş ağrıtmak dışında hiçbir eylemi adam akıllı beceremez.

Hamdolsun, biz o tür kalabalıklardan değiliz. İçimizden biri baskın çıkar, geri kalanımız ona uyar. O sessiz konuşmalarda dönen muhabbetin tadına bir kez varacak olsanız, ‘bazen’ yahut ‘genellikle’ değil ‘daima’ kalabalık olmak için can atardınız.

Tabi herkes eşittir demiyorum. Bazılarımız varlığının ağırlığını hissettirmede ve sessizliğin yüksek tonuyla diğer sessizlikleri bastırmada yetenekli. Belki de onca kalabalığa rağmen seslerin gürültü yerine lezzetli bir sohbete dönüşmesi bundandır. Baskın olan, söylediklerini dinlemek zorunda bırakarak her kafanın ayrı bir sese dönüşmesini engelliyordur. Nobranlığı veya duygu diktatörlüğünü kastetmiyorum. Biz adına ‘liderlik’ diyeyim.

Kalabalığımızın yıldızları üşengeçlikle hayalperestliktir. Her ikisinin de ninniye benzer öyle tatlı bir sessizlikleri vardır ki onlar konuşmaya başladığında dış dünyada fırtınalar kopmuş, savaşlar patlak vermiş, ekonomi tepetaklak olmuş hiç fark etmez; bizim sessiz kalabalığımızın rehavet ve huzuru başlar. Her ikisi de hemen aynı zamanda baskın gelmesine karşın aralarında kaprisin, kıskançlığın, öne çıkma kavgasının olmaması da hepimizin takdirini kazanmıştır.

Hoş, makule kalırsa bu ikisi aynı sayılmış. En azından üşengeçlikle hayalperestlik arasında sıkı bir bağ varmış. Zaten üşengeç olanlar hayalperest olurmuş. Ya da tam tersi. Orasını hatırlamadım şimdi. Ama çabuk ikna edilebilirliğimizin, iyimserliğimizin, insana güven duygusunu bir türlü yitiremememizin üşengeçlikle hayalperestlinin marifeti olduğundan, makul gibi ben de eminim.

Bazen de sessizliği huysuzun boza-cağı tutar. Onu susturmaya makulün bile gücü yetmez. Sudan sebepler yüzünden kopardığı afra tafraları, anlamsız mantık ilgileriyle basit meseleleri abartmalarını saklandığımız köşelerden izleriz. Haklarını kesinlikle teslim etmek gerekir ki huysuzun susmasını başaran da çoğunlukla hayalperest olur. O devreye girdiği anda peşine makul takılır ve kulağına, böyle huysuzluk edip ortalığı ayağa kaldırmaktansa boş bir hayale kapılıp huzura ulaşmanın daha mantıklı olduğunu söyler.

Bizim asıl düşmanımız kızgınlıktır. O ortalıkta görünmeye görsün, üşengeçlik anında kaybolur. Elbette hayalperest de. Makulse varoluşsal bir değişim geçirir âdeta, baştan aşağı akıl ve zekâ kesilir. Gerçi kıymetli efendimiz, menfaat işlerinde kızgın hâlinde dahi beceriksizdir. Yine de kızgın bir Yavuz’u ikna etmek, kandırmak, oyalamak zordur hatta imkânsıza yakındır.

Efendimizin en sevdiğimiz ânyısa nihayet yazmaya oturduğu, gecenin geç saatleridir. Huysuzun ortalıkta görünme ihtimali yoktur bir defa. Böylesi anlarda kızgınlıktan bile çekinmeyiz. O da bizimle işbirliği yapar. Hayalperest, üşengeçliğin arada bir mızırdanmalarına aldırmaz konuşmaya başlar. Makul, onun sınır tanımaz yolculukları içerisinde uygun olanları kesip biçer. Vicdan, öngörü, plancı, samimi, dürüst... Herkes üzerine düşeni yerine getirir ve ortaya, işte şu okuduğunuza benzer metinler çıkar.

Bu arada ben kim miyim? O sorunun cevabı da bu metnin ana fikri olsun.

Bin Bir Başlı Şüpheler

Bilememiştin. İnsanın şüphleyle sınanmayacağını. Hayatın da insanın da denene denene keşfedilmeyeceğini. Denerken hayatının başıbozuk bir ırmağa dönüşeceğini, en yakınındakinin de onunla sürüklenip gideceğini ve avuçlarında kırık dökük şüphelerle kalakalacağını. Avuçlarına bak. Çizgilerinde yıllarca yuvalanan, nefes alan, orayı eşeleye eşeleye aşındıran bin bir başlı şüphelerden arda kalan o paslı boşluklara bak. Çok zaman önce, baharın kışı içinde gizlediği sabahlardan birinde bir kapıdan dışarıya sessizce süzülen topuklara, ardına bakmak için bir kez bile çevrilmeyen başa, nasırlı bir sağ eli aşağı çeken köhne bavula ve göz kapaklarında çırpınan çaresiz kuşlara bak. O an kalbine serpilene tohumlara, o tohumlardan fıskıran vehimlere, zihnine üşüşen vesveselere, suyunu bulandıran tereddütlere, kanına sızan endişelere bak. Onları döküp saçtığın, mancımikle fırlattığın, ok yapıp sapladığın, kurşun yapıp sıktığın o savaş meydanına bak. Pusuları ve hücumları birlikte göğüsleyecekken karşı cepheye uğurladığın o yüzün yenilgilerle delik deşik olmuş hâline bak. Tutup kendi ellerinle onun kemiklerinden, derisinden, sesinden, ellerinden, çehresinden nasıl bir düşman yonttuğuna bak. Sonra gör. Onsuzluğu gör. Nedametini. Ödediğin bedelleri. Genzine dolan ateşin kalbine savurduğu külleri. Gör. Simsiyah bir yol var artık içinde. Gördün mü? İştittin mi? Yürüyebildin mi? Keşke önceden bilseydin bunları. Keşke çatışmaların ilk kıvılcımları kalbine sıçrayabilecek bir yol bulsaydı, bir acıyla kıvransaydın ve o acı, sana kalbinin ve Esin'in varlığını anımsatacak kadar sızlatırdı orayı. Sonra o kıvılcımların arasından

Esin'in ellerini görseydin, midesini bir taşla ezip duran, onu geceleri uyutmayan, sağ şakağını zonklatan, sağ bacağına ağrıtan, sağ kolunu uyuşturan, sağ gözünü seğiren, sağ kulağını sağır eden o kederi ve nedeni görseydin. Alevlerin içindeyken bile inadına bastıran o kışı, o kışın onun saçlarında durmadan çoğalttığı, çoğaltıp uçuşturduğu kar tozlarını, gözlerinin kenarlarına sessizce yağın o kırağları görebilseydin. Görebilseydin ve onu çatışmaların ortasından, alevlerin arasından hışımla çekip alabilseydin. Onu zeytin dallarıyla gölgelenmiş bir bahçeye bıraksaydın usulca. Geçmiş; bin başlı ejderhanın ağzına sakız etmeseydi kendini, sonra o sakız bir alev topuna dönüşüp evin etrafını sarmasaydı; şimdiyi, geleceği, seni ve Esin'in kızıl saçlarını tutuşturma cüretine erişmeseydi. O, seni zeytin bahçelerinde beklerken sen de usulca bir nasihatın dizlerinin dibine çökseydin. Gururunu, korkunu, korkaklığını ehlileştirip dingin bir ırmağa dönüşebilseydin, alevlerin üstüne dökülebilseydin, söndürebilseydin onları, o nasihatleri serinkanlılıkla dinleyebilmenin yollarını bulabilseydin. Şüpheler; içinde kımıldamaya başlayınca elinle başlarını sertçe yere doğru bastırıp "Yeter artık sıra bende!" deseydin, "buradayım, bütün savaşlardan arınmaya hazır ve nazırım, dinliyorum, yalvarırım anlatın, ne olur, üstünde bir sürü parmak izi olan bir ruh savaşmadan nasıl hayatta kalır, kendi nefesini kendi ruhuna üfleyp o izleri yok etmeyi nasıl başarır, yeni bir ülkeyi nasıl kurar, yeni bir şehre nasıl alışır, yeni bir eve nasıl taşınır; ardında bırakacağı, yanında taşıyacağı, çöpe atacağı, ihtiyacı olana sunacağı eşyaları adamakıllı nasıl ayırır, bavulunu düşürmeden

nasıl taşır, yatağının sağ tarafındaki sessizliğe nasıl katlanır, o sessizlik yatağın yanındaki uçuruma yuvarlanmasın diye gece kaç kez uykusundan sıçrayarak uyanır?..” Deseydin. Derken gözlerine ılık bir buğu yürüseydi, başını ellerinin arasına alıp uzun uzun düşünseydin. Yeni bir eve taşınmaya karar verdiğin o ilk an gelseydi gözlerinin önüne. O kararı bir an evvel vermen için birbirine ulanmış onca fısıltıyı duysaydın yeniden. Başta onları yadırgayıp sonra her birine usul usul nasıl alıştığına şaşırısaydın. Hatırladın mı? O sesler zamanla senin de etine, derine, kemiğine işlemiş; sesine sinmiş, kendini sana kabul ettirmek için sıraya geçmişti. Başarmışlardı. Hiç aklında yokken, bir yanın ölesiye korkarken tuhaf bir heyecan ve özlemle çevrelenmiştin. Eşyalarını toplamaya başlamıştın. Bir bavul dolusu şüphe vardı taşınacak, onları bırakmaya kıyamamıştın. Hepsini özenle yıkamış, kurutmuş, ütölemiş, itinayla katlayıp bavulun içine tek tek sıralamıştın. Bazılarındaki inatçı lekelerle takılmıştı gözlerin. Ürpermiştin. Yıkandıktan sonra biçimini, rengini değiştiren ürkütücü lekeler orayı terk etmemeye yemin etmişti. Görmezden gelmiştin, görmemek için onları en alta yerleştirip yolculuğun heyecanına zeval getirmelerini engellemiştin. Hazırdın. Yol, bütün heybeti ve ihtişamıyla seni içine çekmişti. Yıllarca sürmüş gibi uzun, yan odaya geçmiş gibi kısa, durmadan koşmuşçasına nefes nefese kaldığın, hep oturmuşçasına rüyalarla karışık uyukladığın tuhaf bir yolculuktan artakalan yorgun ama umutlu bir adama dönüşmüştün. Bütün haritalar tedavülünden kalkmış, şehirler yıkılmış, adresler silinmiş, sokak numaraları gitmiş, içinde yalnız senin çizdiğine inandığın bir ülkenin bayrağı dalgalanmaya başlamıştı. Kurduğun şehrin en aydınlık sokağına sapmış, mavi bir kapının önünde beklemeye başlamıştın. Demir tokmağı birkaç kez kıpırdatmıştın. Kapı usulca açılmıştı. Karşında duran kızıl saçlara bakmıştın.

Sersemlemiştin. Onu böyle mi düşlemiştin? Peki, onu hiç beklemiş miydin? Beklemenin nasıl bir his olduğunu hiç düşünmüş müydün? İnsanın birini gerçekten bekleyebilmesi için kendindeki tüm durakları geçmiş olması gerekir, demişti biri. Geçebilmiş miydin? İçinde atıl duran, geçerken uğramadığın, varlığından bile haberdar olmadığın onlarca durak hareketlenmeye başlamıştı. İnenler, binenler, oturanlar, kalkanlar, ayakta dikilenler, doğru otobüse binemeyenler, yanlış otobüsü bekleyenler... Bu yığın kımıldadıkça elindeki bavulu şiddetle sıkımtın. “Şüpheler” demiştin. “Kim bilir belki şüpheler gibi bu duraklar da bana ait değil...” Bir an yeni bir yüzleşmenin yırtıcı bir aslan gibi sana doğru koştuğunu görmüştün. Yana çekilmiştin. Aslan, ardındaki boşluğa doğru koşmaya devam etmiş, uzaklaşıp gözden kaybolunca ferahlayıp derin bir nefes almıştın. Kızıl saçlar aslanın ardında bıraktığı rüzgârla hafifçe dalgalanmış, yerlerine yerleşmek için yatışmaya başlamışlardı. Bu ağır çekim görüntünün senin içine sirayetinin karşılığı hızlı çekim bir kalp atışı olmuştu. Sabırsızca ve ürkekçe ona doğru atmıştın adımlarını. Hücrelerine bir huzurun yayıldığını duyumsamıştın. O an elindeki bavulu yere bırakıp “İyi ki gelmişim,” demiştin. Gözlerindeki parlantı ayaklanmış, karşıdaki gözlerle doğru koşmuştu. Onlara ürkekçe sarılmış, sarılmanın karşılıksız kalmadığını görünce bir an fısıldamıştın, “Kimsin sen?” “Esin.” “Esin? Ne güzel isim, Esin, Esin iyi ki gelmişim buraya...” O an büyük bir hale evin başına bir taç gibi yerleşmişti. İlk zamanlar evin etrafını çevreleyen bu ışık bütün odaları gezmiş, bütün duvarlara dokunmuş, bütün eşyaları okşamış, ikinizi de aydınlatmış, yüzlerinize birer tebessüm çizmiş, içinizdeki heveslere sızmış, sevinçlerinizin başını okşamıştı. Lakin zamanla feri azalan bu hale ufak tefek karanlıklar ve karaltılar bulaştırmaya başlamıştı duvarlara. Evin planına hevesler ve gülümsemelerin bir-

biriyle karşılaşmadığı koridorlar eklenmişti. Zaman. Zamanın hep bir şifacı gibi ortalıkta gezindiğini sanmıştın, insanların da buna inanarak hayata katlandıklarına inanmıştın. Onun bazen hastasına yanlış tedavi uygulayan, toy, bilgisiz, öldürücü bir ele dönüştüğünü; insanları yaşadıklarıyla boğup damarlarına yanlışlıklar zerk ettiğini, beceremedikleriyle birbirine düşürdüğünü, kavgalarını izleyip sonra da çekip gittiğini ilk burada anlamıştın. O öldürücü el boğazınıza yapışmıştı. Sırtınızı yaslayacağınız, teselli bulacağınız, akışına teslim olacağınız bir zaman kalmamıştı artık. Sen kapının ağzında duran bavulunu odaya sürüklemiştin. Ara ara o bavulun ağzını açmaya, içindeki şüphelere evire çevire bakmaya, onlarla sık sık konuşmaya başlamıştın. Gözlerini inatçı lekelerle iyice yaklaştırdığın bir an ekşi bir sütün, kuru bir kusmuğun, tuzlu birkaç damlanın ağır kokusu çarpmıştı burnuna. İrkilmiştin. Şüpheler seni her gün girdabında döndürmeye devam etmişti. Bir büyü pıllını pırtını toplayıp kaçmış; eski haritalar yeniden görünmeye, zihnin korkunç bir şekilde bu şüphelerden beslenmeye, bunları Esin'in üstüne boca etmeye başlamıştı. Bir müddet sonra şüphelerin de seni şüphelendirmişti. Kimi zaman onlara yabancılaşmıştın. Kaynağını nereden aldıkları hakkında korkunç tahminlere kapılmıştın. Belki de bir paranoyak olduğunu sanmış, kendinden utanmıştın. Düşünmüştün. Bunların Esin'in varlığından mı ya da onun yaptıklarından mı zuhur ettiğini; yoksa geçmişinden sürükleyip geldiğin bir yığın endişeden, etrafındakilerin tepene dikilip durmadan anlattıkları, sonları berbat, korkunç, sevimsiz onca hikâyeden mi fişkırdığını bilememiştin. Herkesin aynı yaşanmışlıktan aynı sonuçları çıkaracağı düşüncesinde fikrisabit olanların sana dair bir yaşama cesaretini tek hamlede kurşunlayıp üstüne öbek öbek toprak attıkları zamanlardaki savaşlardan mı kalmıştı bu? Silkelenmiştin.

Üstünden parça parça topraklar dökülürken nefes alamamıştın, seni de o zanlarla birlikte gömdüklerini sanmıştın. Esin'i hatırlamıştın. Toprağın altında kalbini çıyanlar kemirirken, yılanlar sevginizin boynuna dolanırken, bir zehir damarlarından hücrelerine yayılırken, böcekler tenini dişlerken, sinekler kokuşmuş benliğinin üzerinde gezinirken, tahtakuruları aranızda gerdiği duvarı oyarken. Dökülüyorum Esin, demiştin. Onu diri diri gömdüğün toprağı eşelemiştin. Toz toprak içindeki kızıl saçlarına dokunmuştun. Tırnaklarına dolan haksızlıkları, pişmanlıkları, infialleri ve iftiraları görünce susmuştu. Üstünde tütmekten yorulmuş ama gitmeye de hiç niyeti olmayan o savaş dumanını ellerinle kovuşturmuştu. Yenilmiştin. Dışarıdan bakınca iki kişinin ağır yenilgisi gibi görünse de. Esin kazanmıştı. Sen. Yenilmiştin.

Bilememiştin. İnsanın şüpheyle sınanmayacağını. Şüpheyle sınanan bir insanın her gece sana bir düşman gibi sırtını dönüp her sabah sağ yanına yürümüş bir karınca sürüsüyle uyanacağını ve bundan hiç rahatsız olmayacağını. Her gece terli kâbuslarından uyanıp Esin'in sol eline sınıksı yapışmıştın. Yatağın yanındaki uçuruma düşüp seni bırakacağından ölesiye korkarak yapardın bunu. Oysa onun her gün azar azar oraya yuvarlandığını da bilirdin. Şimdi uyan, üstündeki toprağı aç ve bak. Delik deşik edilmiş o bavuldan etrafa saçılmış şüphelere bak. Elin bir boşluğa yapışsın bu kez. Boşluğa bak. Annen olmadan uyandığın sabahlara, babanın utancından sokağa çıkmadığı zamanlara, mahalledeki kadınların sana acıyarak göz süzen bakışlarına bak. O evi gör. O pencereyi. Annenin gülerek yaptığı yemeklerin dumanını, kucağındaki bebeğin agulayışını, yanındaki adamın annene sarılışını gör. Damağındaki zehri yutkun. Uçuruma bak. Esin'e bak. Annene çok benzettiğin Esin'e. Esin'in düştükçe birleşen parçalarına bak. Bak ve şimdi kapa gözlerini.

Saf

Kâkülleri şakaklarına savrulan ay tenli bir akşam yine. Gürültü, mahallesinden kovulmuş bir kabadayı gibi terk edip gitti sokakları. Kaldırımların üstündeki toprak, adacıklara sıkışıp kalmış cılız fidanların huzuru çöktü evlere. Havada insanı ferahlatan ve şimdi daha da fazla hissedilen bir iyot kokusu var. Olan bitenlerden şaşkın, ne yapacağını bilmez bir hâlde, insanlığın yükünü omuzlarına almış gibi iki büklümsün şimdi. Bir meyve bahçesindeki ağaçları kısacık bir anda talan edenlerin utancını yine sen taşıyorsun berrak alnında. Tevekküle teslim olmuş hayatında bir kez daha yazıklanışlar...

ne zaman aklıma gelse o ela bakışlar (kara değil, ela), alnıma sıcak ve derin bir çentik daha atılacak, uzun yıllara sığan bir ömrü boşuna yaşadığımı düşüneneceğim yine. serin ıhlamur ağacından yapılmış bir tamburun nağmeleri degecek kulaklarıma seni her hatırlayışında. bu tambur sesi dahil, sana dair her ne varsa bende, hiç yitmeyecek, çoğalıp duracak göklerin maviliklerinde. bir salkımsöğüdü, kavuşmak istediği sevgilisine uzattığı ellere benzeyen acziyete bürünmüş dalları gibi itaatkâr olacak ellerim. ürperişlerle büyüyeceğim bu zamanlarda. kim olduğumu hatırlayacak, bir muhacir türküsü mırıldanacağım taş kaldırımlarda. kalbim acıyacak işte o zamanlar, bir kez daha, bir kez daha yırtılacak acımayı yavaş yavaş öğrenen kalbim. bir mağlup

komutan gibi dizlerimin bağı çözülecek, tüm irademi kullanmama rağmen dudaklarımın kenarlarından süzülen kanlarla diz çöküvereceğim oracıkta. çaresizliğin ne olduğunu ilk kez şimdi bilecek sonra sonsuz kereler yeniden anlayacağım. bir serinliğin peşinde ömür tüketen bir bedevinin hayal kurması gibi hayaller kuracağım her gün doğuşunda. ne zaman gölgesine basmaktan korkan mahcup birini görsem sen geleceksin aklıma. unutamayacağım seni. “unutamayacağım seni.” diye düşündüğüm her an, unutmabeni çiçeğine bu adın verilmesinin sırrı ifşa olacak birden benim gibi olanlara. veyl mahrum kalanlara, deyip yazıklanacağım sonra.

Tam seni gördüğüm o anda, bir de bir uğursuzun kem bakışlarına maruz kaldım.

Öyle olmalı çünkü seni görmenin güzel şaşkınlığını yaşayamadan gök birden karardı, başıma daha önce hiç yaşamadığım bir ağrı keskin bir bıçak gibi girdi, akasyanın dalında sakın sakın duran bir sıgırcık, ağacı çevreleyen kaldırım taşlarına küt diye birden düşüverdi, yanımdan geçip gidiveren üç kişinin üçünün de sol ayağı kaldırım taşlarına takıldı ve üçü de aniden sendeleyiverdi. Yerden bir toz bulutu kalkıp helezonik hareketlerle döndü döndü de sonra bir cami bahçesine girerek ancak yatıştı. Sevgilisine hayran hayran bakan dalgalı saçlı o kız sevgilisini tam o an terk etti.

Durup dururken mi oldu bunlar, bilemiyorum. Bildiğim şey, o andan sonra birçok şeyin değiştiği idi.

O âna kadar hiçbir şeyi ve hiç kimseyi umursamayan ben, nasıl tarif edeceğimi bilemediğim yeni bir hâle girdim bir anda mesela. Sanki birden büyüdüm. Sanki her şey değişti hayatımda. Akıllanıp olan biteni idrak etmeye mi başladım yoksa her şeyi yeniden yorumlamaya başlayan bakışlarımı mı kirlendi, bilemedim. Yanımdan geçip gidenlerin farkına varmaya başladım, titrek ellerini insanlara uzatarak para isteyen ağlamaklı yüzlü dilencileri umursar oldum mesela. Yıllar boyunca evimden çıkıp işime giderken takip ettiğim güzergâhtaki evlerin bahçelerine sığmayıp dallarını yola sarkıtan ağaçların isimlerini merak ettim. İsteği yerine gelmediği için iç çekerek ağlayan yüzü kirli o masum çocuğun üzüntüsünün sahiciliğini de ona istediğini alamayan babanın yüzündeki o dünyaya karşı durmadan büyüyen hıncının da farkına vardım birden.

Ürktüm.

O güne kadar el bebek gül bebek büyüttüğüm neşem, “Hayat dediğin ölümün kardeşidir, boş ver, umursama.” diye hayatıma mihmandar yaptığı o şahane kayıtsızlığım beni terk etti.

Büyüdüm.

Önce ürktüm sonra büyüdüm.

Yazın insanı hayatından bezdiren sıcak günlerinde olmamıza rağmen tam o anda gökyüzünün delice kararmasının sebebinin de hep o bakışlar olduğunu bir ben bildim.

Kara gözlünün kara bakışlarıydı onlar. Bana kara kara bakmış, sadece benim mıh gibi yere çakılmama sebep olmamış, gökyüzünü de karartmıştı.

Kem gözlerin gökyüzünü kararttığını da büyük bir ciddiyetle kazıdım hafızama.

Kalakaldım.

yine tam o anda da senin ela gözlerine gelip sabitkadem oturmuş o ürkek masum bakışları ömrüm boyunca unutamayacağımı anladım. anlamak için kalmak gerekir, demişti biri.

Şimdi yalnızsın. Yürüdüğün yolu hafifçe ıslatan yağmuru umursamıyorsun ilk defa. Az ileride, sadece beş altı adım ötede, beş katlı bir binanın üçüncü katındaki kırık gider borusundan cılız kirli sular saçılıyor kaldırıma. Kaldırımın taşlarına düşen kirli su damlaları etrafa sıçırıyor, ulaşabildiği her yeri kirliliyor. Bir damla gidip hemen oradaki ahşap vitrinli pastanenin vitrin camının eteğine tutunuyor, sonra yavaş yavaş aşağıya kayıyor. Bir an gözün buna takılıyor. Kaldırım taşlarının arasında birikmiş ve taşın üzerine bastıkça aniden hücumla geçen o kirli su damlalarının gelen geçen insanları ıslattığını görüyorsun. Basit bir onarımla düzelebilecek bu işin neden düzeltilmediğini, her yağmurda kırık gider borusu yüzünden vitrini kirlenen o esnafın neden buna itiraz etmediğini, yoldan geçip gidenlerin neden buna şaşmadığını bir türlü anlamıyorsun. Bunu da şerre yoruyorsun. Kalbin her şeyi şerre yormaya müsait artık çünkü. İçinde itinayla büyüttüğün o yalnızlık, kötümser biri yapıp çıktı seni. Her aklına gelişinde seni rahatlatan o tasavvufi hikâyeler eski etkisini göstermez oldu artık. Zahirde halk ile olup bâtında Hak ile olanların da eli parayla uğraşırken kalbi Allah ile meşgul olanların da artık kalmadığını düşünüp hayıflanıyorsun.

Sevmek artık o kadar güzel gelmiyor sana.

Aşkın bir yalan olduğunu söyleyenleri dinlemek gerektiğini düşünüyorsun sık sık şimdi. Şah-ı Nakşibend'in "Bu yolu nefes üzerine inşa etmek gerekir" demesi geliyor aklına. Her nefesi son nefes bil ve hiçbir nefeste Allah'tan gafil olma. Allah'tan gafil olmamak nasıl bir şeydi sahi? Ondan gafil olmayan nasıl yaşardı sahi?

sahi?

Bu yalnızlık hep seninle. Gölgen bırakır seni, o bırakmaz. Yanında, önünde ve ardında. Her yerde. Sabahında ve akşamında.

Ancak bir ikindi vakti biraz uzaklaşıyor, -O zamandan beri mübarek vakitlerden olduğuna itikat ederim ikindilerin- bir nebze rahatlıyorsun o zaman ama sonra bir karabasan gibi çıkıp geliyor yine o duygu. İçinde büyüüp çoğalıyor, sonra seni boğacakmış gibi gırtlığına gırtlığına hücum ederek soluk almana engel oluyor ama sen yine de onu sînenden çıkarmıyor, bir evlat gibi besleyip büyötmeye devam ediyorsun. Onun kalmasının değil de çıkmasının seni öldüreceğini seziyorsun belki.

Ama ah ne çare ki senden başka bilen yok bunu!

koyununda besleyip büyöüttüğün berrak sevgiyi bir türlü açamıyorsun ona. kendi köşende kalıp sıradan hayatını yaşamak yetiyor sana.

Büyük şehirlerin yollarında başka insanların başka hikâyeleri anlatılıyor şimdi. Onlar bize, biz onlara uzak düştük. Bu hikâyeler, kasaba yollarının nasibine düştü ve iyi ki de düştü. Şu yenice gördüğümüz de hayra yorulan bir düştü.

şimdi gözlerinde yine bir delinin karşısındakinin bağırını delip geçen anlamsız bakışı var. her zamanki ürkek adımlarını fırlatıp atmışsın bir uçuşuma, saf saf cepheye giden savaşçılar gibi kararlı yürüyorsun. daha dün kendini çaresiz ve yenilmiş hissederken bugün adımların yerleri sarsıyor. gümbür gümbür yürüyorsun. öyle kararlısın ki hiç kimse duramaz şimdi bu yürüyüşünün önünde: bir menzil, iki menzil, üç menzil... hepsini aşacak ve hiçbirinde de hızını yitirmeyeceksin, durmadan kanat çırpın deli bir kuş gibi. geçmişte yoklukla ve acıyla ve eziyetle sınıydın sen, düştüğün yerden ayağa kalktın ama ayağa kalktığında görüp ansızın sahip olduklarına yenildin sanki. "sefer der-vatan" hayatını anlamlı kılan bir kalp sızısı değil, dudaklarının arasında eğreti duran bir kuru ve cılız bir gül gibi kalıverdi.

Ayaklarını sert vuruyorsun yere. Bir zamanlar herkesin kulak kabarttığı o iştisamlı gürültün kimsenin ilgisini çekmiyor ama.

Tamam, doğup büyüdüğü bu şehrin ıssız sahiline inip dolaşıyor, göklerin de uçuşan deniz kuşlarını görüp denizin seyrine dalıyor, gün batarken renkten

renge giren ufkunu seyre dalanları görüp onlara dair ilginç hayaller inşa ediyor, şehrin dar sokaklarında akşam üzeri keyifle geziniyor, evden kahvaltı yapmadan çıktığında o pastaneye uğrayıp sıcacık simidini alarak her zaman oturduğu tahta banka oturup yiyor, nihayetinde burada yaşamının hakkını kendince veriyorsun. Ama bir şeyler eksik sanki.

ömrün tükeniyor gün gün ama sen hâlâ hep aynı şeyleri söylüyor, üstelik söylediklerinin aynı şeyler olduğunu da fark etmiyorsun. tanıyıp bildiklerinle rahat rahat ve uzun uzun konuşuyorsun. ne kuracağın cümleye hangi sözcüğün uygun olacağı konusunda tereddüt yaşıyor ne de sık sık yaptığın gibi utanıp ayakkabının eskimeye başlamış sivri ucuna dikiyorsun gözlerini. sözlerin, rahatlıkla akıp gidiyor. uzun uzun konuşuyor, konuşurken daldan dala atlıyorsun. bütün konuşmalarının neden her zaman böyle rahat olmadığını düşünüyorsun bir an ve o rahatlık paramparça olup ufanıyor, ufanan o rahatlık cam kırıklarına dönüşüyor, o cam kırıklarından biri elini kesiyor.

**kanyor elin.
kanyor.**

Kara bulutların göğü kararttığı kasvetli bir ikinci üzeridir belki de şimdi.

Şehrin en uzun caddesinin kaldırımında aylak aylak dolaşırken görmüş-tüm seni ilk. Hafif hafif esen rüzgârın etkisiyle saçların havada dalgalanıyor, saçlarındaki bu dalgalanmanın sana ne kadar yakıştığını bilmeden kısa, kararsız, telaşlı adımlar atıyordun. Önlerinden

geçtiğin ahşap vitrinli dükkânların bazı-larının camlarında yer yer solmuş tanıtım yazıları vardı. Artık güncelliği kalmayan bu yazıları yadırgayan da yoktu. Vitrin camlarındaki bu solgun yazılar, kasabaya yüz yıllık bir eskilik katıyordu.

Bazısı eski bazısı da yenilenmiş bu dükkânlar, her yaştan insanda bir karşılık buluyor, farklı zamanlara götürüyordu görenleri. Zaman algısındaki bu farklılık, zihinlerde dalgalanmalara yol açıyor, hangi zamanı yaşadığı konusunda bir tereddüt yaşıyordu insanlara. Bu kesintili zaman akışında her şey parçalanıyor, her şey sanki bir yana savruluyor, bir sen tereddütsüz ve köpüklü bir su gibi akarcasına ilerliyordun. Cadde boyunca ne giden eksiliyordu ne de gelen. Büyük yerlerin telaşlı koşuşturmasına alışmış gözler için fazlasıyla sakin ve durgun sayılırdı burası.

Cadde boyunca ilerleyen bu insanların hepsinin hayatları, merak edilmeyecek kadar sıradandı birçoğuna göre. Sana bakıp seni gören gözler için sen de sıradandın. Yolda yürüyüp giden biri. Hepsi bu.

ürkek ve kırılğan bir serçeden başka nesin ki?

Bir ara önemsiz bir şey yaparmış gibi durup yerdeki ekmek parçasını alarak hemen az ilerdeki bir ağacın altına koydun, sonra yine yürüyüşüne devam ettin. Sonra önünde ağır aksak yürüyen insanları rahatça geçtin. Önünde, ellerinde poşetlerle ilerleyen bir kilolu kadın ve yanında da tombulca bir çocuk hırlaya hırlaya ilerli-yordu. Bir sağa bir sola yalpalıyor, senin geçişini engelliyorlardı. Sen de onlar gibi, bir sağa bir sola hamle yapıp onları geçmek

istiyordun ama sen hamle yaptıkça onlar da sağa sola yalpalayıp senin geçişini engelliyorlardı. Adımlarının huysuzluğundan, yürüyüş temponun bozulmasından ötürü öfkelenildiğini anlıyordum.

Öfken olmasa çok sıradan biri olacağımı fark ediyorum birden.

İşin aslı, ne zaman seni tarife yeltemsem bocalayıp durdum hep. Bir türlü yağamayan kara bulutlar gibi hissediyordum kendimi o zamanlarda. Seni düşündüğüm zamanlarda tasavvurum ve sözcük dağarcığım beni hep “Tuhaf” sözcüğüne götürüyordu.

Köhnemiş evler gibi yorgun bir şekilde yan yana dizilen bu beş harf, bir araya gelip anlamlı bir bütün oluşturuyor ve seni eksiksiz bir şekilde tarif ediyordu sanki.

Geçici görevle gelip bir sene kadar yaşadığım o küçük kasabanın küçük, sessiz ve yorgun bir kalbiydin. Cıvıl cıvıl, hayat dolu olman gerekirken böylesine yorgun olman şaşırtıcıydı. Dıştan bakıldığında sorun yoktu. Görünüşte, yaşının gereği nasıl olmalıysa tam da öyleydin. Kıpır kıpır, cıvıl cıvıldın, hayat doluydun. Ama ne zaman seninle oturulup konuşulsa görüldüğünden farklı biri olduğunu anlıyordum konuşan herkes.

Herkes gibi ilk anda ben de şaşırmıştım buna ama zaman geçip seni tanıdıkça bunun nedenini anladım.

Yorgunluğunun sebebi, çok şey yaşayıp çok şey yapman değil, tam aksine, istediği şeyleri bir türlü istediği kıvamda

yapamamandı. Bir yolculuğa niyetlenir, o yolculuğa zamanında çıkamazdın mesela. Bir şeye heves eder, akla hayale gelmedik engeller yüzünden onu eksik gedik yapardın.

hayatı kırık hikâyelerle dolu birisin.

ürkek ve kırık kanatlı kuşların seke seke kendilerine gizlenecekleri bir kaya ardı bulmaları gibi, sen de kendine gizlenecek bir kaya ardı buluyordun kanadın kırıldığında. muhtemeldir ki bu kırılmalı ömrünün her anında kırılmalı bir giysi gibi taşıyacaksın hep üzerinde. bu hâlin çekip giderse senden bir şeyler eksilecek, bir sarkaç gibi salınıp duracaksın bu duygular arasında ömrün boyunca.

hep bir düşman belledi seni kıyıp atamadıkların.

öyle ettin olmadı, böyle ettin hiç olmadı. sonra sustun ha sustun.

sustukça yüzün buruştu, alnın kırıştı, aklın karıştı. sen sustukça geceleri kurtlar dolunaya bakıp uludu isyan ile. kaç kez niyetlendin, kaç kez dilinin ucuna kadar geldi o iki kelime, kaç kez haykırmak istedin ama son anda hep bir şeyler engelledi seni, olmadı, bir türlü söyleyemedin. sonra bir şafak vakti çekip gittin kimseye bir şey demeden.

| GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT

Çember

Boş yere sürükledim adımlarımı. İlerleyişim bir çemberin çevresi istikametinde. Variş noktası da aynı başlangıç noktası da.

Nabız atışımda hissediyordum kalbimde büyüyen yangınımı. İçimi tekmeleyen öfkeyle fırlatıp attım dışarıya kendimi. Karanlığın köşe başlarında amaçsızca savrulma arzusu, hücrelerime çarpan kederin tastamam yansıması olmalıydı. Gayem, hatırlanmaz bir iyilik misali caddede sokak silinip kaybolmaktı.

Gibisi fazla. Tamı tamına nereye gittiğini bilmiyordu sahibi olduğum ayaklar. Sarhoş bir sarkaç misali ayarsızca sağa sola devinip duruyordu. Batık gemi kalıntısı, eski çağ harabesiydim. Yaşama tutunduğum çivi sabitlendiği yerden çıkmak üzereydi. Kısaça kısırılmış, toz bulanıktı yalpaladığım yollar.

Adımlarının önünde kilometrelerce uzamıştı patikalar. Yaslandığım duvarlarda beni yürümüşü kapandığım boşluklar. Adres tarifi yoktu, yol tarifi yoktu pusulamda. Dolaştığım hiçbir yerde ayak izim bulunmuyordu. Kapısına sığınabileceğim bir kale, bir şehir hatta bir istasyon bile mevcut değildi tırmandığım yokuşlarda.

Birden babam öldü. Gitti çalılıkların içine yerleşti hayat. Annemi bir iblisle evlenmeye zorlayan geçim kavgası, akarında yalınlar püskürten bir nehrin alazdan suları içine attı periyodumuzu. Zamansız solan kır çiçekleri gibi soldurdu yüzümüzü zalim Hannas'ın bize çerçevelettiği hayat.

Korkumun ortağı, ak saçlı annemdi. Her gün dayak, her gün kavgaya, hakaret. Çarmıklı bir azap, kazınmış künyemize. İnsan değil şeytanın önde gideniydi mübarek. İki kez ölmüşlüğü var benim felek. Biri babam diğeri babam yerine koyduğum adam. Birinin gidişi, diğerinin gelişi, can göçüğüme sebep.

Şişenin boğum boğum boğulan boğazı gibiydim. Boğuluyordum. Hadi ben neyse de, annemin kırık kalbi duracak diye korkuyordum bu üzüyle. İşte o vakit beyazlar incinir, maviler parçalanırdı gözümde. Bir an bile tereddüt etmeden kanlı bir katile dönüşürdü çocukluğum. Ufalanırdım.

Evdeki kâbustan koparak düştüm kaldırımların avucuna. Rayını arayan siyah renkli tramvaydım. Taşa takıldı; bileği burkuldu yürüyüşlerimin. Parklarda dolaştım. Sahilde soluklandım. Otobüs durağında konakladım. Mola verdim köşe başında. Babamı andırıyordu gözleri. Süt mısır satan amcayla sohbet koyuldum. Bana kızıyordu amca. On dört yaşındaki kız çocuğunun geç saatlerde ne işi olurmuş sokakta. Şarapnel parçalarından kaçtığımı bilmiyordu ki dayı.

Bakırdan bir ay, kırmızı damarlı bir şimşek vardı semada. Kaskatı esiyordu rüzgâr. İliklerime kadar işlemişti soğuk. Konup kalkan serçelerle doluydu çatılar. Belli belirsiz bir yeri anımsatıyordu bulvardaki ağaç. Suskun köpek yavruları dolaşıyordu etrafımda.

Kazan simidi, gevrek simit diye bağınyordu simitçi çocuk. Kalın perdelerle kapatılmıştı evlerin pencereleri sıkı sıkıya.

Bağırdım, çağırdım. Duyan olmadan seslendim kentimin kalbine. Yağmur yağıyordu. Yağma dedim kırık bir radyo melodisiyle. Alakadar olmadı terennümlerime. Kafası karışık olmalıydı bulutların. Yıldızlardan sızan göçler tasarladım belleğimde. Vuslat önüme duvarlar ördü. Anne izi her mevsimde...

Geçerken bir köprüden, bir adam astım hayalimde. Sonra kahkahalar attım oturup sallandığım direğin dibinde. Hayatın bütün gecikmiş vanalarını açıp boğuluşunu izledim aynı adamın. Sönmüş yangın ertesi, tepindim küllenmiş gövdesinin üzerinde. Habibe zevkten dört köşe. Düşlerim keşke gerçek olabilseydi anne.

Ne çok isterdim geri dönmemeyi. Nereye sığır, ne yer ne içerdim. Çaresizlik bir insanı bu kadar mı acizleştirirdi? Acımış bir ömür, köpürerek, çarpıp duruyordu bedenime. Annem. Bahtsız bedevi. Meraktan çıldırmış, kömüre dönüşmüştür taş bastırdığı ciğeri. Tutuşmuş bir sahra, buzlu bir kış bahçesidir şimdi içi.

Düşündüm. Sahile vuran dalgalar bile geldiği yere dönüyordu umarsızca. Galiba külfetsiz bir yolu yoktu kaktüse uzakta durmanın. Vazgeçip her şeyden, ıssız bir kuytuyu seçmekte gücü oldukça. Dönüşüm yine koşarak ayrıldığım cehennem istikametine doğruydı. Sırtımda hüznün yükselttiği kambur, kaderin beni koyduğu yere doğru hızlanmaya başladım.

Boş yere sürükledim adımlarımı. İlerleyişim bir çemberin çevresi istikametinde. Varış noktası da aynı başlangıç noktası da...

| SİNEM BOZHÖYÜK

Sol Solunumlar

Ortamına bayıldıkları evden ayrılmadan
Kurdukları hayalden sorumluydu konuklar
Tutunabilirliği olmayan bir köşeye
Var güçleriyle asılarak
Ve unutmadıklarını söyleyip konukluklarını
Unuttular.

Gözlerinden taşan mekânsal hazlarla
Hatırlarından hatıralar düştü gölgeliklere
Günün gözyaşlarından sakınırcasına
Yüksek ısılardan kaçınarak, işte
Yükledikleri eksik anlamlarla
Kimi toprakta, kimi suda
Veya külleriyle ateşte
Kimi sarı sargı bezleriyle
Havaya karıştılar.

| ALİ ULVİ TEMEL

Onaran Yazılar

Ekranda akşam haberlerine bakıyorum. Filistinlilerin, Gazzelilerin destansı direnişleri sürüyor. Yeryüzünün başka yerlerindeki vicdanlı insanlar, hem yürekleri yanarak hem de imrenerek bu kararlı inancın, onurlu dik duruşun diri tuttuğu ruhsal üstünlüğü umutla takip ediyorlar. Umutları diri tutan bu soylu, akıl almaz direnişin tarifi, tasviri çok zor. Ancak kaya gibi sert bir gerçek. İsrail topla, tüfekte, bombayla Filistinlilerin direnme iradelerini kıramıyor, yok edemiyor.

Biraz sonra “aptal kutusu”ndaki bir dizide bir oyuncunun şöyle dediği duyuluyor: “Senin için imkansız mümkün kıldım.” Birden dondum kaldım. “İmkansızı mümkün kılabilceğini” zanneden bir yaratık türü varmış meğerse. Filistinlileri yok edebileceğini zanneden “Siyonist” de böyle bir tür. Bunların arkasında duran hatırı sayılır bir güruh da olduğuna göre vicdan sahiplerinin seslerini biraz daha yükseltmeleri gerekiyor en azından.

İbrahim Demirci’nin Hece Yayınları’ndan çıkan, *Yaralı Yazılar*’ı ikinci baskısından okuyorum. Kitap, yazarın, zamanında *Yeni Şafak* gazetesinde yayımlanmış yazılarından oluşuyor. Yazılar, Türkçe’nin yanlış kullanımlarını eleştirip düzeltirken, doğru ve güzel Türkçe yazımının örneklerini de veriyor. Yazar aynı zamanda “deneme” türünün zarif örneklerini de göstermiş oluyor bu yazılarda.

Kitap, “Besmele” ile başlıyor. “Allah adıyla başlayan” Süleyman Çelebi’nin *Mevlid*’ini hatırlıyorum hemen. Başlangıçtan an-

laşılacağı üzere yazılar, inançlı insanın günlük hayattaki dikkatlerinin nasıl diri olabileceğini, kalabileceğini gösteriyor. Dil özeninin başka dikkatleri de canlı kılabilceğini anlıyoruz. Kendine saygısı olan insanın, çok bilinen ifade ile söyleyecek olursak eline, beline, diline nasıl sahip olması gerektiğini ve olabileceğini de gösteriyor bu yazılar.

Milletine, değerlerine, yerli kültürüne yabancılaşmış insanların nasıl iğreti bir dil, bir muhakeme ve hayat tarzına sahip olduklarını bu yazılarda anlatılanlardan bir kere daha ibretle görüyor ve hatırlıyoruz.

Kitaptaki yazıların gerçek hayata, gündelik hayata dokunan yanlarıyla hem sahici kaldıklarını hem de canlılıklarını koruduklarını söyleyebiliriz. Yazıların dikkatimizi uyardığını, her yaşta insana hitap ettiğini de eklemeliyim. Bu uyarıların, dikkat çekmelerin zarafetle yapıldığını da belirtmeliyim.

Elbette yazıların bazıları belli bir birikimi gerektiriyor. Özellikle bu tür yazıların meraklılarını, öğrenme konusunda kıskırttığını da belirtmek doğru olur. Kısa yoldan, kestirmeden elde etme, zahmet-siz, emeksiz bir yerlere ulaşma gibi çağdaş hurafelerin, bid'atlerin önünün kesilmesi için de birikimin gerektiği böylece bir kez daha anlaşılmış olur umarım. İbrahim Demirci'nin üslubunda; iğneler, ince yergiler ve dokundurmalar da var yer yer. *Cilveli Yazılar* kitabı bu tür yazıların derlenmesinden oluşuyor. Zaten bu yazıların *Genç Cağcağ*, *Cağcağ*, *CF* ve *Hacamat* dergilerinde müstear isimlerle yayınlandığını, kitabın ilk sayfalarındaki nottan öğreniyoruz.

Yine İbrahim Demirci'nin Türkçe'ye dair denemelerinin, değinmelerinin, dil yazılarının yer aldığı *Dillerin Dili* kitabının da Türk Dil Bayramı'nın 735. Yılı anısına Karaman Valiliği ve Karaman Belediye'since yayınlandığını görüyoruz.

İ. Demirci'nin ayrıca Ebabil Yayınları'ndan da *Hay Hay Hayat* adlı Türkçe üzerine yazılarından, dilin gündelik hayattaki kullanıma ilişkin denemelerinden oluşan bir deneme kitabının daha olduğunu biliyoruz.

Böylece bugüne kadar İ. Demirci'nin özellikle Türkçe üzerine, dilin kullanımı üzerine yazdığı yazılardan oluşan dört kitabının yayınlandığını, bu denemelerin zarif, hoş bir söyleşi tadında olduğunu söyleyebiliriz.

Bu kitaplardan özellikle *Yaralı Yazılar*'ın liselerde yardımcı kitap olarak okutulmasının gerekli ve yararlı olacağını söylemek isterim.

Eksikliğini her geçen gün daha çok hissettiğimiz sorumluluk duygusunun bu yazıların okunması ve okutulmasıyla biraz giderilebileceğine inanmak istiyorum.

İbrahim Demirci'nin kitaplara girmemiş yazılarının bir an önce kitaplaşp yayımlanmasını istiyorum.

Ayrıca, *Yaradan*'dan, İbrahim Demirci dostuma, daha böyle çok yazı yazacak güç ve zaman vermesini yürekten diliyorum.

KAYNAKÇA

İbrahim Demirci, *Yaralı Yazılar*, Hece Yayınları, İkinci Basım, Ankara Haziran 2015.

İbrahim Demirci, *Hay Hay Hayat*, Ebabil Yayınları, Ankara Mart 2007.

İbrahim Demirci, *Dillerin Dili*, Karaman Valiliği & Karaman Belediyesi, Karaman 2012.

İbrahim Demirci, *Cilveli Yazılar*, Loras Yayınları, İstanbul Şubat 2022.

| ABDULLAH HARMANCI

İbrahim Demirci Estetiği

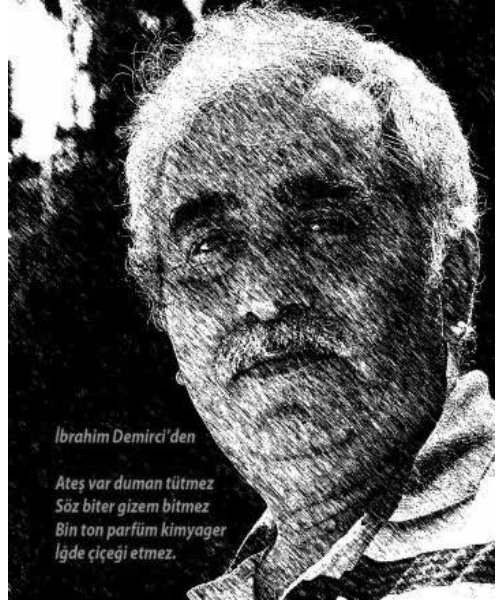
Birçok sanat adamı hakkında “estetik” başlıklı yazılar yazdım. Bu yazıların türü için başka bir şey diyemedim ve bu sebeple “estetik” dedim. “Hayat, şahsiyet, düşünce, edebî eserler, poetika...” Sanırım estetik başlığını koyarken bunların hepsiyile ilgili mülahazalarımı kast etmekteyim. Dolayısıyla yazdıklarım birçok edebî türü aynı anda akla getirebilir. Biyografiden monografiye, portreden anıya, eleştiriden denemeye... Şimdi bu yazı da hepsini birden deneyecek. Portre gibi başlayıp anıya dönüşecek. Şahsiyete, edebî şahsiyete, esere ve poetikaya değinecek. Otuz senelik tanışıklığım/tanıklığım ve İbrahim Demirci okuru olmamın doğal sonucu bu:

Sorgular

Sessiz biridir. Fakat bu hangi sessizlik? Nasıl sessizlik? Onaylayan veya anlamaya razı, huzurlu sessizlik değil. Sorgulayan, acaba öyle midir, diye düşünen, meselenin ince taraflarını düşünen, hiç beklemediğiniz, gayet emin olduğunuz bir noktadan itiraz geliştirmeye hazır bir sessizlik. İmlaya, noktalamaya, cümle yapısına, düşünce yapısına, kurguya, sahip olduğunuz bakış açısına, en sağlam argümanınıza, en güvenli saydığınız alana şüphe duyan bir bakış.

İncitmez

Belki de beni hayatımda -özellikle edebiyat alanında- en çok eleştiren kişidir. Çok tuhaf bu. Tuhaf çünkü kimsenin aklına (olumsuzlama anlamında) eleştirmek

denince Demirci gelmez. Oysa en çok eleştirenlerden biridir. Sorgulayan. Şüphe duyan. Eksiği veya yanlış gören. Ama incitmez. İncitmemek için bir çabası yoktur. Kendini frenlediği için incitmiyor değildir. Doğal olarak incitmez. Maksadı eksik veya hata bulmak da değildir. Aslında sorgulayıcı ve eleştirici özelliklerinin derininde durmadan işleyen bir mekanizma var.

Köklerde İşleyen Tefekkür

O da tefekkür mekanizmasıdır. Alttan alta işleyen, çalışan, öğüten, üreten, alttan alta faaliyetlerini ara vermeksizin sürdüren bir düşünme cehdi bütün bu yüzeyi belirler. Ne olmalıdır? Nasıl olmalıdır? Doğru mudur? İslami midir? Yapılmalı mıdır? Hak

mıdır? Düşünülmesi gerekmez mi? Bazen Türkçe, bazen ahlak, bazen din, bazen vicdan; ama illaki bu böyle mi olmalıdır, diye soran, sorgulayan bir ses. İşte o ses bütün Demirci şahsiyetini ve poetikasını belirler.

Selim Yavuz

Rahmetli Nuri Pakdil kendisine “Selim Yavuz” müstearını uygun görmüştür. O kadar ilginç bir isabet ki bu. “Selim”-dir ama “yavuz”dur. “Selim”i sessizlik, ağırbaşlılık, ciddiyet, kendisinden emin olma hâli olarak düşünelim. “Yavuz”u ise muhalefeti, eleştiriyi, sorguyu, eksik ve hataları görüp bunu dile getirmekten imtina etmemek olarak düşünelim. İkisinden birisi ön plana çıksaydı, eminim ki, ortada başka türlü bir estetik olurdu. Veya bu denli renkli bir estetik olmazdı.

1994

Otuz sene olmuş. Konya’da bir panel yapıldı. Edebiyat dergiciliği paneli. *Diriliş, Büyük Doğu, Maveria, Edebiyat* gibi dergiler konuşuldu. Üniversite ikinci sınıfta olmalıyım. Şimdi o bina yok. Kültür Park alanı içinde Fuar Teşhir Salonu vardı. Toplantı bu salonda idi. O zaman İbrahim Demirci de *Edebiyat* dergisini anlatmıştı. Sanırım Demirci adını ilk o zaman duydum. Paneldeki sunumu beni etkilemişti. Hatta arkadaşlar arasında bunu konuşmuştuk. Panelden sonra salonun dinleyici koltuklarına ilişip sohbet etmiştik. Ben yapıda birinin, Demirci ile daha ilk karşılaşmada gidip onunla sohbet etmesi mümkün değil. Sosyallik de bir yetenek ve Allah bana bundan hiç vermemiş. Ama sanırım ağabeyim Mehmet Harmanlı önceden tanıştıyordu kendisiyle. Biraz hızlı bir tanışma

oldu o gün. Pakdil üzerine bazı sorular sormuştum. O zamanlarda Pakdil susmaktaydı. Biz de bunu konuşmuştuk. Hatta Pakdil’in eserleri piyasada yoktu. Basılmıyordu. Edebiyat Dergisi Yayınları’nın eski baskılarını bulmuş ve fotokopi ile çoğaltmıştık. Elbette çok az sayıda. Asıl amacımız Pakdil okumak isteyen -bizcileyin- birkaç gencin onu tanımasını sağlamaktı. Konya’da Çizgi Kitabevi yeni kurulmuştu. Çizgi Kitabevi çevresinde bir kültürel habitat oluşmaya başlamıştı. Biz de bu habitatın gençleriydik. Demirci ile irtibatımız böyle başlamıştı. Bu panelle.

Çerağ’ın ışığında

Konya’da 1990’ların ortalarında üç önemli edebiyat dergisi çıktı. *Çerağ, Aşıyan ve Jurnal*. İbrahim Demirci, bunlardan *Çerağ’a* çok emek verdi. Ben bu dergilerin üçünde de yazmıştım. *Çerağ’a* öyküler ve eleştiri yazıları yazıyordum. Bu dergiye verdiğim yazıların Türkçeleriyle ilgili uyarılar yapıyordu Demirci. Hemen her yazımda bir şeyler öğreniyordum kendisinden. Bu uyarılar, sadece dil düzeyinde değildi. “Günahkâr bulutlar” demişim bir öykümde. Demirci buna itiraz etmişti. Buna çok şaşırdım o zaman. Etik ile estetik bir arada işliyordu Demirci’de. Bulutlara “günahkâr” denmemesi gerektiği, denemeyeceği meselesi, temele inerek fıkhi bir sorundu. Ama aynı zamanda inanan bir kalemin elinde bu edebî bir sorundu. Beni bir düşünce alıyordu böylesi durumlarda. Bir de şunu ekleyeyim. Demirci kesinlikle emin olduğu durumlarda bile “Acaba şöyle mi olsa?” gibi notlar düşüyordu derkenarlara. Ben de bunu hayatım boyunca çok taklit ettim. Ne kadar haklı da olsam, bunu bir isteğe veya öneriye dönüştürerek yazının sahibine veya öğrencime düşüncelerimi iletmek.

Enes Kitabevi'nde

Gene o senelerde bir gün, Demirci'yi Konya'nın en büyük kitapçılarından Enes'te görüyorum. Bir bilgisayarın başında. Her zamanki "spontan"lığı ile bir kitap üzerinde çalışıyor. Bunu neden anımsadım? Aslında onu tanımayanlar için, onu tanımayanlara onu anlatabilmek için, son derece elverişli bir sahne bu. Çalışmak için, okumak veya yazmak için özel bir zaman ve zemin aramayan, çalışmayı hayatının doğal akışının bir parçası hâline getirmiş bir yazar. İbrahim Hakkı Konyalı'nın tarihi idi o gün İbrahim abinin üzerinde çalıştığı kitap. Tefekkürün dipte, inceden inceye işlemesi gibi, çalışma cehdi de kendiliğinden işliyordu usul usul. Derinden ve telaşsız. Derin ama gösterişsiz.

Derin Ama Gösterişsiz

Ne yalan söyleyeyim, İbrahim Demirci ile mizaçlarımız taban tabana zıt. Demirci dervişane kişilikte. Nerede ne yazmış, geride neler bırakmış, pek umurunda değil. Hırs yok. Telaş arama. Sakin ve ihtirassız. Ağır akan bir ırmak gibi. Ben okur o da yazar olarak bunca yolu birlikte yürüdük, diyebiliriz. Onun bu -yayıncılık konusundaki- aldrışsız tavırlarına daima üzülmeye baktım. Birçok dergiye ve gazeteye dağılıp gitmiş sayısız yazı. Bir gün bu üzüntümü dostum Burhan Yemiş'e açtım. 2011 idi sanırım. Burhan Yemiş'in gayretleriyle *Dillerin Dili* başlığıyla bir yazılar toplamı, dil yazıları derlemesi yayımlanmıştı. Sözü getirmek istediğim yer, Demirci'nin kendi yazdıklarına ilişkin daha sahiplenici bir tavır sergilemesinin önemi ve gerekliliği. Elbette ben bunları süreç içerisinde düşünmüştüm. Bugün akademik çalışmalarının

yayınlanmış olması, söyleşilerinin kitaplaşması, gazete yazılarının belli bir bölümünün yayımlanması, toplu şiirlerinin basılması, İbrahim Demirci profilini daha bütünlüklü gösteriyor. Gene de yapılması gereken çok şey var. Gazete ve dergilerde kalmış çok sayıda yazı hâlâ derlenmiş değil. Eğer bir eleştiri yöneltseksem, o da bu gösterişsizliğe ilişkin olabilir kısacası.

Beyaz Kitabevi'nde

Yeni Şafak kuruldu. Hiç unutmuyorum. Murat Kapkınar ağabeyle Endülü Kitabevi'ndeyiz. Bir genç elinde *Yeni Şafak*'la geldi. Gazeteyi masanın üzerine yaydık. Hep beraber sayfa sayfa inceliyoruz. Kimler var, neler oluyor? Bugünden değil, o günden bakınca işler başka türlü görünür. "Bizim tarafın" gerçek anlamda bir gazetesi var. İşte bizi heyecanlandıran bu. Bir süre sonra ne oldu? Bu gazetede "İbrahim Kardeş" yazmaya başladı. Dil yazıları. Sonradan *Yaralı Yazılar* kitabında kısmen toplanacak. İbrahim Kardeş'in İbrahim Demirci olduğunu sonradan öğrendik. İnternet yaygın değil. Rahmetli Mahmut Enginar'ın kitabevi Beyaz'da İbrahim abiyi *Yeni Şafak*'taki köşesi için faks çekerken görüyorum. Yazmak ve yayımlamak heyecanı ile yaşayan gençleriz. Bu bizi çok heyecanlandırıyor. Demirci'nin tefekkürü ve çalışmayı dipten işleyen bir spontan eyleme dönüştürüşünün bir örneği olabilir bu sahne. Ayrıca bir hayli eleştirelilik içeren dil yazılarını "Kardeş" müstearıyla yazıyor olması, yukarıda bahsettiğim eleştiren ama incitmeyen tarafına denk düşüyor. Medyada kalem oynatan hemen bütün isimlerin Türkçe yanlışlarına ilişkin notlar kaleme alan Demirci, bu yazılarda, asla bir "dil hatası bulucu" basitliğine düşmüyor. Bu hataları

söz konusu ederek olayın arka planını derinleştiriyor. Yüzeyde kalmıyor. Oradan etimolojiye veya felsefi arka plana işaret ediyor. Hâlbuki o senelerde, gazetelerde dil yazıları yazan ve bunu bir musahhah mantığıyla bir hayli yüzeysel ve mekanik şekilde yapan kalemler de yok değildi.

Komşumuz İbrahim Demirci

Babamın Şeker Mahallesi'ndeki evi tek katlı ve bahçeli bir evdi. 1995 yılında babam bu mahalleye komşu ikinci bir eve taşındı. Şimdi ben, Şeker Mahallesi'ndeki eski evimizin üstüne yapılan 15 katlı apartmanda bu yazıyı yazıyorum. İbrahim Demirci de babamın ikinci evinin yer aldığı Akşemsettin Mahallesi'nde bir evde uzun seneler kaldı. Bundan önce de çalıştığı Meram Fen Lisesi'nin lojmanında kalmıştı. Kısacası Demirci ile biz uzun bir süre komşu idik. En azından evlerimiz arasında birkaç sokak vardı. Gerek bu lojmanda gerekse bize yakın olan evinde kendisini ziyaret etmiştim. Özellikle ikinci evine çokça gittim. Bu ortamlar oldukça ilginç veriler sundu bana. Belki bu satırları okuyan birçok kişi şaşırarak şimdi. Demirci biz "misafir" gençlerin yanında o gün elinde ne varsa, kitap, dergi ya da gazete, onu okumaya devam ediyordu. Ancak bu, biz "misafirleri" ihmal ettiği anlamına gelmiyordu. Birdenbire metinden koparak bize sohbetin gidişi doğrultusunda sorular sorar. Okuduklarına bizi ortak eder. Altlarda durmadan işleyen tefekkürün veya çalışmanın doğal sonucu olarak, bu işleyişin sonuçlarını bizimle paylaşırdı. Kendisine yöneltilen sorulara çok kısa cevaplar verir. Bir şeyi bilmediğini tereddütsüzce söyler. Bildiklerinin detayıyla ve derinliğiyle daima şaşırtır.

Dergi Arşivinde

Gene bu evdeyim. Bu kez İbrahim abi ve ben baş başayız. Üstelik çoğunlukla *Hürriyet Gösteri*'lerin bulunduğu bir dergi arşivinde. Yıl 2006 olmalı. Selim İleri üzerine bir çalışma yapıyorum. İleri'nin bir söyleşisinin peşine düştüm. İbrahim abide *Hürriyet Gösteri* arşivi belli oranda vardı. İşte bu sebeple aradığım nüshayı onun evinin bodrumundaki koleksiyonlar arasında taramaya başladım. Bir süre sonra çok yoruldum ve nüshayı aramaktan vazgeçtim. Anı dediğimiz şey hep öyle olay örgülü, omurgalı olmuyor. Gözümün önünde bir bodrum odası loşluğu var. İkinci vakti. Bahar ayları. Hep olduğu gibi, şu an, elimizden kayıp gidecek ve biz hiçbir şey yapamayacağız, duygusu. O ara İbrahim abi bana *Yeni Şafak*'taki yazılarıyla ilgili bir haber veriyor. Nedense bu haber hiç aklımdan çıkmıyor. O gün ve an donup kalıyor. Aslında anı dediğimiz şey, tam da böyle neden hatırladığımızı tam bilemediğimiz zihinsel fotoğraflardan ibaret. Neden o an? Sadece o an? Neden o söz? Neden o gülümseme? Bazen bu anımsamaların elbette kalıcı olması anlaşılabilir. Bazense bu ân'ı ölümsüz hâle getiren sebepler varsa bile bizim için anlamını yitirmiş olabilir veya anıyı kalıcı kılan sebebi tamamen unutmuş olabiliriz. Ama anı bir sonuç olarak içimizde yaşamaya devam eder.

Çevirmen

1990'ların ortalarında biz gençlerin gayet mütevazı şartlarda çıkardığımız edebiyat dergilerine -istenilmesi hâlinde- çeviriler veren İbrahim Demirci, o senelerde çok revaçta olan Oğlak Yayınları'yla da çalışıyordu aynı zamanda. Nasıl desem?

Biz genç yazarlar için inanılmaz havalı bir şeydi bu: Böylesi yayınevleriyle çalışmak... Ama sanki bu prestijli yayınevleriyle çalışan çevirmen o değildi. Arapça ve Fransızcadan çeviriler yapıyor olması, onun dılcılığına, yazarlığına, şairliğine, eleştirmenliğine çok şeyler kattı hiç kuşkusuz. Edebiyatçı imajına da öyle. Demirci için birçok niteleme kullanılabilir. Ama nedense çevirmenliği dil yazılarıyla birlikte daha ön planda oldu. Birçok yayınevi, başka çevirmenlere yaptırdıkları çevirileri yayın öncesinde kontrol etmesi için Demirci'ye gönderiyordu. Hatta bir keresinde, Demirci o kadar çok değişiklik yapmıştı ki, yayınevi kitabı çeviren ilk kişinin değil, Demirci'nin adını yazmıştı kitabın üzerine!

Polemik

Demirci'yi otuz senedir izleyen birisi olarak hem "Selim"liğinin hem de "Yavuz"luğunun aynı anda tezahür etmesine neden olan polemikleri daima ilgimi çekti. Romancı İbrahim Yıldırım sanırım 2000'lerin başında, bir kitap dergisinde, "Edebiyat Komseri" başlıklı bir köşede yazıyordu. Polemik nasıl başladı, anımsamıyorum. Ama Yıldırım'la Demirci arasında uzun süreli bir polemik yaşandı. Acaba bu tartışmayı hangisi başlattı? Konu neydi? Bunların önemi yok. Tartışma sürüp giderken Demirci "Komserime Üç Çiçek" başlıklı bir yazı yazarak sanırım onu tanımayan Yıldırım'ın da takdirini kazanmıştı. Zira Yıldırım, Demirci hakkında gayet olumlu değerlendirmeler yapmıştı. İnsanların eleştirilmekten değil, rencide edilmekten rahatsız olduklarını düşünüyorum. Asıl sorun içerik değil üslup. Bizim memlekette hemen hiçbir zaman "aynı göz hizasından" bakan bir üslup bulunmaz.

Ya çok aşağıdan yukarıya bir hürmetkâr üslup ya da çok tepeden bakan, rencide edici küstah bir üslup söz konusudur. Aynı göz hizasından konuşabilmek ise sanıldığı kadar kolay değildir.

Türler

İbrahim Demirci'yi ürettiği edebî türler skalasında nereye oturtacağız? Eserlerinin orijininde yaşayan ruh bakımından şair. Ardından Fransızca ve Arapça mütercimi. Ürettiklerinin niceliksel yoğunluğu bakımından denemeci. Akademik çalışmalarını yayımladığına göre, onları da söz konusu edelim. İncelemeleriyle ve Artvin Çoruh Üniversitesi'ndeki mesaisiyle akademisyen. Ama sadece bununla değil. Detaycı bakışı, kılı kırk yarışı, mikroda makroyu görmek isteğiyle de akademisyen. Piyas yazarı. Sadece "Bu Camı Kim Kırdı?" oyunuyla değil, kaybolmuş Yunus Emre piyesini de unutmayalım. Mizah yazarı. *Cafcaf ve Hacamat* dergilerinin mizah sütunlarında yazdı. Bu yazıları büyük oranda *Cilveli Yazılar*'da topladı.

Son Söz

Asalet acaba bayağılaşmamış nezaket midir?

Asalet acaba her durumda ve şartta kişinin o kişi olarak kalabilmesi midir?

Asalet acaba dünyaya gerçek değerini vermekten mi ibarettir?

Asalet acaba doğuştan getirdiğimiz ve kaynağına eremediğimiz yaratılış hediyesi midir?

Hangisini tercih ederseniz edin, İbrahim Demirci için belirlediğiniz seçenek geçerli olacaktır.

| DURAN BOZ

İbrahim Demirci’de Dil ve Düşünce Dikkati

“Yaşanan gerçeğin her zaman dilsel gerçeklikten önemli ve üstün olduğunu düşünüyorum. Dilsel gerçeklik, örneğin bir edebiyat ürünü, bizi hayatın gerçekliğine götürdüğü, o gerçekliği daha iyi, daha çok boyutlu, daha sağlıklı kavramamıza yardımcı olduğu ölçüde anlamlı ve değerlidir.”

(Demirci, 2015: 20)

Yazar, yazdıklarıyla yeni bir dünya kurar. Yazarın yazılarıyla sil baştan kurduğu bu dünya, kurmaca bir dünyadır sonuçta. Gerçeklikle temas ediyor gibi olsa da gerçekliği tamamen ihata edemez. Ama gerçeklikten esintiler taşımak suretiyle gerçeğin nirengi noktasını hissettirebilir.

Yazar, ilk cümlesinden itibaren yazdıklarının gerçeklikle yüzleşme noktasında olmasını hedefler. Asal istikametini yitirmemeye özen gösterir. Aynı yönde yürüyüşün hasılasından yararlanmaya çalışır. Ülküsel olanla geçici olanı birbirinden ayırmaz. Yazdıklarını, inandığı ilkelerin terazisinde tartar. Kabuller dünyasını bayındır kılan buyrukların kıyasından duyular sağlar. Hayatı, anlam yumağına döndürecek bilinç atılımlarının izini sürer. Yaşamak yükünü kıvama erdirmesi düşünülen tutum alışların ardı sıra yürür. Hazır kalıplarla hayatı sıkboğaz etmeye razı olmaz.

Gerçeğin izini süren bir yazar olarak İbrahim Demirci, yazılarının yaşanan hayatla harmanlanmasına özen gösterir. Yazdıklarıyla yaşadıklarını dengede tutmaya uğraşır. Hayatla kurmaca arasındaki çizginin kaybolmaması için gayret eder. Hayatın katılığını yumuşatacak yöntemlerin keşfine çalışır. Yitire yitire bulmasını öğrenen kimselerin izinden gider.

Demirci’nin yazılarındaki lügat atıfları, onun dille ürettiği düşünceye verdiği önemi ifade eder. Günümüzde hayatiyetini devam ettiren kelimelerin uğradıkları anlam suikastının soruşturulmasına odaklar dikkatini. Âdeta dünle bugünü aynı terazide tartmak suretiyle zamanın iç anlamını idrak etmeye çabalar. Düşünce ve eylemlerinde uygarlık değerlerini mihenk alır. Uygarlık değerlerine yabancılaşmış yazarın tavrını yargılar. Batılılaştırma girişimleri sonrası anlam aşınmaları-

na maruz kalan kelimelerin kökenini irdeleme çabasına girer. Bu tutumuyla öz uygarlığımızla günümüz arasındaki başkalaşimleri dikkatlere sunar.

Demirci, bir oyun ve eğlenceden ibaret olan yeni dünyada insana güzel oyunlar çıkarmasını teklif eder. Yazılarında, salt güldüren ve eğlendiren taraflıyla hokkabazlıklara girilmemesini konu edinir. Onun bakışıyla yazar, hayatın iç ısını duyarak cümleler kurmalıdır. Kurduğu cümlelerin, Müslüman bir zihin tarafından kurulabileceğini düşündürmek ister. Sanat adına ortaya konulan sapmaların yapaylığına itiraz eder. Yazdıklarında dilsel gerçekliğin fizik ve metafizik gerçeklikle kaynaşmasını önerir. Dikkatini bu noktaya perçinleyen İbrahim Demirci;

“Dili kullanarak kurmaca dünyalar oluşturan yazarın, yaptığı işi eğlendiren yahut acı veren bir çeşit **‘oyun’**a dönüştürmesini, gerçekliği görmeye ve göstermeye çalışmak yerine sanat adına ‘yapay’ bir alan oluşturmamasını tehlikeli bir sapma olarak değerlendiriyorum. Dilsel gerçekliği, fizik olsun metafizik olsun, ‘gösterilen’ konumundaki asıl gerçeklik(ler)den koparmaya çalışan tüm yazarlık girişimlerini, insana bağışlanan en üstün nitelik olan ‘düşünme/dil’ yetisinin kötüye kullanılması sayıyorum. Kimilerinin, insanın ‘özgürlük’ü ve ‘yaratıcılık’ı bağlamında değerlendirip savunmak isteyebilecekleri bu tutumun oluşmasında insanın ‘zalim’ ve ‘cahil’ yanlarının etkili olduğunu; bu etkinin gerek yazar, gerek okuyucu için bir dizi ‘aldanış/aldatış doğurduğunu düşünüyorum.” (Demirci, 2015: 20-21) der.

Yazarla yaratıcı arasındaki bağı kulluk odaklı yürümesi gerektiğini ifade eder. Mutlak yaratıcının yarattıkları üzerindeki tasarrufunu kabullenerek hayatın devam etmesi gerektiğini anlatır. İnsanın kendinde gördüğü cüretle cehalet ve haddini bilmezliğin dalga boylarına savrulmamasını duyurur. Tanrı’yı nesneleştirircesine bir inanca sahip olmanın sapkınlıkları beraberinde getireceğine vurguda bulunur. Bireyin yaratıcıyla yarışarcasına boy ölçüşmesinin bir çeşit Tanrı’yı nesneleştirme girişimi olduğuna dikkatleri çeviren yazar;

“Bir yazar, yeryüzünün, beyni en gelişmiş varlığı da olsa; ‘Yaratıcı’ya ve kendisinin ‘yaratık’ olduğuna inanmasa da *“Tanrı! Büyülü sözcük. Bu varolup da var olamayanın tadını çıkarmalı.”* gibi cümleleri yazmanın bir ‘cesaret’ değil, bir ‘cür’et’, bir ‘haddini bilmezlik’ olduğunu düşünemiyor. **Mutlak Özne** olan Tanrı’yı nesneleştirmeyi bir yazarlık marifeti sayabiliyor.” (Demirci, 2015: 21) derken insanı haddini bilmezlik karşısında uyarıyor.

İbrahim Demirci’deki dil ve düşünce dikkati, okuyucunun ideolojik tercihinin netleşmesine katkı sağlar. Çünkü insanın ideal olanla münasebeti kişiliğinin oluşmasına destek olur. Bundan dolayı yazma iddiasıyla yola çıkan bir kimsenin seçimini baştan yapması gerekir. Sözü eğip bükmeden meselesini izah etme çabasında olmalıdır. Dikkat duygusunu körelten tuzaklara yönelmeden istikamet üzere hareket etmelidir. Demirci;

“Sözcüklerin, anlamları ve kavramları, ortak kabuller çerçevesinde taşıyan ve aktaran araçlar olduğunu, bir çeşit **‘gösteren’** olarak, dinleyeni yahut okuyanı **‘gösterilen’**e ulaştırmaya yaradığını biliyoruz.” (Demirci, 2015: 20) diyerek düşünme göstergeleri olan sözcükler ile kavramların taşıdıkları yükün önemine işaret eder. Yaralı Yazılar’da kelamın gelişigüzel sarf edilmesinin anlam kaymalarını beraberinde getirdiğinden bahisle dil konusunda titizlenmeye davet eder konuşup yazan kimseyi.

Eylem yapabilen bir varlık olarak insan, hakikatle temasını kesemez. Kimileyin çeşitli mânialarla nisyana belense de seslere ses katabilecek yüreklilikle şarkısına döner. Unutulanı yeniden hatırlayarak düşten düşünceye dalışlar yapar. Demirci’nin bakışıyla; “Hakikat, bulanık sulardan hoşlanan avcılara, dumanlı havayı seven kurtlara rağmen, pırlıl pırlıl, saydam ve güçlüdür; onu arayanın, ona sarılanın önü ebediyen açıktır.” (Demirci, 2012: 169). Çünkü arayan arayışına devam ettikçe aradığının membaı olur. İnsanın kendisiyle kavgasının ardından ışık sökün eder de aranan bulunmuş olur.

Demirci’nin anlatımıyla insan dilerse, *Hay Hay Hayat*’ın çağrısına katılmak suretiyle esenlik ülkesine varır. Hakkın, hakikatin çarpılmışları gösteren aynasından ruhuna bakar. Tanrı’nın insan için var ettiği sonsuz sofrada; “Varlığımızı ve tüm varlıkları anlamlı kılan hakikatin toprağına karışmak, onunla karılmak, onda kök salıp

boy atmak; suyuna kapılmak ve katılmak, o suyla katılıklarımızı eritmek, doymak ve arınmak; havasında soluk alıp vermeyi bayram bilmek, kanatlanmak; ateşinde aydınlanmak, pişmek ve pişirmek varken,” yaptıklarıyla kişinin “o toprağı benlik kafesinde kurutmak, o suyu nefsanîyet çukurunda çürütmek, o havayı kibir balonunda kokutmak, o ateşi öfke ocağında küle çevirmek ne felâket!” (Demirci, 2007: 13)

Tabiat dil, tarih ve hayat okumalarını bütünlük içerisinde sürdürme çabasında olan Demirci’nin deneye yanıla bilinçle kurmaya çalıştığı yazı dünyası, insanın evrensel konumunu kalplere taşıma seferberliği içerisinde giderek zenginleşiyor.

İbrahim Demirci; yazdıklarıyla kimileyin bilgi vererek, kimileyin bilinç ekerek, kimileyin de mizah tonunda okuyucuyu iğneleyerek Türkçenin anlatım gücünü edebiyat okurunun önüne seriyor. Ondaki düşünme, yaşama ve yazma titizliğinin hepimiz için bir örneklik teşkil edeceğini düşünüyorum.

KAYNAKÇA

- Demirci, İ. (2007). *Hay Hay Hayat*. Ankara: Ebabil Yayınları.
Demirci, İ. (2015). *Yaralı Yazılar*. Ankara: Hece Yayınları.
Demirci, İ. (2012). *Yaralı Yazılar*. Karaman: Karaman Valiliği-Karaman Belediyesi.

| BİLAL CAN

Bir EDEBİYAT Adamı: İbrahim Demirci

İbrahim Demirci, yazdığı gibi yaşayan ve yaşadığı gibi yazan bir yazar olarak üretkenliğini hiçbir zaman kaybetmeden, daima heybesinde yeni bir çalışma bulunduran bir kalem erbabıdır. Onu anlatacak en iyi ifade, “gözyaşıyla sulanmış bir hançer gibiyim” (Demirci, 1998, s.71) ifadesidir. İnsanlığın onuru için mücadele ederken, insana ve insanî olana değgin biriktirdikleri, bir tür savununu tarzında kendini gösterir: tıpkı Pakdil’in “insan seni savunuyorum sana karşı” ifadesinde olduğu gibi. Fakat bu savununu, bu kez bir “hançer” gibi kendini belli eder. Demire su verilerek daha sağlam bir hâle getirilmesi gibi, insanın gözyaşıyla kendisini yoğurması da insanlığının daha sağlam bir hâle bürünmesine neden olur. Demirci de bir yandan gözyaşlarını akıtırken bir yandan da hançer olma durumunu bu şekilde ifade etmektedir.

İbrahim Demirci, çağ karşısında meselelerini güncel tutmak için okuyan, okudukları üzerine titizlikle eğilen, bir dil savunucusudur. Osman Özbahçe’nin “İbrahim Demirci, yanından kitabını ayırmayan adamdır. Bulunduğu her ortamda kitap okuyabilir. Yazı yazabilir. Yanında her zaman okumak için hazırda tuttuğu bir kitap vardır. Yürürken bile kitap okur cümlesi kuru övgü değildir. Birçok insanın somut şahitliğidir” (Özbahçe, 2022) cümleleri Demirci’nin okurluk ciddiyeti ve okuma titizliğine dikkatleri çeker. Demirci’nin, okuma sevdasıyla yazarlığı birbirine paralel bir seyir izlemektedir. Ortaya koyduğu eserler bunun apaçık göstergesidir. İbrahim Demirci ile ta-

nışıklığımız öncelikle yazılarıyla daha sonra ise bir program vesilesiyle kısa bir görüşme sonunda gerçekleşti. Benim için Demirci, ismini yıllardır çeşitli yayınlarda gördüğüm ve hâlen yoğun bir şekilde üreten ve şiir üzerine uzun uzun düşünen bir *edebiyat* adamı. Bunu söylerken onun *Edebiyat* dergisiyle yazın dünyasına girişine de bir biçimde vurgu yapmak istiyorum. İlk yazıları **Nuri Pakdil** yönetimindeki *Edebiyat* dergisinde yayınlanan Demirci’nin çeviri, oyun, şiir, eleştiri, deneme türünde eserleri vardır. Özellikle çeviri üzerine yoğunlaşmak suretiyle yaptığı çalışmalarda dil bilinci, dikkatlice üzerinde durulması gerekli bir konudur. Aynı hassasiyeti şiirlerinde de görmek mümkündür.

Hece dergisinin yayın kurulunda yer alan İbrahim Demirci, sanat ve hatta zanaatlar için yetenek+emek=eser formülü doğrultusunda hareket ederek (Erdoğan, 2022) şiire olan yaklaşım biçimini sanat anlayışıyla birlikte ortaya koymak suretiyle şiir yazma şeklini açıklarken bunu yetenekle birlikte ilham, sünuh, ansızın kalbe doğan nasiple aktardığını açıklamakla birlikte şair bakışı, şiir hâlinin de şiir yazmak için önemli olduğunu vurgular (Erdoğan, 2022). Şiire yaklaşım biçimini düşünüşten çok duyuş/düşleyiş üzerine yoğunlaştıran Demirci, şiirin bireysel düşünüşün yanı sıra toplumsala nüfuz eden meseleleri barındırdığını ifade eder. Dil, Demirci için tanrısallığı içerisinde barındıran bir olgu olduğu gibi tanrısal bir bağıştır da. Bunu çeviri alanında çok sayıda eser vermiş bir ismin söylemiş olması, dil üzerinde durmanın gerekliliğini bizlere hatırlatmaktadır.

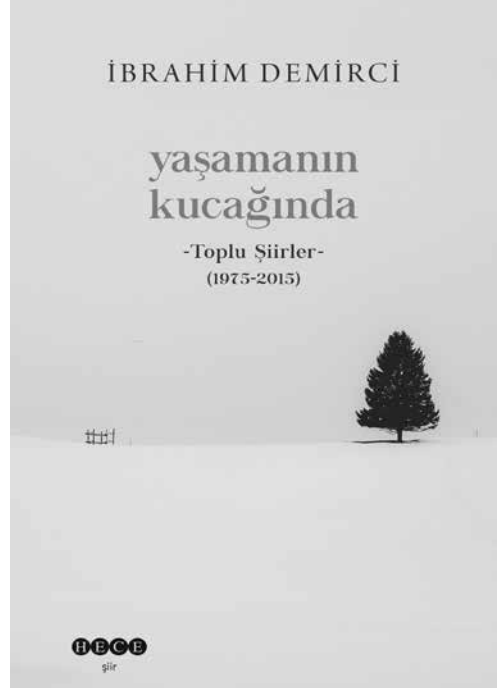
Yaşam(ın)anın Kucağından Seslenir

Yaşamının Kucağında isimli eser, Demirci'nin toplu şiirleri olarak 1975-2015 yılları arasında yazdığı şiirlerini topladığı eseri. Toplu şiirler ifadesi bende her ne kadar şairlerin artık şiirleri adına bir tür “elegi asma” duygusu uyandırır da şairlerin şiir seyrini izleme noktasında birincil kaynak hükmündedir. Şiirlerin yayın sırasına göre sıralanışı göz önüne alındığında, şairdeki duygu ve düşünce değişimleriyle birlikte şairin olay ve olgulara bakış açısını da görmek mümkün. Ayrıca eserde şiirlerin nerede ne zaman yayınlandığının gösterilmesi, şairin dergi serüveni hakkında da ayrıntılı malumat vermektedir.

İbrahim Demirci gibi uzun süre *Edebiyat* dergisinde yazılar ve şiirler yayımlayarak ona yol arkadaşlığı yapmış olan Arif Ay, Demirci'nin *Yaşamının Kucağında* (1975-2015) adlı eseri üzerine yazdığı yazıda şunlar aktarır:

“Yaşamının kucacı pek de öyle tekin bir yer değil, ana kucğından farklıdır elbette. Biri tüm olumsuzluklara, tehlikelere açık, öteki ise tüm olumsuzluklardan, tehlikelerden korur insanı. Yaşamın ya da yaşamının kucğında olmak şair için elzem bir konumdur. O, kendi yaşamından, kendi ülkesinden tüm insanlığa, tüm dünyaya, tüm yaşamlara uzanır. Algı yetimiz, gözlem yeteneğimiz ancak yaşamının kucğında güçlenir. Bu da duyarlık ve anlam olarak şiirde karşılık bulur. İbrahim Demirci de bir şair olarak yaşamının kucğından seslenir bize.” (Ay, 2024)

Yaşamının Kucağında, Demirci şiirinin rengini, onun şiire bakışını, şiire dair düşüncelerini de ayrıntılı bir biçimde açığa çıkarmaktadır. Demirci'nin şiirleri, onun hayatının pek çok damarı bulunduğunu ve bu damarlara ilişkin bakış açılarının izleklerini ortaya

koyar. Bu damarlara bakışın da yalın ve sade bir biçimde nasıl ifade edilebildiğinin göstergesi olarak okunabilmektedir. Eser okuyucuyu ilk olarak “**Tanık**” şiiriyle karşılar. “Bacalardan yükselen/Emeğin buğusuydu”. Demirci'nin beyit şeklinde yazılan bu kısa şiiri, *Edebiyat* dergisinin 1975 yılında yayınlanan 5. Dönem 2. Sayısında yer alan şiiridir. Şairin *Edebiyat* dergisindeki son şiiri ise 1984 tarihinde “Aşk” başlığıyla yayınlanmıştır (Bedir, 2022). Kitapta bu şiirden sonra şairin farklı dergilerde yayınlanan şiirleri yayın tarihlerine göre sırayla verilmiştir.

İbrahim Demirci, kimi şiirlerinde dolaylı göndermelerle kimi şiirlerinde ise doğrudan insanlığın serüvenine dair düşüncelerini paylaşır. Gündelik olay ve olgulara bakışını da yeri geldiğinde şiir biçiminde aktarır. Yaşanan olay ve olguların bir şekilde şiire girişi, şairin toplumsal meselelere tuttuğu projeksiyon ile olay ve olguların şiir olarak karşımıza çıkması,

onun şiire yaklaşım biçimiyle ilgilidir. Bu durum sosyal bir olgu olan edebiyat kanalında da yoğun biçimde konuşulan ve üzerinde durulan bir meseledir. Toplumsal ağırlara dair yansımalar şiirin alanını genişleten çabalar olarak okunmaktadır. **Duran Boz**'un ifadesiyle İbrahim Demirci'nin "hayatla barışıklığı yazılarında ve şiirlerinde bütün renkliliğiyle açığa çıkar. Şiir ve yazılarında, hayatla doğa arasındaki kopukluğun izi sürülmez. Tarih, insan ve doğa Tanrı'nın ayetleri olarak konum alır" (Boz, 2013). Demirci'nin şiiri bundan dolayı hayatla sıkı bir bağ içerisindedir. Yaşadığı, gördüğü, yaşayıp da tanıklık ettiği olaylar esnasında hissettikleri, Demirci'nin şiirinde bir bütünlük içerisinde yer alır. Şairin tüm bunlara bakışında ise söz konusu olan Müslüman dikkatidir. Boz, Demirci'nin hayatı ve yazı süreci üzerine yazdığı oylumlu yazıda bu dikkati şu şekilde aktarır:

"Okuduğu, yazdığı her şeyde Müslüman dikkatinin gözetilmesini ister. Onun içindir ki yazdıklarına titizlenmeyenleri kalemle yargılar. Nuri Pakdil'in "*Gökyüzü, dörtbaşı bayındır bir ülkedir*" cümlesi ondaki hayret duygusunu artırır. Bundan dolayı şiirlerine gökyüzündekileri ve yeryüzündekileri konuk eder. Varlıkların her birinin Tanrı'nın ayetlerinden olduğu hakikatini yürütür göğsünde" (Boz, 2013)

Altuntaş'ın Demirci şiiri üzerine çıkarımı ise şöyledir: "Demirci için şiir mahrem bir alanı işaret eder, gündelik hayatta pek konuşmayan şair, yazdığı şiirler yoluyla kapalı dünyasının perdelerini aralar. Sadece ipuçlarını görebildiğiniz bu şiirler Demirci'nin hayatından izlerle doludur" (Altuntaş, 2022). Bu ifade ile Demirci'nin şiirle bütünlük bir hayat yaşadığını, şiirinde anlattıklarının kendi hayatının izleriyle dolu olsa da toplumsal olanın kendindeki yansımalarını çoğunlukla içerdği görülecektir.

Uzun bir edebiyat geçmişine sahip olan Demirci'nin bir tür edebiyat hafızası olduğunun da altını çizmemiz lazım. Yazarın Türk Edebiyatı'nın geçmişten bugüne geçirmiş olduğu süreçlere dair izlenimlerini, incelemelerini, edebiyata dair görüşlerini, dil hassasiyetini birçok dergide yazdığı yazılarda izlemek mümkün. Yazım serüveninde çok önemli bir yere sahip olan Edebiyat Dergisi ile çeviri, hikâye, deneme ve şiir ağırlıklı eserleri yayınlanır (Küpçük, 2013). Şiirine dair genel bir değerlendirme yapan **Osman Özbahçe**, Demirci'nin şiiri için "varoluş problemlerini aşmış/çözmüş bir insanın şiiridir" (Özbahçe, 2013) ifadesini kullanır. Sesleri söz yapmaya, söze anlam katmaya çalışan Demirci, toplu şiirleri vesilesiyle zihnindeki, yüreğindeki ve ruhundaki meseleleri geniş bir coğrafyaya yayarak okurlara sunmuştur. Şiirindeki sadelik ve dil hassasiyeti ile birlikte meselelere yaklaşımı orijinal bir bakışla kendini gösterir. Demirci, dert sahibi olduğunu, meselesinin sadece şiir kurmak olmadığını fakat şiir dolayısıyla meseleleri şiir ile sunma gayreti içerisinde edebiyata yaslamaya çalıştığını ifade eder.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, Y. E. (2022). İbrahim Demirci'nin Ay Burcu Şiirleri. *Hece Dergisi*, 90-100.
- Ay, A. (2024, 04 15). *Yaşamın bugusu şiirler*. 05 16, 2024 tarihinde yenisafak.com.tr: <https://www.yenisafak.com/hayat/yasamin-bugusu-siirler-4614852> adresinden alındı
- Bedir, Â. (2022). İbrahim Demirci'nin Edebiyat Dergisi Yılları. *Hece Dergisi*, 101-103.
- Boz, D. (2013). Dil Burcu'nun Kardeşi İbrahim Demirci. *Mahalle Mektebi*(14), 79-89.
- Demirci, İ. (1998). *Ay Burcu*. Ankara: Hece Yayınları.
- Demirci, İ. (2024). *Yaşamın Kucağında*. Ankara: Hece Yayınları.
- Erdoğan, E. (2022, 08 01). *Şairler Geçidi: İbrahim Demirci ile Konuştuk*. 05 16, 2024 tarihinde kitaphaber.com.tr: <https://www.kitaphaber.com.tr/sairler-gecidi-ibrahim-demirci-ile-konustuk-k4847.html> adresinden alındı
- Küpçük, S. (2013). Edebiyat Dergisi'nde İbrahim Demirci'yi Takip Etmek. *Mahalle Mektebi*, 90-94.
- Özbahçe, O. (2013). İbrahim Demirci'nin Şiiri. *Mahalle Mektebi*, 90-97.
- Özbahçe, O. (2022). İbrahim Demirci Dosyası Sunuş Yazısı. *Hece Dergisi*, 72.

| KONUSAN: ÜMİT SAVAŞ TAŞKESEN

İbrahim Demirci ile Hayata ve Yazıya Dair

-Sevgili hocam, söyleşilerden oluşan yeni bir kitabınız “Kırk Yılda Kıvılcımlar” adıyla Ebabil Yayınları etiketiyle okurun dikkatine sunuldu. Hayırlı olsun. Okuru bol olsun. Bu kitap sizinle 1983-2023 arasında yapılmış bütün söyleşileri içeriyor mu? Toplam kaç söyleşi yapıldı? Şiir, deneme, inceleme, eleştiri, çeviri, çevrim yazı gibi birçok alanda eser verdiniz; söyleşilerde daha çok ne üzerine sorular soruldu?

-Önce ilginize teşekkür edeyim; “Hayırlı olsun. Okuru bol olsun.” temenninizi dua sayıp âmin diyeyim. Andığınız kitap, Sevgili Osman Özbahçe’nin girişimiyle, Alişan Demirci’nin desteğiyle ortaya çıkmış oldu. Bütün söyleşileri içerdiğini sanıyorum; hattâ yayımlanmamış bir söyleşi bile yer aldı kitapta! Buna rağmen yahut bununla birlikte gözden kaçmış söyleşiler çıkarsa şaşmam. Çünkü düzenli, disiplinli çalışmayı, hele kendi yaptıklarımı listelemeyi beceremedim pek. O kitaptaki söyleşiler, yapıldığı tarihin gündemi ve söyleşiyi yapan kişinin meraklarıyla bağlantılı elbette.

-Biraz kolay kaçan bir soru olacak, şu âna kadar size sorulmayan ama sorulsaydı diye düşündüğünüz/beklediğiniz sorunun cevabını merak ediyorum? Nedir bu soru?

-Anladığım kadarıyla “tek soru”dan söz ediyorsunuz ama ben pek çok soru ortaya koyabilirim ve böylece sizin öteki sorularınızı cevaplamaya ne yer kalır ne zaman! Yine de şu soruyu öne alabilirim: “Yaşadığınız, ta-

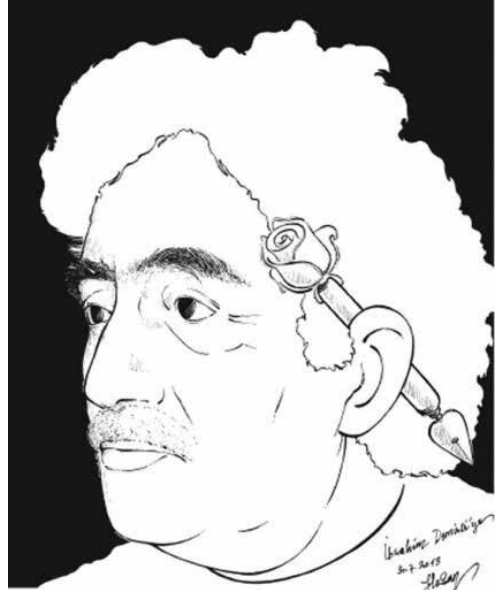

nık olduğunuz veya düşündüğünüz her şeyi yazabiliyor musunuz? İçinizden veya dışınızdan özgürlüğünüzü sınırlandıran veya kısıtlayan etkenler hakkında neler söyleyebilirsiniz?”

-Bu zor ve zorlu soruya çeşitli yönlerden yaklaşılabilir. Hattâ kültürü, edebiyatı, sanatı ile bütün insanlık tarihi bu soru ışığında yeniden yazılabilir. Varlığı ve kişiliği kendine özgü ve biricik olmakla birlikte her insan, belli bir ailenin, toplumun, dilin ve düzenin içine doğar. Dolayısıyla bu dış etkenlerin belirlediği sınırlar -ister istemez- devrededir ve fakat bu çevresel etkenler -acı ama gerçek- çoğu zaman “sünnet-i ilâhî” denen doğa yasalarının da

ve her şeyi olduğu gibi o yasaları da yaratan Tanrı'nın da hoşlanmadığı ve hoşlanmayacağı keyfiliklerle, zorbalıklarla, saygısızlıklarla; aşağılayıcı, çürütücü, öldürücü gizli açık zulüm ve sömürü düzenekleriyle doludur.

Biliyorsunuz, insanlığın gezegenimizdeki macerası, Âdem ile Havva'nın cennette yasak meyveyi yemelerinden sonra yeryüzüne indirilmeleriyle başlamıştır ve o ikisiyle birlikte onları bu işe kıskırtan şeytan da indirilmiştir. O şeytan, Âdem'e secde etmediği için de kovulmuş, taşlanmış idi. Adı ister "ölümsüzlük ağacı" olsun ister "bilgi ağacı" olsun, yasa koyucunun yasası çiğnenirse iniş, indirilme, düşüş kaçınılmaz olur. Eşref-i mahlûkat olan, ahsen-i takvim üzere yaratılan, Tanrı'nın kendi ruhundan üflediği insan, aynı zamanda zalim, aceleci ve nankör de olabiliyor ve barış, esenlik, huzur, saygı ve yüceliş yoluna çağıran Tanrı'nın sesini dinlemek yerine benlik, kibir, gurur, zulüm ve sömürü yoluna çağıran şeytanın fısıltılarına kulak verebiliyor. Hak ve bâtlı çatışmasında şeytanın ve yardımcılarının yanında yer almak, dünyayı, yani aşağıyı, geçici ve değersiz olanı seçmek anlamına geliyor. Oysa Tanrı insanı yüceye, öteye, ukbaya, kalıcı olana çağırıyor. O'nun son elçisinin, metnini de bildiğim pek az sözünden biri şudur: "Eddebenî Rabbî, fe-ahsene te'dîbî." (Beni Rabb'im terbiye etti ve ne güzel terbiye etti.) Onun örneği ve önderliği, bütün güzelliği ve çekiciliğiyle apaçık ortadayken insanlık maalesef, kendisini varlığın merkezine koyarak Tanrı'yı yok sayma veya göz ardı etme yoluna saptı ve yeryüzünün de insan ilişkilerinin de doğal /tanrısal dengesini alt üst etti: uzak geçmişte Nemrut ve Firavun zulümleri de yakın geçmişte Hiroşima ve Nagazaki de, Doğu Türkistan'da ve Filistin'de yıllardır yaşanmakta olan facialar da, günümüzde Gazze'de, Refah'ta, Batı Şeria'da yaşanan kıyım da bu aymazlığın, bu bilinç tutulmasının sonuçlarıdır.

Birey olarak içinde yaşadığımız koşulların elverdiği davranışları sergilemek bir çeşit zorunluluk: yazın giydiklerimizle kışın giydiklerimiz farklıdır; bunu anlıyorum ama ekmek için, peynir için "katma değer vergisi" ödemeyi hiçbir zaman içime sindiremedim. Bir devletin lüks tüketim mallarından vergi alması olağan, hattâ gerekli görülebilir ama temel ihtiyaç maddelerinden vergi almak bana düpedüz zulüm gibi görünüyor.

İçimizden ve dışımızdan kuşatıldığımız bu ortamda her şeyin dile getirilmesi ne mümkündür ne de gereklidir. Mahremiyet ve sır gibi kavramlar da var elbette ve saygı bekliyor bunlar.

-Edebî tür olarak söyleşilere nasıl bakıyorsunuz? Bize diğer türlere göre ne söylüyor, başta bu söyleşi olmak üzere söyleşilerde, yazarın diğer eserlerinde bulamadığımız neyi bulabiliyoruz?

-Söyleşiler -hele ön hazırlık ve denetim söz konusu değilse- esere yansıtılmamış olan birtakım gerçeklikleri ortaya koyabilir; bunlar

anlamlı ve değerli olabilir. Dekorasyon ve mak-
yaj gibi çeldiricilerin bulunmadığı veya en aza
indiği bir sahne gibi söyleşi.

**-Biyografi okumalarım üzerinde, diğer alan-
larda olduğu gibi, büyük bir etki sahibisiniz ancak
bu söyleşiye kadar sorma fırsatım olmadı. Biyografi
okumalarına ilginiz nasıl başladı, nasıl gelişti?
Biyografi okumanın diğer okulardan farklı yönü
var mı? Sizi en çok etkileyen, şaşırtan veya mutlaka
okunmalı diye düşündüğümüz biyografiler hangisi?
Stefan Zweig'ın yazdığı biyografileri çok beğeni-
yorum. Sizin biyografinizi kim yazsın isterdiniz?**

-Sondan başlayayım: Biyografimin ya-
zılmasına ilişkin bir beklentim ve isteğim yok
ama ilgisi ve merakı olan biri yazacaktır yahut
biri görev olarak bunu yapacaktır. Ortaya çıkan
ürünün eksiksiz ve kusursuz olacağını sanmam.

Zweig biyografilerini ben de severek
okudum. Martin Lings'in *Hız, Muhammed'in*
Hayatı eseri, Alex Haley'in *Malcolm X* biyog-
rafisi hemen hatırıma gelen güzel biyografiler.
Yıldız Ecevit'in Oğuz Atay'ı eserleri üzerinden
anlamaya ve anlatmaya çalıştığı *Ben Buradayım*,
bilindik biyografi sınırlarını zorlayan değerli
bir çalışma. Beşir Ayvazoglu'nun Yahya Ke-
mal, Ahmet Haşim, Peyami Safa, Tarık Buğra,
Tevfik Fikret ve Ataç biyografileri de önemli.

**-Fransızca ve Arapçadan çeviriler yapı-
yorsunuz, zevkle okuyoruz. Bu dilleri öğrenme
ve sonrasında çevirmenlik süreciniz hakkın-
da bilgi verebilir misiniz? Nasıl başladı? İlk
kimden çeviri yaptınız? Nerede yayımlandı?**

-Dilleri seviyorum. Fransızlar için yazıl-
mış Arapça gramerini okul kitaplığından mı
almıştım? Çeviriye başlamamda rahmetli Nuri
Pakdil ağabeyimizin ve *Edebiyat* dergisindeki
arkadaşlarımızın teşvikleri ve kılavuzlukları et-
kili olmuştur. İlk çevirim, Cezayirli yazar Leyla
Sabbar'ın bir öyküsü: "Annemin Dilini Ko-

nuşuyorsam". *Edebiyat* dergisinde yayımlandı,
sonra Şaban Özdemir arkadaşımızın hazırladığı
Çağdaş Arap Öyküsü'ne girdi. O kitapta başka
öykü çevrilerim de var, onları Ali Ulvi Temel
arkadaşım seçmiş olmalı. Roger Garaudy'nin
Hâtıralar'ını da birlikte çevirdik.

Arapçadan çeviriler yapmaya Konya'da
başladım. Şimdi "Depo" adıyla bir kültür
merkezi olarak hizmet veren Tekel binasının
köşesinde bir gazete bayii vardı. Oraya Arapça
gazete ve dergiler de geliyordu. *El-Hayat* gaze-
tesi, *El-Vasat*, *el-Mecelle* ve *el-Müşâhid* dergileri,
vb. *El-Hayat*'ta Nizar Kabbânî metinlerini -şiir
olsun, nesir olsun- kendime çok yakın bulup
çevirdim. Çoğu *Hece*, *Heceöykü*, *Yedi İklim* gibi
dergilerimizde yayımlandı. (Eski evrakı karış-
tırırken yarım kalmış olanlara da rastladım!)

**-Çeviri yapacağınız kişi ve eserleri
neye göre seçiyorsunuz? Belirleyici olan
kriterler neler? Hiç yayınlanmamış, hiç bi-
linmemiş olması, Türkçeye mutlaka kazan-
dırılması gerektiği gibi kriterleriniz mi var?**

-İlk çevirdiğim metne Erzurum'da üni-
versite kütüphanesinde gördüğüm *Les Temps*
Modernes dergisinde rastladım. Yazarın Cezayirli
oluşu ve öykünün güzelliği etkiledi beni.
Nizar Kabbânî'yi dilini ve anlatımını kendime
yakın bulduğum için sevdiğimi söylemişim.
Ben Beyrut adıyla çevirdiğim kitabı Konya
Büyükşehir Belediyesinde çalışan Suriyeli Ab-
dülhamid Kubbânî kardeşimiz verdi, sağolsun.

Adonis'ten yaptığım çevirilerin tümü
ve Yapı Kredi Yayınlarından çıkan çevi-
riler, Raşit Çavaş'ın isteğiyle gerçekleşti.
Ağaçlar ve Merzuk Cinayeti romanını Hasan
Harmancı ile birlikte çevirdik.

Heceöykü'nün çeşitli dosyaları için yap-
tığım çevirileri Halep Üniversitesinde çalış-
ırken yapmıştım.

Şunu söyleyebilirim: çevirilerin çoğu, rastlantıların ve taleplerin sonucu olarak ortaya çıktı. Türkçeye kazandırılmasını istediğim çeşitli metinleri çeşitli arkadaşlara önerdiğim, hattâ ilettiğim de oldu. Bunlardan sadece Mete Çamdereli kardeşimiz, Tahir Bekrî'den *Vuslat Tesbihleri*'ni Fransızcadan çevirdi, sağolsun. Hüseyin el-Bargusî'nin romanını verdiğim arkadaş, bu işi -gecikerek de olsa- yapacağını söyledi. Bekliyorum.

-Çeşitli yapay zekâ çeviri programları, en son chatgpt 4o dil öğrenmek, konuşmak ve çeviride yeni bir dönem başlattı. Siz ne düşünüyorsunuz? Bu tür programlar ile edebî çeviri yapmak mümkün mü? Dil öğrenmenin geleceğini ve çeviriyi nasıl görüyorsunuz?

-Bilgisayar programları doğal olarak kendilerine yüklenmiş olan verilerin sınırları içinde davranıyor. Dolayısıyla özellikle edebî metin çevirisinde yetersiz kalıyorlar. Kolaylaştırıcı veya yardımcı bir unsur olarak elbette yararlanılabilir ama işin bütünüyle o programlara bırakılması trajikomik sonuçlar doğurabilir. Dijitalleşmenin getirdiği fırsatlar ve imkânlar olağanüstü bir çeşitlilik, zenginlik ve kolaylık açtı önümüze. Bunu değerlendirecek organik zekâlara muhtacdır.

-Filistin'e, Beyrut'a dair şairlerden şiirler, şiir kitapları çevirdiniz... Şu an Gazze özelinde şiir ve yaşadığımız dönem hakkında İbrahim Demir ci ne düşünüyor merak ediyorum... Hangi şiir dilinizin ucuna geliyor? Bu acıyı, çaresizliği ya da soylu bir direnişi, karşı karşıya kaldığımız çaresizliği, öyle adlandırmak gerekirse, nasıl ifade edebiliriz... Bu acıyı yaşayan mı yazabilir? Okur ve yazar olarak sorumluluğumuz nedir?

-Hatice Meryem'in bir kitabı var: *İnsan Kısım Kısım Yer Damar Damar. Çok doğru!*

İsra suresinin 84. âyetinde bir cümle var: "Küllün ya'melü alâ şâkileti..." Herkes şâkilesine göre davranır/iş yapar. Burada geçen "şâkile" kelimesini karşılamak için çeşitli meallerde şu anlamlar verilmiş: mizaç ve meşreb, kalıp, onayladığı tezler, karakter, hedef, tasavvur ve aklının verdiği istikamet, yaratılış, yapı, varlık yapısı, fitrat tarzı, uyar (temayül), aslı tabiat, şekil, seciye, yaratılış programı, inanç". Muhammed bin Hamza, *Kur'an Tercümesi*'nde "huy" kelimesini tercih etmiş. *Ahter-i Kebir* müellifi Mustafa Efendi, ayeti yorumlarken "tarîk, hilkat, cihet" kelimelerini uygun görmüş. Kısacası, herkes kendi yoluna, yaratılışına ve yönelişine göre davranıyor. Ben bu ayette geçen "şâkile"nin bütün varlıklara teşmil edilebileceğini düşünüyorum. Her varlık, kendi yapısına ve biçimleyicisine/biçimlenişine göre davranır: zerreden küreye, karıncadan file, Musa'dan Firavun'a, Yezid'den Hüseyin'e. Bugün de durum böyle. Herkes, kendi mayasına göre davranıyor. Nizar Kabbânî, 27 bölümden oluşan ve bir kitapçık olarak Beyrut'ta bastırıldığı *İsrail Duvarlarına Gerilla Bildirileri*'ne şöyle başlamıştı yıllar önce:

Bizim halkımızı asla
döndüremeyeceksiniz Kızılderi halkına.
Biz burada kalacağız
bileklerine çiçekten bilezikler
takınan bu toprakta.

Filistin artık sadece Arapların veya Müslümanların değil, bütün insanlığın sınav konusu. Siyonizm, Faşizme, Nazizme, Stalinizme rahmet okutacak bir küstahlık ve pervasızlıkla bütün insanlığa saldırıyor.

-Bir süredir Edebiyat Coğrafyası youtube kanalında Türkçe üzerine düzenli programlar yapıyorsunuz. Bu

süreç nasıl başladı? Yeni, farklı bir deneyim olmalı. Youtube üzerinden yayın yapmak ile dergilere yazmak arasında karşılaştırma yapacak olursak neler söylersiniz? Programa nasıl hazırlanıyorsunuz, etkileşim, geri dönüşler nasıl oluyor? Dergiye yazı yazma hazırlığı ile youtube yayın hazırlığı arasındaki benzerlikler farklılıklar üzerine İbrahim Demirci neleri tecrübe etti, ediyor?

-Bir sorunun içine beş soru sıkıştırmışsınız! Özetlemeye çalışayım: Eski yazılarımdan birini paylaşmıştım. Yazıyı okuyan ve beğenen Adnan Tekşen, program yapmayı önerdi. Olur, dedim. “Dilim Dilim Dilimiz” böyle başladı. Devam ediyoruz. Ekran yahut kamera karşısında bir türlü aradığım rahatlığı bulamadım. Bazen konu belirlemekte zorlanıyorum: şu mu olsun bu mu olsun? Konuşmak yazmaya oranla daha çok tehlike içeriyor elbette. Yanlış yapma olasılığı daha çok. Olumlu geri dönüşler de oldu, eleştirilenler de oldu. Gülümsememi isteyenlerin gönülllerini hoş edemedim henüz; belki bir gün o da olur. Konuşmayı destekleyici görsel malzeme hazırlama ve kullanma konusunda yetersiz kaldık. Bu eksikliği bütünüyle gideremesek de azaltmak için çalışacak gibiyiz. Gayret bizden, tevfik Allah’tan!

-İbrahim Demirci’nin yükünü hafifleten, sizde özel bir anlamı olan türküler var mı? “Erzurum dağları kar ile boran” türküsünün bende size dair bir hikâyesi var. İbrahim demirci şu sıralar ya da sürekli neyilkimi dinliyor?

-Türküler yükümü hafifletmekten çok ağırlaştırdı. Yemen türküsünü dinlemek şöyle dursun hatırlamak bile gözlerimi yaşırtır. Erzurum’da akşam

vakti Gazeteciler Sitesinin arkasındaki kömür atıkları arasında bir delikanlının o türküyü söylediğini işitmiş, sarsılmıştım. “Mızıka çalındı düğün mü sandın / Al yeşil bayrağı gelin mi sandın / Yemen’e gideni gelir mi sandın?” sözleriyle başlayan başka bir Yemen türküsünü de Amasya’da ve Konya Meram Fen Lisesinde sahnelediğimiz oyunlarda öğrencilerimiz halkımıza sunmuşlardı. İlkokulda bir arkadaşımızın söylediği “Şu uzun gecenin gecesi olsam” türküsünden Ruhi Su’nun seslendirdiği “Bir oğlum olsa gitse hocaya / Okuya okuya çıksa heceye” türküsüne kadar, bana çarpan, beni çarpan türküler hakkında bir kitap yazmayı arada bir aklımdan geçiriyorum.

Sürekli müzik dinlemeye vaktim olmuyor. Arada bir Ruhi Su, Nassima Shaban (Nesime Şaban), Amine Alevi, Marcel Khalife, Omaira Khalil, Kamilya Jubran, Neşet Ertaş...

-Son olarak eklemek, söylemek istediğiniz bir şey var mı?

-Keşke Özay Gönülüm’den türküler dinleyebilecek bir ferahlık içinde olsaydık!

İlk kez Erzurum’da Kâmuran Akkor’un o buğulu sesinden dinlediğim, sözleri Ahmet Hâşim’e, bestesi Suphi Ziya Özbekkan’a ait o kürdilihicazkâr şarkıyı dinleyeceğim şimdi. Size de tavsiye ederim: https://www.youtube.com/watch?v=kMzV_dOf4aM

Gamlı hazanlardan uzaklaşmamızı, şanlı baharlarla kucaklaşmamızı dilerim.

-Teşekkürler.

-Ben teşekkür ederim. İyi oldu bu.

| METİN KAPLAN

Yaşamanın Kucağında Büyüyen Şair

I.

Kendi anlatımıyla bir soru düşer şair İbrahim Demirci'nin içine.

“Neden uzaklarda, yükseklerde aranız şiiri?”

Ve devam eder sormaya:

“Hep kartal kanatlarında mı taşınır şiir

Serçenin şarkısı yok mu, karıncanın türküsü” (**Meram'ın Şiiri, Şiirin Meramı**)

İbrahim Demirci'nin “*Yaşamanın Kucağında*” adlı şiir kitabı Hece Yayınları'na Ocak 2024'de yayımlandı. Kitap, Demirci'nin 1975-2015 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşuyor. Demirci'nin yukarıda alıntıladığım mısralarını okuyunca, şairin kitapta yer alan şiirlerini yeniden okuma isteği oluştu bende. Söylemekte bir beis görmüyorum. Doğrusu bu isteği oluşturan şey şairin bu soruyu ne kadar üzerine aldığına dair merakı.

II:

“İster manzume sayın, ister şiir.

Kusura bakmayın,

Benden bu kadar! (İ. Demirci, *Meram'ın şiiri, şiirin meramı*)

Şair, net bir söyleyişle şiir ile ilgili anlayışını ilan ediyor ve bir bakıma meydan okuyor: Alın dilediğiniz kadar inceleyin, üzerine yazıp çizin ama benim için şiir adına bundan ötesi olmaz, benden bu kadar, benim bütün hünerim bu dercesine.

III.

“Yaşamanın kucağında”

Yaşamak inişli çıkışlıdır. Kimi zaman dağınık, kimi zaman ise sıralı ama her hâlükârda devamlı...

Neden ‘yaşamın kucağında’ değil de ‘yaşamanın kucağında’? Şair daha kitabın başlığında bu tercihi ile biyolojik bir var oluşu ifade eden yaşamın ötesini işaret ediyor bize.

IV.

‘Azade’ kelimesi özgür, erkin, serbest, bağımsız, başıboş anlamlarını içerir.

Yaşamanın Kucağında'nın ilk bölümü, şair İbrahim Demirci'nin Edebiyat dergisinde yayımlanmış şiirlerinden oluşuyor. ‘Azade’ şiirlerden... *Edebiyat* dergisi okurları için oldukça tanıdık bir tarz.

“Herkes bâr-ı bela kendisinin varlığıdır” (Akif Paşa, Adem Kasidesi).

Şair, bu bölümdeki şiirlerinde âdeta kendisinden/kendisi olmaktan bile azadedir.

“N’olursun tutuklama bakışlarımı

Duraksatma akışımı denize

Yatağım odalara sığmaz sevda” (**Sevda**)

“Aklımı başımdan savarsam gelirim

Belki bir gün yürüyerek yalın yürek

Bir duvar yıkıcısıym derim bir işçi

Ben derim sizinle

Bilirim duvarları kaldırmak zor

Uygun bir kapı bulurum belki” (**Özlem**)

Demirci, bu bölümde yer alan şiirlerin çoğunda şiir boyunca devam eden

bir kompozisyon ya da konu bütünlüğü aramaz. Şair, duyguyu ve manayı bir önceki mısraın baskısından bile özgür kılmayı yeğleyen bu şiirin -ki bunu azade şiir olarak tanımlıyorum- karşı karşıya kaldığı en büyük problemle de baş etmekte zorlanmaktadır. Her biri kendi başına mısralar...

İğdeler açardı çocuklara
Yücelik esintisiyle alınlara
Küçük demez vurur gizemi rüzgâr
Yorgunluktan değil öyle esrik bakışları
'Hacı leyleği gördün mü Leyla' (**Yarı-
şırda Yürekləri**)

"Durulmuş yüzü beyaz
Ölüme bakar gibi
'Bir delilik daha etme
Sofra hazır gel haydi' / (**Suçlu Çocuk**)

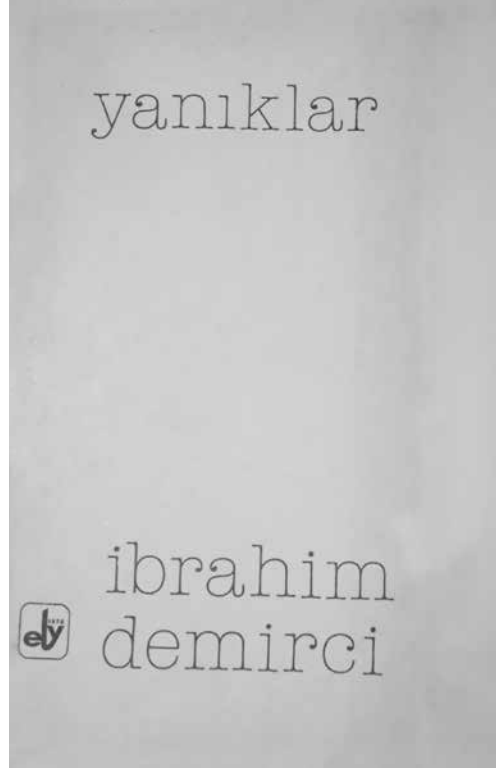
"Sabaha açılan pencereden
Göğsüne dolan yeşille
Her şey derin bir ürpertide
Sözcükler parlamıştı yıldızlar gibi" (**Hu**)

Örneğin yukardaki bölümde sabaha açılan pencere, göğse dolan yeşil bir olumlu-
luğu, mutluluğu beslerken sonrasında neden
her şey ürpertidedir ya da sabaha açılan pen-
cereden sözcükler yıldızlar gibi parlar mı?

"Gök mavi güneş parlak mevsim bahar
Saklı yüreklerde hesabı görülmemiş
acılar

Niçin heybetli bu dağlar
Bir diyecekleri var besbelli
Koş oğlum Mehmet yetiş
Daralıyor vakit
Dur öyle telaşlanma düşme sakın"

Ayrıca Şair İbrahim Demirci "yaşama-
nın kucağında" da (ki özellikle bu döneminde)
şiirde sesi manaya sıkça feda eder.

"Yerin altında yürüsün su
Yürür elbet külün altında bile
Çünkü ufuklarımıza dahi
Prangalar vuruldu
Bakışlarımıza bile çünkü
Kuruldu sehpa" (**Evcil Ağıt**)

Hatta bu feda ediş yer yer şiiri feda et-
meye kadar varır.

"O cümleyi söylemeden önce
Baştan ayağa yıkanırılmış
Ruh ile beden arasında
Çağlayan bir su varmış
Elestü birabbiküm bezminden
Ellere yüzlere gözlere
Evlere yollara dağlara
Ve taa mahşer alanına
Akar akar akarmış" (**Bengisu**)

Sesin manaya feda edilmesi ‘azade şiir’ anlayışıyla birleşince daha yoğun hissedilmektedir. Şair Demirci’nin bazen şiirin bölümlerini üç mısradan oluşturması şiirlerinde sesin manaya feda edildiği gerçeğini görünür olmaktan çıkarıp gizler âdeta.

“Güvercin uğramaz bu damlar
Nasıl korur çocukları
Yurdum gurbet mi kesilmiş” (**Kesik**)

“Babamı sormayın donmuş
Annemin gözleri karanlık
Bu ocağı ben tutuşturacağım” (**Ateş II**)

Yukarıdaki her iki örnekte de ses göz ardı edilmiştir. Fakat mısraların sayısının 3 olması nedeniyle şiirin matematiği bunu içinde gizlemektedir. Çok değil sadece bir mısra eklenmesi bile bu şiirlerde sesin göz ardı edildiğini aşikâr edecektir.

Edebiyat dergisinde yayımlanan şiirlerinde göze çarpan diğer bir husus da özenilmemiş kelime tercihleri ve terkiplerin çokluğudur. Aslında bu ‘azade şiir’ anlayışının getirdiği bir rahatlığın sonucudur. Şairin bu özensiz tercihleri alışılmış olanın dışına çıkmak olarak yorumlanabilir.

Şairin kelime ve terkiplerin seçimindeki özensizliğine örnekler;

“Sofralar da kaçıyor” (**Evcî Ağıt**). Sofralar kurulur, toplanır, bereketlenir ama kaçmaz. Kaşması sofrayı fail yapar. Sofra bir eserdir.

“Parçalandı bunca yıl

Ezildi bunca kalbim” (**Kapısında**). Bunca miktar belirtir. Kalbin miktarı olmaz. İkinci mısra için bunca ezildi kalbim’ e ne dersiniz.

Hiçbir şey gülünç değildi bana
Havlamalar anırmalar böcekler

‘Çağırayım Mevlam seni’ her yanda” (**Dolunay Şarkısı**). Havlamalar, anırmalar olumsuz bir manayı çağırıştır. “Havlamalar, anırmalar, böcekler ‘mısraı Mevla’yı çağırmak eylemini değersizleştirecek hatta farklı bir manaya bile çekilebilecek bir durum oluşturmaktadır.

“Görünmez gözyaşlarıyla gelir güller” (**Güller**). Gül açar, solar, kokar ama gelmez, köklüdür.

“Dudaklar tuzlu sular kuru” (**Kuyu**). Sular kurur ama kuru olmaz.

“İçimizin bağlarından geçer umutlar” (**Hey Dost**). ‘İçimizin bağlarından’ ne kastedilmektedir?

“Ey aşkı alanlara salamayan yürek” (**Eyler**). Hayvanlar âlemine ait olan dışarıya, meraya, tarlaya salınır. İnsan ve aşk yücedir.

“Erkekçe gözyaşlarıyla azdırılan” (**Sevdaları**) Erkekçe gözyaşı?

“Çevrilir her şeyler pembe güllere” (**Sevdaları**) ‘Çevrilir her şey pembe güllere’ olmalı, değil mi?

“Baş ağrılı dağlarda saklı kaya” (**Paspas**)

Dağlar başı dumanlı, karlı olur ama baş ağrılı olmaz.

V.

Şair Demirci’nin kitapta yer alan ve daha önce Yeni Şafak gazetesinde yayımlanmış şiirlerden oluşan bölüm ise diğer şiirlerinden dikkat çekecek kadar farklıdır. Bu farklılık hem şekil hem de içerik olarak kendini göstermektedir. Bu bölümdeki şiirlerin hemen tamamı birer dörtlükten oluşmaktadır. Bazıları hiciv tarzında ama hepsinde bilgece bir dokunuş hissedilmektedir. Bilgece şiirler...

“Dolap dolap lâf var, anlamı nerde?
Gözlüğüm ahacık da camı nerde?
Nereye adım atsam duvar, duvar
Bunca duvarın dostum, damı nerde?”

(Afazi)

Bu bölümdeki şiirler şekil ve içerik kadar ses olarak da diğer şiirlerinden hemen ayrılıyor. Şairin bu şiirlerinde ses uyumu daha belirgin olup sahipsiz mısralar bulunmaz.

“Akımız yağmalandı, cinnet üstüne cinnet
Kalbimiz parçalandı, dehşet üstüne dehşet
Ahlakımızı uçuran kundakçıya bakın
Bize vaaz veriyor, hayret üstüne hayret”

(Şarlatan)

VI.

Şair Demirci’nin “yaşamının kucagında” adlı kitabında ne tam “azade” ne de tam “bilgece” şiir olan ama “azade” ile “bilgece” şiir arasında gidip gelen, her ikisinden de renkler barındıran çok sayıda şiir yer almaktadır. Araftaki şiirler... Örneğin şairin Yedi İklim, Hece ve Okuntu dergilerinde yayımlanan şiirleri bu bölüm içinde sayılabilir. Aslında bu tam da yaşamının kucagında büyüyen bir şairin ve şiirin serüveninde olması gerekendir. Yaşamının kucagında olmanın devinimi, saatin sarkacı...

“O haşyetten göğeriyo merhamet
Gülbüz kök dallanırken yüreklerde;
Acıdan bal sızıyor, sancıdan şerbet,
Sanki yer göklerde, gökler yerde
Taptaze bir parıltı bütün renklerde”

(Kurban)

Şair Demirci’nin bu şiirlerinde Edebiyat dergisinde yayımlanmış şiirlerinden (azade şiirler) çok daha az özensiz kelime, terkipler ve sahipsiz mısra vardır. Bu şiirlerinde ahenk, bilgece şiirlerinde olduğu

kadar yoğun olmasa da fazlasıyla hissedilmekte ve şiirlerin genelinde bir kompozisyon ve konu bütünlüğü görülmektedir. Bu bölümdeki şiirlerin okur açısından bir diğer farkı da şairin azade ve bilgece şiirlerinde hâkim olan tarzların ıslah edilmesinin getirdiği daha samimi bir okuyuştur.

“Ey yüreği meleklerce yıkanan
Kula kulluk zincirini kırdın sen;
Kabe’yi putlardan sendin arıtan,
Mutlu devlet oldu senin Medine’n. (Son

Elçi)

Yazının bu bölümü, Şair İbrahim Demirci’nin içine düşen soruları dikkate alarak yaptığım ikinci okumada bulduğum cevabı okuyucuyla paylaşmak için tam yeridir. Şair İbrahim Demirci’nin kitabında bu soruyu sorduğu şiirden sonra az sayıda (7 adet) şiiri yayımlanmıştır. Bu şiirleri dâhil bütün şiirlerini değerlendirdiğimde şunu kolaylıkla söyleyebilirim ki Şair’ in bu soruya cevabı Evet! Yani şiirin hep kartal kanatlarında taşındığıdır. Kendisi de bu manada şiiri hep yükseklerde aramıştır. Okuyucuyu azade, bilgece ve araftaki şiirlerin arasından saf şiiri damıtmanın zorluğu beklemektedir. İnsan, “şair İbrahim Demirci’nin içine yolun daha başında bu sorular düşseydi şiir serüveni acaba nasıl olurdu?” sorusunu kendine sormadan edemiyor. Bence ilk değışecek şey kitabın başlığı olurdu ve kitap yaşamının kucagında büyüyen bir şairin ve şiirin izlerini taşımazdı.

“Oysa ağaç zengin mi zengin
Dallarında yazma kalma anılar
Kızıl elmalar
Köklerinde baharı saran düşler
Pembe çiçekler

Uyuyor kışın beşğinde ağaç
Uyanıyor pencerede çocuk” (Kış ağacı)

| ZAFER CEYLAN

Dil ve Çeviri Emekçisi İbrahim Demirci

Yazarlığı, şairliği, akademisyenliği ve bir kültür insanı oluşuyla Türk edebiyatında önemli bir yer edinen İbrahim Demirci, Arapçadan yapmış olduğu titiz çevirileriyle de tanınmış, takdir edilmiş ve edebiyat çevrelerinde kendine has yer edinmiş bir isimdir. Demirci'nin çevirmenlik kariyeri, yalnızca diller arası bir aktarım üzerine odaklanmamış, aynı zamanda kültürel ve sanatsal bir köprü kurmayı da hedeflemiştir. Çevirileri, Türk okuyucusuna farklı bir kültürün edebî ve sanatsal zenginliklerini sunarken, dünya edebiyatının geniş perspektifini de gözler önüne sermektedir.

Arapçadan yapmış olduğu çevirilere baktığımızda Arap edebiyatının büyük isimlerinin kıymetli eserleri selamlar Türk okurunu:

Eser Adı	Yazar/Şair	Basım Yılı	Yayınevi	Edebî Türü
<i>Güneşin Ayetine Uyarak Dış Görüyorum</i>	Adonis	1995	Oğlak	Şiir
<i>İşgal Altında</i> (Turan Koç ile birlikte)	Nizar Kabbani	1996	Rey Yayınları	Şiir
<i>Gazaba Uğramış Şiirler</i>	Nizar Kabbani	1997	Mavi Yayıncılık	Şiir
<i>Ben Beyrut</i>	Nizar Kabbani	1999	Hece	Deneme
<i>Kör Kâhin</i>	Adonis	2008	Yapı Kredi Yay.	Şiir
<i>Ağaçlar ve Merzak Cınayeti</i> (Hasan Harmaneci ile birlikte)	Abdurrahman Munif	2012	Yapı Kredi Yay.	Roman
<i>Ellerim</i>	Fatıma Şerafeddin	2013	Yapı Kredi Yay.	Çocuk Kitabı
<i>Ayoklaram</i>	Fatıma Şerafeddin	2014	Yapı Kredi Yay.	Çocuk Kitabı
<i>Kudüs Konçertosu</i>	Adonis	2014	Yapı Kredi Yay.	Şiir
<i>Nefise Nine</i>	Tagrid en-Neccar	2019	Yapı Kredi Yay.	Çocuk Kitabı

Ete kemiğe bürünmüş bu çevirilerin yanı sıra kıyıda köşede kalmış onlarca çevirisi daha vardır Demirci'nin. Örneğin Arapçadan yaptığı ilk çeviri, Erzurum Kütüphanesindeki bir dergiden bulduğu Cezayirli yazar Leyla Sabbar'ın bir öyküsüdür. “*Annemin Dilini Konuşuyorsam*” adlı bu öyküyü “Selim Yavuz” takma adıyla

Mart 1979'da Edebiyat dergisinde yayımlar. Böylelikle ilk çeviri metnini, edebiyat okurunun dikkatine sunmuş olur.

80'li yılların sonlarında ise bu sefer *Yedi İklim* dergisinde Nizar Kabbani, Adonis, Sa'deddin el-Abtah, Şemseddin Ali Muhammed, Ebû Nüvâs ve Cubran Halil Cubran'dan yaptığı çeviriler yayınlanır. 90'larda *Eylül* ve *Nar* gibi edebiyat dergilerinde yayınlanan çevirilerinin yanı sıra çeviri kitaplar da peşi sıra gelmeye başlar. Bugün Türkçede, modern Arap şiirinin bir numaralı ismi olarak nitelendirebileceğimiz Adonis'in şayet belli bir külliyatından bahsedebiliyorsak Türk okurlar olarak bunu borçlu olduğumuz isimlerden birinin de İbrahim Demirci olduğunu bilmemiz gerekir. Çünkü 1995 yılında direkt Arapçadan yaptığı çevirilerle Türkçeyi *Adonisçeyi* tanıştıran ilk çevirmendir.

Türkçenin zenginliklerini ve inceliklerini vurgulayan bir isim olan Demirci, dilin doğru ve etkili kullanımına büyük önem verir ve bu konudaki hassasiyeti sadece kaleme aldığı eserlerinde değil, çevirilerinde de açıkça görülür. Kaynak metnin ruhunu ve üslubunu Türkçeye başarıyla yansıtmayı, yazarın ya da şairin özgün sesini korumaya özen göstermesi ve çeviri sürecinde eleştirel bir bakış açısına sahip olması yaptığı işlerin büyük bir beğeniyle karşılanmasını sağlar.

Sevince yer olmayan bir hayat pratiğini resmeden ve “*Bizim hayatımızda sevinç, hükümetin eczanelerinde satılan kimyasal*

bir maddedir!” diyen Suriyeli şair Nizar Kabbani’yle olan hemhâllığı, son yüz-yılda işgal, acı, talan ve yağma gibi insan ruhunu kirleten, bununla birlikte savaş ve ölümlerle boğuşan Arap toplumlarının kıyımından geçirilişinin destansı anlatımının yer aldığı şiir çevirilerine evrilir. Umudun, direncin ve direnişin Türkçede çiçeklenmesi için ulak, zihnine bindirilen yükü, alıcısına hakkıyla teslim etmiştir.

Demirci’nin Hasan Harmanlı ile birlikte Türkçeye kazandırdığı, “*Tuz Şehirleri Beşlemesi*”yle ünlü Suudi yazar Abdurrahman Münif’in ilk kitabı “*Ağaçlar ve Merzuk Cinayeti*” ise -kanımca- erek dil, kültür ve okur nezdinde gerekli saygıyı görmeyip unuttulan bir eser olarak kalmıştır. Geleneksel anlatı biçimiyle modern anlatı tekniklerinin bir arada kaynaştığı kitapta, öncelikle bir yolculuk hikâyesi kayda geçirilir. Romanda, siyasî baskılarla kuşatılmış bireyin toplumla ve kendisiyle hesaplaşması konu edilir.

2012 yılında Beyrut’ta yayımlanan “*Kudüs Konçertosu*” ise İbrahim Demirci’nin 2014’te Türkçeye kazandırdığı, ayrıca Türkiye Yazarlar Birliğinin 2014 Yılı “Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödülleri” değerlendirmesinde, tercüme dalında yılın sanatçısı ödülünü aldığı son Adonis çevirisidir. Şair, sanki bir otopsi yapıyormuşçasına en gizli yerlerini ifşa eder Kudüs’ün, en söylenmemesi gereken sözlerini de bize bu şekilde hissettiren çevirmenin bizatihi kendisidir, kendi içinde var olan Kudüs aşkı.

“Filistin’e bir çılglık yeter mi

başının üstünde alemin kubbesini gezdirmeye?

Yaratış kayasını gözyaşlarıyla delmesi yeter mi?” diye sorarken Adonis, Kubbetüs-sahra’yı işaret ederek, aynı soruları, aynı duyguları çevirmenin de kalbinden geçirir.

2017 yılında yayımlanan “Kudüs Ey Ey” kitabındaki şiirleri Demirci’ye kaleme aldırarak belki de bu duygular ve bu sorulardır:

“Aksa’ya uzak sanırsın sen. Uzak mıdır Aksa?

Tapınmak kadar uzaktır Aksa, tapınmak kadar yakın.

Tanı’dan ne kadar uzaksan o kadar uzaksın Aksa’dan.

Ne kadar yakınlaşmışsan o kadar yakınlaşırsın.”

Bir dil emekçisinin yaşamı boyunca tek bir dille uğraştığını görmek oldukça nadirdir. Öğrenme tutkusunu sinsi bir hastalık gibi kıvrandır durur insanın zihninde. Arapçanın yanı sıra Nuri Pakdil’in teşvikiyle 1970’lerde Fransızca öğrenmeye başlayan ve Şerafettin Gölcük’ten Fransızca dersleri alan İbrahim Demirci’nin de 2004’te İshak Yetiş (Ali Ulvi Temel) ile birlikte Roger Garaudy’nin “*Hâtıralar*”ını Fransızcadan Türkçeye çevirdiğini es geçmemek gerekir. 2023 yılının Şubat ayından bu yana Hece dergisinde “Eşik” başlığı altında kaleme aldığı yazılarla okurlarını karşılayan İbrahim Demirci’nin, imzasının bulunduğu son çevirilerinin çocuk kitapları olması belki de dedelik hassasiyetinin, torun sevgisinin kendi edebî dünyasına yansımalarıdır.

Bir şairin kendi şiirini şekillendirirken diğer dillerin ona yol gösterebilmesi adına aynı zamanda bir çevirmen olması mı yoksa bir çevirmenin şiiri erek dilde yeniden yaratabilmek adına şair kimliğinin olması mı? Öyle ya da böyle, şairlik ya da çevirmenlik, her daim birbirine dokunur Demirci’nin hayal evreninde, her daim beslenir birbiriyle. Bu sebeptendir ki titizliği ve edebî duyarlılığıyla her zaman takdir edilen ve örnek alınan bir başarı öyküsü olarak anılacaktır çevirmenlik kariyeri. Varlığını daha nice çevirilere dokundurması dileğiyle...

| ESRA KILIÇ TÜREDİ

Bir Bekleyişin, Tırmanışın, İnanişın ve Aydınlığın Öyküsü: *Kırık Kalemler Dükkânı*

Çocukluğumdan beri olayların akışının ortasında duran, o akışa teslim olup orada kaybolan biri olamadım. Bunun yerine kenarda durup o akışı izledim ve o akıştaki olayların, durumların, duyguların içimde ve insanların ruhlarında uyandırdıklarının izlerini sürmeyi sevdim. Kıyılarıdaki bekleyişin, köşelerdeki seyir hâlinin, tercih edilmiş bir yalnızlığın ve insanın içiyle kurduğu daimî irtibatın insanı çoğalttığına inandım. Sessizliğin dalgalarını dinlemek kimi sesleri daha iyi duymamı sağladı ve bunlar; bir yolda olma hâlini, hayatı detaylarıyla kavrama çabası, insanın içindeki uçsuz bucaksız deryayı keşfetme arzusunu getirdi bana. Olağan görüp yanından geçip gittiğimiz onca olağanüstülüğe daha yoğun bir dikkatle bakmamı sağladı. Bu dikkatin, aslında insanın hayata ve kendine dair anlam arama çabasını körükleyen kuvvetli bir merak duygusu olduğunu düşündüm hep. Ve yıllar geçtikçe; meraklar, yaşlar, yaşananlar, duygular, tanıklıklar içimde biriktikçe tuhaf bir huzursuzluğun pençesinde arayışına devam ettim. Bir yol aradım. Belki onlarca kez denedim. Düştüm kalktım. Denedim yanıldım. Yanıldıklarımın başka denemeler çıkardım. Hakiki bir yol, bir çıkış noktası bulana kadar kâh

çabaladım kâh çırpındım. Bir vakit geldi ki bütün bu mücadelelerin ve arayışların beni yazmaya hazırlayan bir sürecin eşikleri olduğunu fark ettim. Belki hayatımda olup bitenlerin ağırlığından, belki cesaretsizlikten, belki korkudan; belki de zamanın kısacıklığını, hayatın biricikliğini tam anlamıyla kavrayamamamdan

erteleyip durduğum yazma eylemi içimdeki bu birikmişlikle bir noktada kendini bana hatırlatmak istedi. Hayatımın bir döneminde, düştüğüm bir kuyuda öylece beklerken birden aydınlığa tırmanmanın çaresinin kelimelerden geçtiğini, aslında hayatın benim için kelimeler biriktirdiğini ve benden de o kelimelere ilham vermemi beklediğini gördüm. O ilhama ve kelimelere tutundum. *Kırk Kalemler Dükkânı* böyle bir bekleyişin, tırmanışın, inanışın ve aydınlığın ürünü oldu.

Kitabın içindeki on yedi öykü, dört yıllık sıkı bir çalışmanın sonucu gibi görünse de aslında otuz beş yıllık bir ömrün süzgecinden geçmiş öyküler. Onları o dört yıl içinde yazarken ve dergilerde yayımlanmalarına şahit olurken bir tema bütünlüğü gözetmedim fakat birleşip bir kitap hâline geldiklerinde ortak dertleri olan kahramanları anlattığımı fark ettim. Bu kahramanlar tıpkı *Kırk Kalemler Dükkânı*'nın kapağındaki o kurumuş, kırılğan, nahif çiçek gibi; hayatlarının sayfasında bir türlü başını doğrultup dik duramamış, aidiyet hissedemedikleri yerlerden kendilerini kurtarmak için o yeşil bandı söküp atmaya cesaret edememiş; başkalarının duygularıyla hissetmekten, başkalarının dayatmalarıyla yaşamaktan kendisiyle ve hisleriyle bağlantısını kuramamış, bu yüzden de kendilerine varmamış karakterlerdi. Fakat içlerindeki o kırılğanlık onları birtakım yüzleşmelere ve sorgulamalara da sürüklemiş, farkındalık kazandıkları andan itibaren bu kez de yeniden başlamanın imkânsızlığıyla cebelleşmeye başlamışlardı. Ben hayatın bu çatışmalarla örülü olduğunu; içimizdeki, dışımızdaki kavgaların, insanlarla ve hayatla aramızdaki savaşı, kaynağını

bu noktalardan aldığını düşündüğüm için bütün bu olan bitenleri öykülerde karakterler aracılığıyla yansıtmak ve yaşatmak istedim. Öykülerle ilgili en çok önemsedğim ve öncelediğim husus Türkçeyi güzel ve etkili kullanmaktır. Dilin imkânlarından yararlanarak atmosferler oluşturmak, karakterlere soluk katmak ve ahenkli bir akış sağlamak; öyküler üzerinde epeyce çalışmamı ve onlarla vakit geçirmemi gerektirdi. Ve bu uzun yolculuğun sonunda biriktirdiğim öyküleri Hece Yayınları aracılığıyla kitaplaştırmaya karar verdik. *Kırk Kalemler Dükkânı*'nın kitaplaşma süreci de benim için ayrı bir öneme sahip. 6 Şubat depresyonundan yorgun, kırgın ve yaralı çıkmış biriydim. O yılın baharında öykülerime verilen bu değer ve fırsat bu süreçte bana yeniden umut aşılayan, beni diriltten ve yeşerten bir ilk adım, bir bahar mustusu oldu. Yaklaşık bir yıl sonra da, yine bir bahar günü ona uzandım, dokundum ve onun okurla buluşmasına şahitlik ettim.

Dilerim ki ilk göz ağrım, kıymetlim *Kırk Kalemler Dükkânı* birilerinin yüreklerindeki sorulara uzansın, içlerindeki suskunluklara ses olsun; yalnızlıklarına, anlaşılmayışlarına, kırgınlıklarına, yaralarına dokunsun ve dokunurken de oralara umut tohumları, yağmur damlaları ve ışık tozları serpsin. Bundan sonra da bana, kelimelerime, cümlelerime, öykülerime ilham olmaya devam etsin, düştüğümde beni kaldırsın, hayretimi ve şükürümü diri tutan bir ilk adım olarak hafızamın ve hayatımın başköşesinde sonsuza dek yaşasın.

| MUHAMMET ERDEVİR

Kırılan Aslında Senin Kalemindir “Kırık Kalemler Dükkânı”

Esra Kılıç Türedi’nin ilk öykü kitabı *Kırık Kalemler Dükkânı* geçtiğimiz mart ayında okurla buluştu. Türedi’nin yazarlık serüveninin ilk ürünü olarak yazarın sanat, edebiyat ve öykü türüne bakışını bütünlüklü bir şekilde sunuyor. Kitap, günlük olayların insan ruhunda bıraktığı izlere ve duygulara odaklanarak imgelemin gücüne yaslanmak suretiyle şiirsel, ritmik ve derinlikli bir anlatım sunuyor.

Yabancılaşma İzleri

Esra Kılıç Türedi’nin öykülerinde bireyin kent ve mekân karşısında hissettiği yabancılaşma duygusu önemli bir yer tutar. Öykü kişileri, yaşadıkları mekânla bağ kurmakta zorlanır. Bu durum, alışkanlıkların insanı kurutan ve özünden uzaklaştıran yanıyla ilgilidir. “Yazgı” öyküsünde bu yabancılaşma hissi belirgin bir şekilde görülür:

“Üşüyorum. Gövdem yamaçta büyüyen bir çiğ gibi yuvarlanıyor şehre. Nemli, yorgun, yapış yapış zeminlerde eriyorum. İzbe sokakların arasından bir yol bulup usulca akıyorum. Çürüyen duvarlarda takvimler beliriyor.” (s. 7)

Türedi’nin betimlemeleri, okuru mekânın kasvetli ve bunaltıcı atmosferine çekerken, karakterlerin bu atmosfer içinde kendilerini ne kadar

kaybolmuş hissettiklerini de ortaya koyar. Mekânla kurulan bu zoraki ilişki, bireyin iç dünyasındaki çatışmaları ve yabancılaşmayı derinleştirir.

Doğanın Gücü ve İnsanın Acziyeti

Türedi, öykülerinde ülkemizin acı gerçeklerinden biri olan deprem felaketini de işler. Deprem, yazarın öykülerinde

sadece fiziksel bir yıkım değil, aynı zamanda insanın doğa karşısındaki acizliğinin de bir simgesidir. Geç kaldığımız, geçiştirdiğimiz, aceleye getirdiğimiz, tadını alamadığımız, gereğinden fazla önemseydiğimiz ne varsa yıkılıp harap olur. İnsan, değer verdiği şeyleri doğanın gücü karşısında bir anda kaybedebilir. Bu acziyet, yazarın öykülerinde belirgin temalardan biridir. Türedi'nin depremi ele alışı yalnızca fiziksel bir yıkımı değil, aynı zamanda bireyin ruhsal dünyasında yarattığı tahribatı da gözler önüne serer.

Aile Trajedileri ve Modernizmin Etkileri

Esra Kılıç Türedi, kuşağının birçok yazarı gibi aile konuları üzerine yazmaktadır. Modernizmin küçülterek çekirdek aileye hapsettigi aile kurumu, post-modern çağda parçalanmaya devam etmekte ve toplumsal değişimin hızı karşısında yıpranmaktadır. Kitaba adını veren “Kırık Kalemler Dükkânı” öyküsünde, kalem üzerinden bir aile trajedisi resmedilir. Bu öyküde, sonbaharda doğmuş hastalıklı kambur bir çocuk üzerinden anne baba ilişkisi ve aile kavramına dair gözlemler dile getirilir. Kalemın âdeta bir arketip olarak kullanılması ile yazgı ve hüküm bağlamında birey-aile ilişkisi sorgulanır:

“Annemdeki bu kara kalem gölgeler babamı tanımamı, onu özgürce yüreğinde taşımamı engellerdi hep. Çok sevdiğin bir insanı enkaz olarak görmek, sevmeye çalıştığım diğer insanın bu enkazın deprem olduğunu bilmek ne acıydı!” (s. 16)

Aile kurumundaki yıpranma, öncelikle ebeveynlerin iç huzurunu ve dengesini bozar. Anne ve baba arasındaki gerginlik, çocuklara yansıyan bir huzursuzluğa evrilir. “Kırık Kalemler Dükkânı” öyküsünde anlatıldığı gibi aile içi psikolojik ve fiziksel şiddet, çocukların iç dünyasında derin bir karanlığa ve boşluğa yol açar:

“Babamın gittiği gün. Babamın nasırlı, kavruk elindeki soğuk bir parılının gözlerimi kamaştırdığını hatırlıyorum. Anneme yönelmiş keskin, sivri bir öfke ellerinde duruyordu. Aralarında yaşam ve ölüm arasına gerilmiş gergin bir ip sallanıyordu. Dedemin baba gövdesi o an öyle bir sivriliyordu ki babamın elindeki o sivri uç kütleşiyor, çelikten bir toza dönüşüp ayaklarının ucuna dökülüyordu.” (s. 30)

Bu öyküde, aile içindeki şiddet ve gerginlik, çocukların ruhunda derin izler bırakır. Ebeveynlerin çatışmaları ve aralarındaki şiddet, çocukların güven duygusunu zedeler ve iç dünyalarında derin yaralar açar. Türedi, aile içi ilişkilerdeki bu tür travmatik deneyimlerin, bireyin gelecekteki ilişkilerine ve genel ruh hâline nasıl etki edebileceğini işler.

Yüzleşmeden Kaçış ve Unutmanın Zorunluluğu

Modern şehirler, bireyi diğer kişilerden uzaklaştırır. Bireysel ve toplumsal yabancılaşmayı körükler. Modern metropollerde yüzleşmeden kaçmak kolay ve konforludur, fakat bu kaçış, bireyin kendini güvensiz hissetmeye devam etmesine neden olur. Türedi'nin öyküle-

rinde, bu yabancılaşmanın ve yüzleşmeden kaçışın sonuçları sıkça ele alınır. Yazar, bireyin kendisiyle ve geçmişiyile yüzleşmesinin ne kadar zor ve kaçınılmaz olduğunu vurgular.

Fotoğraf imgesi üzerinden kişinin kendine ve hatıralarına yabancılaşması, modern çağın sonuçlarından biridir. Günün her ânında yaşamın her noktasında çekilen binlerce fotoğraf karesi, unutmamayı değil tam aksine çabuk unutulmayı beraberinde getirmektedir. Çünkü fotoğraf karesinde dondurulan o küçük an, çekilen binlerce karenin içinde rahatlıkla kaybolmakta, silikleşmekte, sönükleşmektedir. Türedi, “Karanlık Oda” öyküsünde bu durumu şöyle anlatır:

“Fotoğrafların üstündeki parlak katmanlar düşüşün tırnaklarıyla kaldırılmış, geriye beyaz pütürlü, boş zeminler kalmıştı. Hatıralar, insanlar, yıllar, yaşlar, bakışlar, duruşlar, doku nuşlar susuşlar yerinden yurdundan edilmiş, suretler silikleşmişti. Fotoğrafların onda uyandırdığı garip bir his vardı. Kendini ara ara bir fotoğraf stüdyosunda hissediyor, bazen fotoğrafa bakan oluyor, bazen diğer tarafa geçip makineye zorla gülümseyen birine dönüşüyor, bazen de fotoğrafı çeken kişi olup deklanşöre basıyordu.” (s. 57)

İnsanın unutkan oluşu, gidemediği eller, barınmadığı evler, kaygan zemindeki hayatlar, eşyaya teslim olan insanın eşyasız yaşayamaz hâle gelişi... Bu unutkanlık ve yabancılaşmayla, Türedi’nin öykülerinde sıkça karşılaşılır.

Yazar, bireyin hatıralarıyla ve kendisiyle olan ilişkisini derinlemesine inceler ve bu ilişkinin modern dünyada nasıl bozulduğunu gözler önüne serer.

Zaman ve İnsan İlişkisi

Zamanın iyileştirici gücü ile biriktikçe tortulaşan yapısı hem dert hem derman olarak öykülerde yer bulur. Birey, yaşamak ile hatırlamak arasında sıkışır, aldanmak ve aldatmak ise insanın zaaflarından biridir. Türedi, yüzleşmenin ertelenmesinin insanı parçalayan süreci hızlandırdığına dikkat çeker. Bireyin kendisiyle ve geçmişiyile yüzleşmekten kaçınmasının, uzun vadede daha büyük acılara yol açacağını savunur. Bu nedenle, yüzleşme, bireyin kendini iyileştirme sürecinde önemli bir rol oynar.

Esra Kılıç Türedi’nin *Kırk Kalem-ler Dükkânı* adlı kitabı bireyin kendisiyle ve çevresiyle olan ilişkisini, dünya telaşı karşısındaki acziyetini ve kent içinde topluma ve kendine yabancılaşmasını güçlü bir anlatımla sunar. Türedi’nin öyküleri yoğun atmosferi ve imgeli anlatımıyla okuru düşünmeye, sorgulamaya ve yüzleşmeye davet ederken, modern dünyadaki bireyin zorluklarını ve iç çatışmalarını etkileyici bir şekilde ortaya koyar.

Yazar İçin Yeniden: Seyahat Yâ Resulallah

Cemile Sümeýra'nın *Seyahat ve Edebiyat*'ı; Hazreti Âdem'in dünyaya gönderilişinden günümüze kadarki seyahatleri zihin dünyamızda bir amaca bağlayan, kaybedilenleri de hatırlatma işlevi gören bir çalışma olarak kabul etmek mümkündür. Seyahat'i basit bir yer değiştirme, gezme olarak görmeyen Cemile Sümeýra, yazarlar ve eserlerini incelemeye geçmeden "seyahat"ın felsefesini kurguluyor. Üç bölümden oluşan kitapta Birinci Bölüm, "Seyahat Nedir?" başlığı altında bu sorunun cevabını arıyor. İkinci Bölüm, "Seyahatnameler ve Gezi Edebiyatı" başlığını almış; Üçüncü Bölümde ise "Seyahatname Yazarları ve Eserleri" başlığıyla Seydi Ali Reis ve Evliya Çelebi'den başlayarak günümüz yazarlarına uzanan otuz dört yazar ve eseri incelenmiş.

Edebiyat tarihlerinin önemli bir alanını işgal eden "seyahat edebiyatı", bağımsız bir edebî tür olarak da kabul görmektedir. Buradan doğan ürünlerin sadece gezip görülen yerleri irdelediğini söylemek çok eksik kalacaktır. Coğrafyadan sosyolojiye, sanat tarihinden teolojiye, felsefeye, tarihe uzanan seyahat metinleri yazarının iç dünyasına da uzanır. Bu bağlamda yazar Cemile Sümeýra "Seyahat ile edebiyat kavşağında meydana gelen literatürün, toplumu, insanı, dönemleri, hayat tarzlarını, ülkeleri, şehir hayatını, şehir insanını, düşünceleri anlamayı kolaylaştırdığını ve vazgeçilmez bir kaynak hâline geldiğini" iddia etmektedir. (Sümeýra, 2017, s.12)

Seyahati amaçlı bir yolculuk, olarak tanımlayan yazar, mesafenin de uzun olması şartını düşer. Mesafe kısa olduğunda yapılan

yolculuk "gezi" yahut "gezinti" olarak adlandırılmaktadır. Modern insanın teknolojik aygıtlarla olan bağının merak duygusunu tahrip ettiğine işaret edilirken, aynı dünyanın turizm adı altında seyahat ruhunu baltaladığı da hissettirilir. Turizm amaçlı yer değiştirmeler asrın koşturmaları içerisinde yalancı bir boş zaman algısına kilitlenmiş ve önceden belirlenmiş dar bir mekânda sadece dinlenmeye odaklanılmış kısıtlı zaman parçaları görünümündedir. Oteller, pansiyonlar, tüm turizm unsurları sizi bir mekâna bağlayıp rahat ettirmeye odaklıdır. Oysa seyahat eden kişi, planlı yer değiştirmeleri, keşif arzusu ve merak insiyakıyla gerçekleştirir. Keşfi, seyahatin insana en değerli armağanı olarak nitelleyen yazar, insanın niçin seyahat ettiğinin bilincinde olması gerektiğine vurgu yapar.

Kişi, "tebdil-i mekânda ferahlık" olduğuna inanarak da yer değiştirebilir, göç etmek/hicret etmek zorunluluğundan da yer değiştirebilir, mekânı değiştirmeden bütünüyle içinde "kendinden kendine" bir yer değiştirme de yapabilir. Tüm bu yer değiştirme eylemleri insanı için başka başka tecrübelerin kapısını aralar.

Ve "Veryüzünde dolaşın!" (Rum, 42; Yusuf, 12; Ankebut, 20) emrinden çıkarılacak hisse vardır. Gez, gör ve düşün! "Gezmek, seyrane etmek, bakmak, aslında hakikat arayışıdır. Kur'an, hakikatin ne olduğunu insana anlatmaktadır. Gerek dış gezi, gerekse iç gezi, insanın hakikati bulması, gerçekleri görebilmesi açısından önemli bir imkândır. İnsan, özellikle yüceliği arayarak aslında Allah'ı aramaktadır.

Ancak yüceliğin en derinden hissedildiği, dağlar, çöller ve okyanuslarda, acziyetinin farkına varır. Yüce yerler karşısında hissedilen acziyet duygusundan kurtulamaz insan. O yüzden dinî kitaplarda, her daim yeryüzünde seyahat edip tefekkür etmenin gereği vurgulanmıştır. (Sümeýra, 2017, s.23)

Seyahat ve Edebiyat’ın Birinci ve İkinci Bölümlerinde seyahat’in ne’liğinden, kimin seyahat ettiğine, ne sebeple seyahat ettiğinden, seyahatin tarihine, seyahat mekânlarına, nelerin seyahat edebiyatına dâhil edilebileceğine, gezi yazıları ile seyahatnamelerin farklarına, dünya edebiyatında seyahatnamelerin durumuna, Türk edebiyatında (halk, dîvan, modern edebiyatlarımız) seyahat ve gezi ile ilgili yazılanlara kadar teferruatlı bir incelemeye tabi tutulan “seyahat edebiyatı”, Üçüncü Bölümde örnek metinlerin incelenmesiyle devam etmiştir.

Burada Hüseyin Çil’in kitabın Üçüncü Bölümü için yaptığı isabetli değerlendirmeyi anmalıyız: “Birbirinden asırlarla ifade edilebilecek derecede farklı dönemlerde yaşamış, birbirleriyle oldukça farklı dünya görüşünde olan, birbirinden farklı mesleklerden gelen şahsiyetlerin yine birbirinden farklı türlerde kaleme aldıkları metinler, seyahat çatısı altında bir araya geliyor. Böylece Seydi Ali Reis ile Abdullah Harmanlı arasındaki zamansal uçurum, bir devlet görevlisi olan Yirmisekiz Mehmet Çelebi ile bir yazar olan Buket Uzuner arasındaki bakış farkı, Nuri Pakdil ile Erdal Öz arasındaki ideolojik ayrışma, seyahate bir gönüllü olarak çıkan Evliya Çelebi ile vatan derdine çare arayan Ahmet Mithat arasındaki yaklaşım farkı aynı metinde bir arada olmaları nedeniyle bir sorun olmaktan öte bir zenginlik hâlini alıyor. Nâbi’nin şairliği, Halide Edip’in kadınlığı, Necip Fazıl’ın dindarlığı metinlerde ön planda yer alırken tüm bunlar seyahatle birleştiklerinde başka bir ruha bürünüyor.” (Çil, 2019, s.123)

Her seyyah notlarını toparlayıp yayımlayabilir elbette; ancak bir edebiyatçının seyyah olması okuyucular için büyük şanstır. Herhangi bir seyyahın gözüne takılanlarla bir seyyah edebiyatçının gözüne takılanlar arasında fark olmalı diye düşünüyorum. İşte kitabın bu son bölümü zihnimizde bu ayrımı da netleştirmeye yarıyor. Ahmet Haşim’in seyyah gözü ile Seydi Ali Reis ve Yirmisekiz Mehmet Çelebi aynı yerden bakmıyor sanki. Ya da farklı yüzyıllardaki seyahatname yazarlarımız Avrupa’da neleri, ne kadar, nasıl gördü? Doğu’dan Batı’ya bakan gözle Batı’dan Doğu’ya bakan göz, niyet aynı olabildi mi? Batılı seyyahlar sadece kendi iç meraklarının peşinden mi sürüklendiler Afrika’ya, Amerika’ya, Arap Yarımadası’na? Seyahatlerinin geri planındaki niyetleri neydi? Bütün bu sorular çoğalarak devam edebilir ve biz her birinin cevabını bulabilmek için o metinden o metne seyahat edebiliriz. Yine de her yazarın Evliya Çelebi’ye ilham veren “Seyahat Yâ Resulallah!” arzusunun ardından gitmesini ve okuyuculara gidilen yerlerin metinlerini armağan etmelerini diliyorum.

Seyahat tutkusunun edebiyattaki yerini tespit etmeye çalışan Cemile Sümeýra’nın kitabında ince bir işçilik sergilediğini belirtmeden geçmeyelim. Yazarın meseleyi felsefi bir düzlemde sorgularken konuya dair yazılıp çizilenleri özenle toparlayıp, dikkatlice tasnif ettiğini görüyoruz. Bir kavram çalışması da sayabileceğimiz kitabın tüm seyahat severler ve edebiyatseverler için entelektüel manada önemli bir kaynak ve keyif veren bir metin olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Sümeýra Cemile, 2017, *Seyahat ve Edebiyat*, İst., Şule Yayınları.
Çil, Hüseyin, 2019, “Seyahatler Arasında Bir Seyahat: *Seyahat ve Edebiyat* Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yaşamışın Sevapları Gibi Cemile Sümeýra Kitabı*, (Haz. Hatice Ebrar Akbulut), İst., Şule Yayınları, s. 121-131.

Role Reels Real

Adam, beyefendi, patron, efendi ya da her kimse, önceden tespit edilen bir mahallede siyah renkli kurşun geçirmeyen minibüsüyle dolaşıyordu. Yardımcılarının işaretiyle müstakil bir evin önünde oturan yaşlı kadını görünce gözleri birden parlayıverdi. Yüzünde beliren sinsi ifadeyi gizleme ihtiyacı duymadı. Nasıl olsa yabancı yoktu aralarında. Şoföre talimat vererek kadına çok yaklaşımadan aracın durmasını istedi.

Yardımcıları baktılar, biraz incelediler, kadın tam da aradıkları kişiye benziyordu. Yalnız başına oturmuş, hafifçe gülümseyen tonton bir nine. Tamam efendim, dedi içlerinden birisi. Bu yaşlı kadınla istediğimiz videoyu çekebiliriz, hem etrafında kimse de yok, rahatça davranabiliriz. Yine bir başkası, yalnız kıyafetiniz efendim, daha gündelik bir şeyler mi giyseydiniz, halktan birisi gibi, dedi. Efendi ya da her kimse işte, bu düşünceyi çok yerinde buldu. Yardımcıları araçtan indiler. Yardımcılarının hepsi takım elbiseliydi. Kimi siyah kimi lacivert takım elbiseli yardımcılar, efendileri üzerini değiştirirken yaşlı kadının oturduğu evin civarını uzaktan incelemeye koyuldular.

Efendileri, üzerindeki takım elbiseyi çıkardı. Bunların yerine sade bir vatandaş gibi kot, tişört, spor ayakkabı giydi ve dışarı çıktı.

Yardımcılardan ikisi ellerindeki kameralarla talimat bekliyorlardı. Diğeri ise biraz sonraki çekim için efendisinin yapması gerekenleri kısaca anlattı. Efendisi zaten bunları

biliyordu, defalarca benzer bir durumla karşılaştığı için epey hazırlıklıydı. Birkaç kişi de çekim alanını çevreleyerek güvenlik tedbirlerini aldı. Etraftaki evlerin önünde oturan insanlar bu hareketliliği fark etmiş olacaklar ki ilgilerini yaşlı kadına doğru yöneltten bu ekibe yoğunlaştırdılar.

Tüm hazırlıklar yapıldı.

Çekim başladı.

Filmin başrol oyuncusu, kemerinden taştan göbeğiyle gülümseyerek kadına doğru yürümeye başladı. Yüzündeki bu müşfik ifade aslında onun özünden gelen bir hâl değildi. İnce bir sanatla icra edildiği için anlaşılmıyordu.

Çıt çıkmıyordu. Güvenlik tedbirlerini alan yardımcılar çekim alanına doğru yaklaşmak isteyenleri durduruyorlar, sessiz olmaları için bir takım işaretler yapıyorlardı.

Kameramanlar en iyi açıyı yakalayabilmek için büyük bir çaba gösteriyorlardı.

Başrol oyuncusu, yaşlı kadına doğru yaklaştı ve iletişim kurabilmek için yüzüne doğru uzunca baktı. Kameramanlar önce yaşlı kadının yüzündeki doğal gülümsemeye, sonra da bakışlarındaki tatlı boşluğa yaklaşmaya başladı. Kadının ağzından dökülen sözcüklerin kayda girmesi için ortamın daha sessiz olmasını isteyen yardımcılarından birisi eliyle etrafa sus işareti yaptı. Herkes kendini şöyle bir toparladı. Kadın oturduğu sandalyede bir

yandan mırıldanıyor bir yandan da hafifçe sallanıyordu. Bunu gören birisi, kadının sessiz bir zikir faslında olduğuna hükmedebilirdi. Ya da kadının başka bir dünyanın perdesini araladığını anlayamamış da olabilirdi.

Adam, beyefendi, patron, efendi ya da her kimse, yüzüne yapıştırdığı ifadeyi hiç bozmadan kadının elini öpmek için atıldı, kadın ise elini tutan kişiden haberdar değildi. Yalnızca gülümsemeye ve mırıldanmaya devam ediyordu. Belki de karşısındakini şimdi uzak bir şehirde olan oğluna benzetmişti. Başrol oyuncusu, kadının o anki duygu karışıklığına aldırmadı. Çömeldi, hâl hatır sordu, kadının elini tuttu, eşarbının kenarından dışarı taşan saçlarını düzeltti, sırtını sıvazladı. Sonra kadın sanki onu anlıyormuş gibi anlatmaya başladı. Konuştu, konuştu...

Yalnız tam da o uzun konuşma sırasında bir şey oldu.

Konuşmacı, ekonomik sıkıntı içinde olan aileler için yaptığı maddi ve manevi yardımlardan bahsederken, bir kelimeyi yanlış söyledi. Bir dil sürçmesiydi bu. Bu hataya sinirlenen konuşmacının ağzından istem dışı kötü bir kelime çıktı. Kaydı kesmek zorunda kaldılar. Nasıl olsa kadın duymuyor ve algılamıyor gibiydi. Kaldıkları yerden devam edebilirlerdi. Yardımcılardan birisi her şeyin mükemmel gittiğini, efendileri isterlerse biraz ara verip dinlenmesinin daha iyi olacağını, bu boşluğu montajla ya da başka bir şekilde kapatabileceklerini söyledi.

Efendileri, kadının yanındaki sandalyeye oturdu. Yüzüne baktı. Yardımcısından cep telefonunu istedi. Arayan olmuş mu diye kontrol etti. Sekreterini aradı. Bir saat sonraki programıyla ilgili sorun olup olma-

dığını sordu. Bazı talimatlar verdi. Sonra tekrar kadının yüzüne baktı. Ayağa kalkıp çekime devam emrini verdi.

Kayıt tekrar başladı.

Başrol oyuncusu, yaşlı kadına sorular sordu, sorduğu soruları kendisi cevapladı. Kadının önünde oturduğu evi gösterdi, sonra sokağı kapsayan bir el işareti yaparak bazı açıklamalarda bulundu. Güya kadın anlıyormuş gibi anlatıyordu. Bu arada objektiften gözlerini büyük bir ustalıkla kaçınıyordu. Sonra aniden bir değişim oldu. Yüzündeki o müşfik ifadeyi kademe kademe acıya dönüştürüyordu. Orada duran sandalyeyi yaşlı kadına yaklaştırdı yanına oturdu. O sırada yardımcısı kendinden geçmiş bir şekilde efendisine mükemmel işareti yapıyordu. Efendisi az önce büyük bir ustalıkla gerçekleştirdiği duygu değişimini tamamladı, sessizce önüne bakarak hiç konuşmadan bekledi.

Mahalleli olup biteni pür dikkat izliyordu. Yaklaşmak isteyenler olsa da buna müsaade edilmiyordu. Güvenlik sistemi aksamadan işliyordu.

Bu uzun bekleme süresinin sonunda oyuncu ayağa kalktı ve yaşlı kadının elini tekrar öptü, kendi müşfik ifadesini kadının ifadesiyle çarpıştırdı ve onu selamlayarak uzaklaşıyor gibi yaptı.

Kayıt durdu.

Çekim bitti.

Adam, beyefendi, patron, efendi ya da her kimse işte o ve yardımcıları siyah kurşun geçirmeyen minibüse binip uzaklaştılar.

Yaşlı kadın ise oğluna benzettiği adamın arkasından bakakaldı.

Video hazırlandı, montajlandı ve sosyal medya platformlarında izlenmeye başladı. Paylaşımı herkes görsün, daha çok izlensin diye belli bir ücret ödenmişti. İlgili ilgisiz herkesin önüne çıkıyordu. Videoyu en çok ilgilendiren kişinin önüne çıkması da uzun sürmedi.

Bir gün yaşlı kadının oğlu cep telefonundan instagram reels videosu izlerken birden annesinin yüzünü görüverdi. Şaşırdı, inanamadı. Dikkatlice bir daha baktı, evet annesiydi.

Görüntüyü tekrar tekrar izledi. Hesap kişisel bir sayfaydı. İçeriğin konusu hesap sahibinin birçok kişiye yaptığı maddi ve manevi yardımları içeriyordu. Video, malum kişinin anne kucağındaki bebeği müşfik bir ifadeyle severek elbisesine altın takmasıyla başlıyordu. Aynı kişi pazarda limon satan bir adamın tüm limonlarını ederinden fazla bir ücretle alıyor, üniversite öğrencileri ile basketbol oynuyor, fabrika çalışanlarıyla molada çay içiyor, kadınlar gününde kurabiye yiyor, karton toplayıcısına başka bir iş buluyor, tek başına oturan yaşlı bir kadının elini öpüyor ve en sonunda elinde çiçekle şehit ve gaziler derneğinde görülüyordu.

Videoya müzik eklenmişti. Ara sıra müzik kesiliyor ve en can alıcı konuşmalar veriliyordu. Ayrıca görüntünün alt kısmına büyük puntolarla bilgi notları düşülmüş, birçok filtre ve efekt kullanılarak zenginleştirilmişti.

Bu görüntünün içinde annesi de vardı. Videoda annesi muhtaç bir kişi olarak gösterilmişti. Ama işin aslı tam tersiydi. Annesi alzheimer hastası olabilirdi ama babasının bu dünyadaki tek uğraşydı. Babası sağlıklıydı ve eşinin bütün ihtiyaçlarını tek başına karşılayabiliyordu. Kadının çok da zararı yoktu zaten. Tam videonun çekildiği sırada kadının çok sevdiği akide şekerini almak için markete

gitmişti. Döndüğünde komşular takım elbiseli adamların gelip eşiyle video çektiğini anlattılar ama babası çok da orali olmamıştı.

İlk başta ne yapacağını pek bilemese de sonra instagramdan hesap sahibine mesaj yazdı. Durumu anlattı. Annesine ve ailesine yapılan bu hareketin haksızlık olduğunu söyledi, hemen videonun kaldırılmasını istedi. Geri dönüş yapan olmadı. O kişinin telefonuna ulaşmaya çalıştı. Güç bela danışmanlarından birisiyle görüştü. Videoyu kaldırmanın imkânı olmadığını söyledi telefondaki. Sonuç alamadı. Sinirlendi. İçi içine sığmadı. Uzak bir şehirde olduğu için olaya çok fazla müdahale edemiyordu. Bir sonuca ulaşamıyordu.

Video diğer sosyal medya platformlarında da dolaşmaya başladı. Videonun altına yapılan yorumlarda sayfa sahibi malum kişinin ne kadar düşünceli bir insan olduğu, toplumdaki bu kişiler sayesinde iyiliğin hiçbir zaman ölmeyeceği belirtiliyordu. Paylaşım ve beğeniler çığ gibi büyüdü. Video en çok izlenenler sıralamasında başlarda yer alıyordu. O da paylaşıma yorum yazdı. İşin gerçeğinin tam tersi olduğunu, annesinin yardıma muhtaç olmadığını, aile olarak bu durumdan dolayı mağdur olduklarını anlattı. Hemen yorumu silindi, hesabı engellendi.

Konuyu mahkemeye taşıdı. Şikâyetçi oldu. Dava süreci uzun sürdü ve karar yine aleyhine oldu. Tüm çabalarına rağmen bir sonuca ulaşamadı.

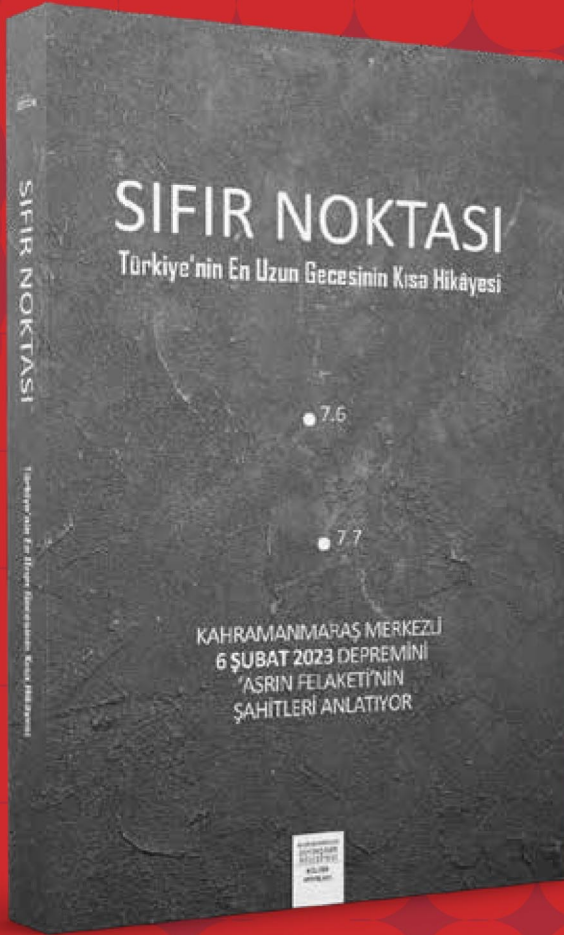
Beklemek ve olanları izlemekten başka yapacağı bir şey kalmadı.

Video tüm sosyal medya platformlarında döndü durdu.

İzlendikçe popüler oldu.

Popüler oldukça izlendi.

"SIFIR NOKTASI" ÇIKTI!

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

Mor Karga

| MEHMET AYCI

Sen Yusuf ol yeter ki her kuyu saklar seni
Sen Musa olduğuunda her deniz Kızıldeniz
Sen “emin” ol yeter ki çalışır örümcekler
Hangi çöle açılсан bulutlar gölgen senin

Şair uzatma bunları hepsini biliyorum
Ben öğretmiştim sana masum kardeşin için
Toprağı kazanmayı ya, hâlâ yas tutuyorum
Acıdan kurtulmuyor senin yüzünden dünya

Mor mu giyinsem bilmem cennete uçtuğumda...

